

Jiisas Nge Ek Ka Jon Pułum

Ek Konj Ei Tonu Opu Wu Tełim

¹ Am kumb ok Gos nge ek ka ei Jiisas Krais se multum. Mei eneririm kunum ei eim Gos kin ouni multum. Jiisas eim Gos Mendpił. ² Am kumb ok mendpił, Jiisas Krais eim Gos kin ouni mulkuł. ³ Molkuł, eim mendpił epi kanim kanim pei eririm. Epi endi andłam eipi endi ełe tonu enerim, mon! Eim erang tonu om. ⁴ Noman konj ei eim kin pim. Pe noman konj ei wumb tiłang ngum. ⁵ Tiłang ei wumb noman tuk emii konu tiłang ngołum. Emii ei erpi tiłang ełe tuk onermba mon!

⁶ Pe wu endi tonu om; wu ei embe Jon. Gos eim wu ei nipi, kindang om. ⁷ Wu ei opu, ek ni tor kindmba nge om. Eim Jiisas nge tiłang ei ni tor kindmba nge om; eim ek mong wumb ek ei piik, ambił gii nik, pii gii ningii nge nimba nge om. ⁸ Jon eim tiłang ei mon, eim Jiisas nge tiłang owundu pałim ei ni tor kindmba nge mendpił om. ⁹ Jiisas eim tiłang ei keimi. Eim tiłang ei wumb pei ngołum. Eim mani mei konu omka eim kunum ełe.

¹⁰ Gos Jiisas Krais kin mei ei eririm. Erang, Jiisas eim opu mei ełe multum; ba mei wumb eim pii poł tunenjing mon! ¹¹ Eim pupu eim nge konu pum; ba eim nge wumb tiłap ei eim onum pa ninarik, eim ek ei piinenjing mon! ¹² Ba wumb kombur eim ek ei piik, wumb ei Jiisas kin pii gii ninjing. Pii gii ninjing wumb, ei eim sipi Gos

nge kingam ambiłam noł mułngii nipi mundum. ¹³ Gos nge kingam ambiłam noł mułngii ei wumb miyem ełe mengk singii min; wumb nge ngenj ełe mengk singii; min wu noman ełe mengk singii ei ok Gos nge kingam ambiłam noł mulerngii mon. Gos eim nge wumb er mondulum. Wumb ei Gos nge noman ełe eim kingam ambiłam noł mendpił mułngii.

¹⁴ Jiisas eim mei mani opu wu tałpi Gos nipe mił mołum, eim sinim anda tum eim tuk sinim kin mołum. Sinim Gos nge kingam mendpił eim nge tiłang owundu ei kan poru ninjpin. Eim nge tiłang Gos Owundu kindang om. Jiisas eim noman kun ka ni ełe kun ka mendpił; ei eim kin piki top mołum.

¹⁵ Jon eim ek ei nipi eim wii dinga topu yi nim, “Wu ei ok na enim kanip yi ninj, ‘Wu endi na ond konu ekii se ombo wu ei, na nge Owundu. Nimbił erang na tonu onerir kunum, ei eim kumb ok multum.’ ”

¹⁶ Sinim wumb pei, eim nge ka wii epi pei sinmin ei eim kin piki to mołum. Eim nge noman ka ei sinim kin am pei ngopu minj mołum. ¹⁷ Nimbił erang, Gos eim lo ek ei Moses angił ełe ngurum. Ba Jiisas Krais eim noman ka ngopu ni, ek keimi mendpił ei Jiisas Krais eim sin kin tonu om. ¹⁸ Wumb endi Gos endeim kinalim mon. Gos eim nge kingam endeim mendpił, ei eim mendpił Gos arim kin ouni mołukum. Ei eim Gos nge ełim oł ei, pułe ni tor kindpi sinim ngołum.

*Jon Wumb Noł Pendilim Wu Ek Ni Tor Kindim
(Masyu 3:1-12, Mak 1:1-8, Luk 3:1-8)*

¹⁹ Jura wumb molk, Gos kin kułmał kałiłmin wu kombur ni, Liiwai wumb men ngii kongun paki tok ełmin wumb ei, nik kindangin Jerusalem konu si kindik ok, Jon kanik kii sinjing, “Nim Nii?” ²⁰ Pe Jon eim ek ei koi enerim mon. Eim ek ni tor kindpi ek dinga yi nim, “Na Krais Gos kindang wu mon!” pa nim. ²¹ Pe wu ombu eim kii sinjing, “Pe nim Elainga Gos nge ek ni tor kindilim wu ok multum min?” Pe eim yi nim, “Ei na mon.” Nga wu ombu kii sinjing, “Sin wu endi oł ekii se tonu om̄ba ei piipi nimba wu endi om̄ba nipin kui er mulnjpun, wu ei nim min?” Nga Jon ek nipi orung kindpi yi nim, “Ei na mon,” pa yi nim. ²² Wu ombu en enim yi ninjing, “Pe nim nii? Wumb si kindik ninjing ek ei nim nipin ngonmun. Pe ninim ek nikin, ‘Na wu ei,’ pa nen piimin,” pa ninjing. ²³ Pe Jon eim ek yi nim, “Enim noman tuk ełe er kun erei!” Ek pułe ei yi mił,

‘Na wu endi eim konu wumb mulenjing konu ełe wii top ek dinga nip,’ yi ninim. ‘Owundu nge andłam to kun erei!’ Ei ok ek ni tor kindilim Aisaiya oł ekii se tonu om̄ba nge piipi nirim ek ei nge nimbii ond,” pa yi nim.

²⁴ Lo ek piiłmin wumb, wu ombu kindangin Jon kin onjung. ²⁵ Pe wu ombu Jon kii sik yi ninjing, “Nim ok wu Aisaiya oł ekii se tonu om̄ba ei piipi niłim wu ei mon. Nga nim Krais Gos kindang om̄ mon; nga oł ekii se tonu om̄ba ei wu endi mon. Nga nim nimbił erang wumb noł pendkin en?” ²⁶ Pe Jon eim ek nipi orung kindpi yi nim, “Na noł mendpił ełe wumb noł pendind. Ba enim mołmun konu tuk ełe wu endi angpi mołum. Ei

enim piinanmin mon. ²⁷ Wu ei na ond konu ekii se omba; ba na nam wu ka mon, eim simb su kan ei pos kindnermbii mon. Eim oł kis min, oł embin ei na si kindnermbii, mon!”

²⁸ Epi ombu pei Besanii konu orung noł Joran ełe tonu om. Konu orung ełe, Jon wumb noł pendpi ngum.

Jiisas Eim Gos Nge Kung Siipsiip Wał Mil

²⁹ Jon eim topuł mołpu kenim ni, Jiisas eim mułum konu omba nge om. Pe Jon eim yi nim, “Ei Gos nge kingam kung siipsiip wał mił wumb kułmał kałiłmin eim onum kinei! Eim onum kułang mei ełe wumb pei kis kil ngumba nge onum,” pa yi nim. ³⁰ “Wu ei na ek yi mił nir, ‘Wu endi ond ekii se omba; ba wu ei na nge wu owundu nir. Nimbił erang na minan mingneririm kunum ei, eim am kumb ok mendpił eim multum.’ ³¹ Na nam eim pii poł tunerir mon. Ba na op wumb noł mendpił pendip ngur. Ei nge Esrel wumb Gos kingam ni piingga.”

³² Pe Jon eim ek nipi tor kindpi yi nim, “Na kenj tonu epin Gui Ka kei Kurmuł mił ninmin mił yi mani om. Opu, eim kin mułum,” pa nim. ³³ “Pe na nam eim piip poł tunerir; ba Gos na kindang op, wumb noł mendpił ełe pendip ngur. Eim na kin ek nipi ngopu yi nirim. ‘Nim moł kinan Gos Gui Ka ei opu, wu endi kin mułum kin, wu ei wumb Gos nge Gui Ka ei, wumb noł mił pendpi ngumba.’ ³⁴ Pe na nam kanip poru nip, ek ei nip, tor kindinj. Ei Gos kingam mendpił,” Jon eim ek yi mił nipi kindim.

³⁵ Nga kupiiring, Jon eim kin ekii sinjngił wu tał ouni mulnjung. ³⁶ Molk kin, Jon eim mołpu kenim

ni, Jiisas andłam ełe, andpi pum. Pang kin, Jon eim ek yi nim, “Gos nge kung siipsiip wał ei onum, kenei!” pa yi nim. ³⁷ Eim kin ekii sinjngił wu tał, eim ek yi mił nim ei, piinjngił! Piikił, Jiisas pum konu ełe ekii sikił punjnguł. ³⁸ Jiisas eim pupu, kan ak topu, wu tał kanpi, ek nipi, wu tał ngopu, yi nim, “Ełip epi nipe kurkuł, onmbuł?” Pe wu tał ek ni, orung kindkił. “Nim ek emb tołun wu, nim ngii jili sałim?” yi nikił, eim kii sinjngił. ³⁹ Pe Jiisas eim ek nipi, yi nim, “Ełip ya okuł kineł!” nim. Wu tał pukuł eim mułum konu ngii ei kankił kin, eim kin ouni mulnjung. Nimbıł erang, konu eni kapił kaplı erim ei, eni wuł mani pupu, konu pou nim.

⁴⁰ Wu tał Jon ek neng, piikił, Jiisas pum konu ełe, ekii se punjnguł wu tał, endi Endru, ei Saimon Piisa angim. ⁴¹ Pe Endru eim pupu, angim Saimon kanpi, yi nim, “Sin Gos Kindim Wu Krais om, kenjin ei, sinim Krais Gos Kindim Wu ei, sin kenjin,” pa nim. ⁴² Pe Endru eim angim Jiisas mułum konu ełe, kenmba nipi sipim. Jiisas eim kanpi, yi nim, “Nim Saimon, Jon nge kingam; ekii se, nim embe endi Siipas ningii; Griik wumb embe ei yi mił niłmin. Piisa ei pułe, ‘Kom ku,’ yi niłmin,” pa nim.

Jiisas Pilip Kin Nasaniyel Teł Wii Tum

⁴³ Nga kopiiring, Jiisas eim Galilii konu ełe bii nipi opu, Pilip kan sipi, yi nim, “Na ond konu ekii se wa!” a nim. ⁴⁴ Pilip ni wu ei, eim konu ełe embe Beseira konu ei, Piisa kin Endru teł konu ende. ⁴⁵ Pilip Nasaniyel kur kanjpi yi nim, “Ok Moses lo ek połpu, nga ok ek ni tor kindiłmin

wumb, eim kin ek polk wumb ei nge, ni wu ei sin kenjin. Eim Jiisas Naseres konu elege wu Josep nge kingam,” pa nim. ⁴⁶ Pe Nasaniyel ek nipi yi nim, “Naseres konu elege, akip epi ka endi tonu omba min mon?” Pilip ek nipi, orung kindpi, yi nim, “Nim okun kenjii; oi!”

⁴⁷ Jiisas kenim ni, Nasaniyel eim kin wang kanpi, eim ek yi nim, “Ei Esrel wu mendpił onum, kenei! Ek kend endi ni, eim kin pinalim, mon!”

⁴⁸ Nasaniyel ek nipi orung kindpi yi nim, “Nim na er kaniłin mił nenj?” Pe Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, “Pilip nim kin ek tinerim kunum ei, nim ond mong pik puł elege mułun ni, na nim ok kenj,” pa nim. ⁴⁹ Pe Nasaniyel ek nipi orung kindpi yi nim, “Ek emb tołun wu! Nim Gos nge kingam mendpił. Nim Esrel wumb nge King,” pa nim. ⁵⁰ Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, “Na nim ok kenj ond pik puł elege mułun kunum ei na ninj, nim pii gii nin min? Ekii se nim kenjii ei epi owundu mendpił tonu omba,” pa nim. Ei Jiisas eim ekii se jep oł piipi nim. ⁵¹ Jiisas ek nga nipi ngopu yi nim, “Na ek keimi mendpił nip enim ngond. Ekii se enim molt piingii ni, na Gos kindang mani mei elege tels wu moł; yi erang Gos nge andłam elege sinim. Eim kin ek tangpin piipin ermin andłam elege aki tum. Ekii se enim molt keningii ni, tonu epin wuł ał pang, Gos nge enjel pei, tonu puk, nga mani ok erngii ei, na kin ongii. Na Gos kindang mani mei wu tels wu moł.”

2

Wu Endi Keina Konu Amb Sim

¹ Kunum teklik i elege, wu endi Keina konu orung Galili niłmin konu elege, wu endi amb simba erim konu elege, Jiisas mam pupu konu elege mułum ku. ² Jiisas eim nge ekii siłmin wumb kin, Jiisas kin Keina konu elege, wangin nik tung kindnjing. ³ Ekii se noł wain nunjung poru neng, Jiisas mam opu, Jiisas kanpi yi nim, “Noł wain nunjung poru ninim,” pa nim. ⁴ Pe Jiisas mam kin ek yi nim, “Amb ei nim epi mon. Na nam noman elege, na nam andan tumbii kunum elege tonu onanim mon,” pa nim. ⁵ Jiisas nge mam eim ek nipi kongun wii ełmin wu ombu kanpi yi nim, “Jiisas eim nipe ek endi enim kanpi nim kin enim eim nimba mił, ekii sik erei!” a nim.

⁶ Noł ming mił owundu angil nga endeim mił sim. Ei Jura wumb noł was ełmin oł ei nge ming. Noł kułngii ei noł kulk ming endeim piki top mułmba ei nge su 20 ni 30 su pei sik ninmin. ⁷ Jiisas ek nipi, “Noł ming pei elege noł kulk piki tei!” pa nim. ⁸ Pe Jiisas eim kongun wii ełmin wu ombu kanpi yi nim, “Noł kopur bein tok, sipik wu kuni wumb ngonum tep ełim wu ei ngei!” nim. Yi neng kin, sipik ngeunjung. ⁹ Pe kuni mok topu tep er mułum wu ei, pe noł ei sipi nopu piim ni, noł wain mendpił pim. Wu ni yi piim, “Noł wain ei jili orung sinjing,” ni piim. Ba kongun wu ming owundu noł kulnjung wu ombu en enim piinjing. Pe kuni mok topu tep er mułum wu ei eim ek nipi wu amb sim wu ei kii sipi yi nim. ¹⁰ “Wumb pei noł wain ka mił ei ok ngok, erang wumb nok kis er mułangin noł wain kis mił ei ekii se ngołmun. Ba ni nim noł wain ka ei ambił gii nikin, ekii se tu wun,” pa yi nim.

11 Jiisas eim jep oł ei am kumna mendpił erang, eim nge noman dinga tiłang ei andan tum. Kunum ełe eim nge ekii sinjing wu ombu Jiisas kin pii gii ninjing.

12 Pe kunum ei poru neng, Jiisas eim mam angim noł ni eim ekii sinjing wu ombu kin Kapaniyam konu ełe puk, kunum kopur konu owundu ełe mulnjung.

*Gos Ngii Ełe Wumb Epi Top Er Mulnjung Ei,
Jiisas Topu Tor Kindim*

(*Masyu 21:12-13, Mak 11:15-17, Luk 19:45-46*)

13 Jura wumb kuni owundu Pasopa nołmun kunum mandi erang, Jiisas eim Jerusalem konu ełe tonu pum. **14** Nirikring, Gos nge men ngii owundu ełe wumb kung kou ni, kung siipsiip ni, kei ni, kom ku tiłan erik. Enjing, wumb ombu ok peł ełe molk ku tiłan erik mulnjung. **15** Pe Jiisas eim kan endi sipi, wumb ei kan piłangsi topu, wumb to anda kindim. Kindpi, wumb ku tiłan erik mulnjung wumb ei top bein topu, ku peł ni ku ombu orung orung si kindim. **16** Jiisas kanpi, wu kei tu wuk, ku sık erik mulnjung wumb ei kanpi ek yi nim, “Enim epi ei sipei! Enim na Arnan ngii yi erangin opu, top ngii mił sinermba mon!” pa nim. **17** Jiisas eim kin ekii siłmin wumb ei, en enim yi piinjing. Gos ek endi yi pałim mił keimi tonu om. “Na kongun dinga erpi, Arnan nge men ngii ka simba nipi end.”

18 Ba Jura wumb ei kanik yi ninjing, “Nim jep oł nipe jep oł endi eran, sin kenmin nim nge noman dinga peng oł yi mił en?” **19** Jiisas eim ek nipi orung kindpi yi nim, “Enim Gos men ngii ei to

mani kindangin, nga na kunum tekliki mendpił ngii ei si tonu kindip tekmbii,” pa yi nim. ²⁰ Pe Jura wumb yi ninjing, “Kung ngii 46 kinan, wumb ngii ei teknjing. Ba nim kunum tekliki mendpił ngii ei tekmbii nin min?”

²¹ Ba Jiisas eim Gos men ngii ei nim ek, ei eim ngenj ełe kołpu nga kunum tekliki konj angpi tonu ba ei piipi, ek ei nim. Ba wumb ek ei pii poł tunenjing mon. ²² Ei mił, Gos eim kołpu ekii se eim sipi nga konj angpi orung simba nirim ek ei, eim nge ekii siłmin wumb ei Gos nge ek poł ei piik mił Jiisas eim yi kun nipi tor kindang, ek ei pii gii mendpił nik, mulnjung.

Jiisas Eim Wumb Pei Noman Tuk Piipi Poru Ninim

²³ Jiisas eim Jerusalem konu ełe Jura kor owundu Pasopa kunum ka ełe mułum. Mułang, wumb pei eim jep oł erim ei kenjing. Kanik, eim yi erim oł ei eim kin pii gii ninjing. ²⁴ Ba Jiisas eim wumb pii gii ninmin ninjing ei Jiisas eim keimi ni piinerim mon. Piinarpi, eim wumb kin bii ni piinerim. Nimbil erang wumb pii gii ninenjing. Jiisas wumb noman ełe kan poru niłim. ²⁵ Wumb endi molt wumb ombu yi mił oł yi mił ełmin pa nik Jiisas eim ek ngunnergii mon. Ełe nge nimbil erang Jiisas eim wumb pei noman tukrung nipe ełe noman pim ei eim kan poru nim.

3

Jiisas Eim Nikoriimas Kin Ek Nim

¹ Wu endi wu num ei, eim embe Nikoriimas. Wu ei eim lo ek piiłim wu. Eim Jura wumb ei tep

wu num mołum wu. ² Wu ei eim epin kunum opu, Jiisas mułum konu opu yi nim, “Ek emb tokun wumb ngołun wu. Sin piinmin, nim Gos kindang, ek emb tokun wumb ngunjii nge on. Pe Gos wu endi kin mulermba, ei eim jep oł en mił yi kaplı enermba mon.” ³ Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, “Keimi mendpił na nim kanip nind. Pe wu endi ei opu noman tuk konj kangił kembis mił punerim kin, Gos sinim tep er mołum wumb ei kin konj mulermba mon.” ⁴ Pe Nikoriimas ek nipi orung kindpi yi nim, “Wumb tukui molk nga kangił kembis mił tonu ongii mił nenj? Nga menjing kirim ełe tuk pangin, nga menjing mek kindangin ok konj mułngii nin min?” ⁵ Jiisas eim ek nipi ngopu yi nim, “Keimi mendpił na nim kanip nind. Pe wu endi eim noł pepi, Gos Gui Ka ei sipi opu, wu konj mił punerim kin, keimi wu ei Gos sinim tep er mołum ełe tuk punermba mon. ⁶ Wumb nii endi ngenj ełe mengnim ei ngenj ełe wumb, nga Gos Gui Ka ełe wumb konj tonu ongii ei, Gos Gui Ka nge wumb,” a nim. ⁷ “Na nim kanip nind, ek ei piikin noman embin to pinerii mon! Nim okun, nga wu konj mił mułii,” pa nim. ⁸ “Konu pop tonum, ei eim pop top orung pupu, orung pupu enim. Konu pop onum ei nim piin. Ba konu jiłi opu, nga jiłi orung punum ei nim piinan. Yi mił, wumb pei Gos Gui Ka ełe ok, wumb konj mił mulnjung kin, yi mił ku,” pa nim. ⁹ Pe Nikoriimas ek nipi orung kindpi yi nim, “Epi ei er tonu omba mił nenj?” ¹⁰ Jiisas eim ek nipi orung kindpi yi nim, “Nim Esrel wumb nge ek emb tokun ngołum wu mołun, ba nimbıl erang

nim epi ei pii kun enan?” ¹¹ “Keimi mendpił na nim kanip nind. Sin ek nipin enim ngopun ninmin ei, epi sin kanpin poru nipin kin, ek ni tor kindpin enim ngonmun. Ba enim ek ei piinarik, buł ngok ngok enmin,” pa nim. ¹² “Na enim mei ełe epi ei, enim kanip ninj; ba ek ei enim pii gii ninanmin mon! Pe na tonu epin epi ei nip enim ngumbii ei, er pii gii ningii mił nenj? ¹³ Wumb endi tonu epin pupu kinalım mon! Gos Jiisas (Krais) kindang opu mei wu teļip ei, na nam mendpił konu ei kanił. Nimbıl erang ei nga nam moł konu.”

¹⁴ “Kumb ok Moses eim mei wumb mulenjing konu ełe ka wembii endi mił ond endi tonu kindpi pendim; yi mił ku Gos kingam kindang opu mei wu teļim wu ei, wumb yi mił ku erik; nga eim ond peri ełe tonu kindik tok kundngii. ¹⁵ Kundangin, wumb pei na kin pii gii ninjing kin, en enim noman konj sik kunum kunum ka mułngii. ¹⁶ Keimi, Gos eim kingam endeim mendpił mołum. Ba Gos eim mei wumb pei noman mendpił ngopu, eim kingam endeim mendpił ei ngum. Gos eim yi mił erang kin, wumb pei eim kin pii gii ningii wumb ei, Gos kin mułngii. Wumb ei noman konj sik, kunum kunum konj mułngii. ¹⁷ Gos eim kingam kindang om ei, wumb kos piipi, wumb ek nipi kun erpi yi ermaba nge onerim mon. Gos kingam ei kindang om ei, wumb sipi Gos kin orung simba nge kindim.

¹⁸ Wumb eim kin pii gii ninenjing kin, Gos kos owundu piimba. Kunum ei en enim Gos kin mulerngii mon, kunum kunum dup nok mułngii. Nimbıl erang, Gos kingam endeim ei kin pii gii

ninenjing. Nga wumb eim kin pii gii nik mułngii wumb ei, noman konj sik, kunum kunum konj ka mułngii. ¹⁹ Gos wumb kos piimba ei, ek pułe yi pałim. Jiisas tiłang owundu ei mei wumb noman tuk kin tiłang ermba. Ba wumb en enim emii konu noman kulk, tiłang ełe onenjing mon. Nimbil erang, wumb en enim oł kis er mulnjung. ²⁰ Wumb oł kis ełmin wumb ei, en enim tiłang ei noman ngunałmin. Nimbil erang, wumb en enim oł kis peni ełe ombo ni piik nge onałmin. Onarik, tiłang ełe oł ka ei kin, opu orung erik buł ngołmun. ²¹ Ba wu endi eim oł kun ełim wu, ei eim tiłang ełe opu, erang wumb kaniłmin. Wu ei eim Gos nge dinga ełe enim ni piiłmin.”

Jon Eim Jiisas Nge Ek Pułe Ei Ni Tor Kindim

²² Pe epi ei poru neng, Jiisas eim nge ekii siłmin wu ombu kin, Jura konu orung ełe puk. Konu ełe pu molk, eim nge ekii siłmin wumb ei wumb noł pendik, ełmin. ²³ Jon eim yi ku wumb noł pendpi eririm, ei konu Einon ni konu ei, Salim konu mandi sirim. Noł pei pim konu ełe wumb ok noł pinjing. ²⁴ Eros Jon sipi kan ngii pindneririm kunum ei erim.

²⁵ Jon nge ekii sik wu ei nge ombu ni Jura wu endi kin, tuk ek orung orung nik, wumb noł pendik ełmin oł ei nge nik. ²⁶ Pe Jon nge ekii sik wu ombu ok, eim kanik yi nik, “Ek mon wu, nim wu endi kin ok nim kin Joran konu orung molkuł, wu ei nim ek ni tor kindin. Wu ei eim wumb noł pendnim nik, wumb pei eim kin punmun,” pa ninjing. ²⁷ Pe Jon eim nipi yi nim, “Gos tonu epin mołum ei epi endi wumb ngunermba; nga

wumb endi ei eim kaplı sinermba mon. Nimbil erang Gos eim Krais kindang ya mani opu, wumb noł pendik ełmin oł ei ermba nge om. ²⁸ Enim ok piimin, na ek nip ngunj, ‘Na Krais mon. Ba Gos na eim ekii se om̄ba konu na ok kindang ond,’ pa yi ninj. ²⁹ Pe wu endi eim amb sim kin, wu ei eim amb ei mendpił mułmba. Pe eim nge wu angim ei angpi piim ni, eim angim wu ei amb sipi ek tingang, eim piipi ka piim. Nimbil erang wu ei amb simba wu ei ka piinim. Yi mił ku, na noman ka ka piki top mołum. ³⁰ Eim nge embe ei am owundu ei tonu mendpił pang, na nge embe ei am mani mendpił ba,” nim.

³¹ “Wu endi tonu mołpu mani om kin, ei owundu mendpił mołum. Wu endi mei konu tonu om kin wu ei mei wu. Mei ełe epi ei nip ngonum, ba wu endi tonu epin mani om wu ei, Jiisas epi pei tep er mołpu Owundu mendpił mołum,” pa yi nim. ³² “Wu owundu eim ek niłim ei, piipi poru nipi, kanpi poru nipi, ek nipi tor kindilim, ba wumb endeim endeim, endi eim nim ek ei piik, sik, ambił gii nik, piik mulałmin min? ³³ Wumb endi eim ek ei ambił gii nik mułngii, wumb ei, ek ei piik ni orung kindngii. Gos ei eim ek keimi mendpił niłim,” pa ningii. ³⁴ Wu ei Jiisas Gos kindang om. Opu, Gos erim ek ei nipi tor kindim. Nimbil erang Gos eim Gui Ka ei, wu ei kin dinga aninga er ngunerim mon; ba eim dinga owundu pei ngołum. ³⁵ Arim Gos eim kingam Jiisas ei noman ngopu, eim epi pei kingam angił ełe ngopu, wu ei Jiisas epi pei tep er mołum. ³⁶ Wumb endi Gos kingam ei kin

pii ninjing kin, eim noman konj kunum kunum
sipi mułmba. Wumb endi Gos kingam ek ei pii
gii ninenjing kin, noman konj ei, sinermba mon.
Gos wumb ei kin kos owundu erpi kindang; nga
kumep kis eim kunum kunum simba.”

4

Jiisas Sameriya Amb Endi Kin Ek Tengim

¹ Kunum ełe lo ek piilmin wumb ek endi yi
mił piinjing, “Jiisas eim kin ekii siłmin wu ombu
ei wumb noł pendik ngołmun. Nga wumb pei
Jiisas kin ekii siłmin ninjing. Jon kin wu ombu
atinga ekii sek punjung,” pa ninjing. ² Ba Jiisas
eim wumb noł pendnerim mon. Eim kin ekii
siłmin wumb ei wu amb noł pendik ngunjung.
³ Jiisas eim lo ek piilmin wumb ei ek ei piinmin
ni piipi, eim Jura konu ei si kindpi, Galili konu
orung pum. ⁴ Pupu andłam endi ełe ekii sipi pupu,
Sameriya konu ełe tuk pup ełe orundung tor bii
ni pum.

⁵ Pe Jiisas eim pupu, Sameriya wumb konu
owundu endi ełe tor om. Konu ei embe Saikar
niłmin. Konu ełe kumb ok Jeikop mei nendii
kingam Josep ngurum mei ei, konu ełe mandi
mił sim. ⁶ Noł tukpu ei kumb ok Jeikop siłim noł
tukpu, ei konu ełe sim. Jiisas eim noł tukpu ełe
mandi mułum. Jiisas andłam olt om eim ten erim.
Ei konu eni tinga beli sim kunum.

⁷ Sameriya amb endi noł kułmba nge om. Jiisas
eim ek nipi amb ei ngum, “Noł na ngan numbii,”
a nim. ⁸ Jiisas ei kin ekii sik ok wu ombu konu
owundu ełe puk, kuni top erngii nge punjung.

⁹ Sameriya amb ni ek nipi orung kindpi yi nim, “Nim Jura wu, na Sameriya amb. Nimbił erang, nim na noł ngamb nin? Jura wumb kin Sameriya wumb kin tep tok ende andnałmin mon!” pa nim.

¹⁰ Pe Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, “Nim Gos eim epi wii wumb ngołum ei nim piin kin, kaplı nim na nii ei nim pii poł tokun kin na kii sen kin, noł ei ngamb nim nokun konj kunum kunum mulnjii noł ei na nim ngumbii,” pa nim. Jiisas eim noman konj ngumba ei nge piipi, ek nipi amb ei ngum. ¹¹ Amb ni ek nipi orung kindpi yi nim, “Owundu, noł ming endi sinałim; pe nim noł wumb nok konj kunum kunum mułngii noł ei, er sinjii mił nenj? ¹² Sinim nge kudenjin Jeikop, eim noł tukpu ei sin ngum. Ok eim kingam noł ni eim kung kou ni, kung siipsiip ni, ei pei noł ei ngołum. Pe nim, eim to mani kindkin sin noł ka wii ngunjii min?” ¹³ Jiisas eim ek nipi orung kindpi yi nim, “Wumb ya noł tukpu ełe nonmun wumb ei, nga noł ełe kulk nungii. ¹⁴ Noł ei kunum kunum tangpi, tonu opu topu tor wang ei noman konj ngang konj kunum kunum mułmba,” pa yi nim. ¹⁵ Amb ei ek nipi Jiisas ngopu yi nim, “Nim noł ei na ngo! Ngan, na noł nuwa enerang, nga ya noł tukpu ełe op kulermbii,” pa nim. ¹⁶ Jiisas eim ek nipi amb ei ngopu yi nim, “Nim pukun, wanim nen. Nga ya we!” nim. ¹⁷ Amb ni ek yi nim, “Na wu molałim,” pa nim. Pe Jiisas ek yi nim, “Amb, nim na wu mulałim nin ei keimi nin. ¹⁸ Ok, nim wu angił orung pun. Pe nim wu endi nim kin mołum ei ninim wu mendpił mon.” ¹⁹ Amb ni ek nipi orung kindpi yi nim, “Owundu na pe

piind nim Gos oł ekii se ermبا oł ei piikin niłin wu. ²⁰ Sin Sameriya konu ełe wumb ok kuppenjin noł mulk, ei tonu komung Gerisim ełe kułou tok Gos kin men tok ełmin. Nga enim Jura wumb ei yi niłmin. Men tok erngii konu ei Jerusalem konu ełe salim,” pa niłmin. ²¹ Jiisas ek nipi amb ei ngopu yi nim, “Nim na ek ei pii gii ninjii. Ekii kunum endi tonu omba kunum ei, mandi wumb tonu komung Gerisim ełe Gos men tok enarik, nga wumb pei Jerusalem konu ełe Gos men tok enerngii ku. ²² Pe enim Sameriya konu ełe wumb en enim Gos pii poł tunarik, men tok ełmin. Nga sin Jura wumb ei Gos piilmin eim kin men tok ełmin. Ei nimbil erang, Gos ei kongun erpi, wumb sipi eim kin orung simba nge wu ei, sin Jura wumb kin om. ²³ Kunum endi tonu omba nik, ei pe tonu om poru ninim. Wumb en enim Gos kin men tok keimi mendpił ełmin wumb ei en enim noman tuk ełe Gos kin noman ka ngungii. Nga en enim men tok keimi erik, Gos kin ngungii. ²⁴ Gos wumb mił mon! Gos eim Gui Ka mołum. Wumb endi Gos kin men tok erngii ei, Gui Ka ełe erik en enim noman ka ngok; ek keimi noman ka ngok ek keimi nik Gos ngungii.”

²⁵ Amb ni ek yi nim, “Na piind, wu endi omba, ‘Krais’ niłmin. Wu ei om kin, sinim kin Gos nipi oł erim ei nipi ngumba.” ²⁶ Jiisas eim ek nipi amb ei ngum, “Ei na; na pe nim kin ek tang moł,” pa nim.

²⁷ Eim ek yi neng kin eim nge ekii sik wu ombu orung onjung. Wu ombu en enim yi piinjing, “Eim amb ei kin nimbil erang, ek tangnim?” ni piinjing. Ba wu endi opu, “Nim amb ei kin nimbil

erang ek tangkin mołun? Nim nimbil oł en?” Jura wumb oł yi mił enałmin; yi ningii wu endi onenjing nik, en enim yi piinqing. ²⁸ Pe amb ei eim noł ming ei mani kind sepi, konu owundu ełe orung pum. Pupu, wumb kanpi yi nim. ²⁹ “Enim wu endi mołum ei, keningii wei!” pa nim. “Wu eim na ok ełe mił pei ei nipi ngum. Ei Krais min mon?” ³⁰ Pe wumb konu owundu ełe si kindik, Jiisas mułum konu ełe bin ni punjung.

³¹ Kunum ełe, eim ekii sinjing wu ombu ek dinga yi ninjing, “Ek emb tołum wu, nim kuni nui!” a ninjing. ³² Ba Jiisas eim ek nipi ngopu yi nim, “Na kuni kombur sałim ei enim piinanmin,” pa nim. ³³ Yi mił neng kin, Jiisas kin ekii siłmin wu ombu, ek en enim yi ninjing, “Wumb endi eim kuni endi tu wuk ngunjung min?” ³⁴ Jiisas ek nipi ngopu yi nim, “Na kuni ei ya mani mei ełe kuni mon; ba yi mił. Na Gos kindang onj; ei eim noman ełe na ekii sind. Eim nge kongun ei na er poru nimbii,” pa nim. ³⁵ “Enim ek yi niłmin, ‘Oi kapił kaplı pałim ei poru neng, sinim kuni kułou simin kunum,’ pa niłmin. Na enim kanip nind, enim kan orung kind kinei! Kuni pei pol top mołum. Ei pe kunum ełe kuni singii. (Ei Jiisas eim ek ekin mił end nim.) Wumb ok wumb ei pe na kin pii gii nik erngii,” pa nim. ³⁶ “Wu nii endi eim kuni wiis kilip topu kułou tum kin, ei eim kumep ka simba. Nga eim wu endi kuni wiis emb tełim wu ei kin, eł ełip ouni noman ka piingił. Nga yi mił ku, wumb nii endi eim yi erang kin wumb na kui erik pii gii ninjing kin, eim kumep ka simba. Nga nim wu endi kin Gos

ełe ka ei wumb kin ek emb topu ngum, eł ełip ouni noman ka piingił. ³⁷ Pe ek yi mił ei keimi, ‘Wu endi kuni emb tałpi pendilim kin, wu endi opu kuni kułou topu siłim.’ ³⁸ Na enim kuni se nip kindamb punjung, ei enim kongun er tilenjing; wumb epi kongun dinga er tał pendnjing konu, enim puk kuni singii nge punjung.”

³⁹ Pe Sameriya wumb pei Jiisas kin pii gii ninjing. Nimbıl erang, amb ei eim ok erim oł ei, Jiisas eim piipi nipi tor kindim. Amb ek yi neng kin, wumb Jiisas eim kin pii gii ninjing. ⁴⁰ Pe Sameriya wumb ok Jiisas eim kanik, kii sik yi ninjing, “Nim sin kin mułmun min?” pa nengin kin, Jiisas eim konu ełe kunum tał mendpił mułum.

⁴¹ Pe kunum ei wumb pei nga Jiisas nge ek piik eim kin pii gii ninjing. ⁴² Pe wumb ei ek yi ninjing, “Amb, nim ek ei sin pii gii mendpił ninenjpin mon. Sin sinim eim ek ei piipin, nga eim kanpin enmin. Sin piipin eim wu ei mendpił mei wumb pei Gos kin sipi orung simba nge onum, pa ninjing.

Jiisas Wu Owundu Endi Eim Kingam Er Ka Erim

⁴³⁻⁴⁴ Jiisas eim ek nipi tor kindpi yi nim, “Gos oł ekii se ermba ei piipi nipi tor kindpi ełim wu, ei eim konu ełe eim embe tonu punanim,” nim. Pe wumb Jiisas eim ek ei piinerangin kin konu ełe kunum tał moł pu poru nipi pendpi, eim konu ełe si kindpi, Galili konu ełe pum. ⁴⁵ Pe Jiisas eim pupu Galili konu ełe tor pang, wumb eim onum nik ka piinjing. Nimbıl erang, ok en enim kor owundu kuni owii, ‘Pasopa’ niłmin kunum

ei Jerusalem konu elege puk Jiisas nge epi kanim kanim erim ei kenjing.

⁴⁶ Nga Jiisas eim opu, Galili konu elege orung konu endi Keina niłmin elege tor om. Konu elege ok eim noł mendpił ei erang opu noł wain mendpił pim konu elege. Pe Kapaniyam konu elege gapman nge epi tep elim wu endi mułum. Wu ei eim kingam ening tum. ⁴⁷ Wu ei eim mołpu piim ni, Jiisas Jura konu si kindpi, Galili konu elege onum ninjing. Wu ei yi piipi eim pupu, Jiisas kin dinga kii sipi yi nim, “Nim kapli mani na ngii pukun, na kangi kułmba mandi enim. Ei er ka erkin se konj sinjii,” nim. ⁴⁸ Jiisas eim ek nipi eim ngum, “Pe enim jep oł kanim ei kinenjing kin, enim pii gii ninerngii,” pa nim. ⁴⁹ Pe gapman nge epi tep er mołułum wu ni yi nim. “Owundu, nim sikir mani oi! Mon peng kin, na kangi ei kołpu ermba,” pa nim. ⁵⁰ Jiisas ek nipi wu ei ngopu yi nim, “Nim po! Nim kinganim ei konj kindpi mułmba,” nim. Wu ni Jiisas nim ek ei pii gii nipi pum. ⁵¹ Wu ni eim andłam elege pupu peng, eim nge kongun wumb tor ok, eim kanik yi ninjing, “Nim kinganim ni ka wii mołum,” pa ninjing. ⁵² Pe wu ni eim kongun wu ombu kii sim, “Konu eni kunum nenj eim ka wii mił mułum?” “Oltin konu eni beli orung kunum ei, eim ening ei poru neng, ka wii mułum,” pa yi ninjing. ⁵³ Yi nengin kin, arim eim piim oltin kunum elege Jiisas ek yi nim, “Nim kinganim konj mułmba,” pa yi nim, ei piim. Pe eim pii gii neng, eim nge wumb tiłap ei kin ouni Jiisas kin pii gii ninjing. ⁵⁴ Jiisas eim Juriya konu elege si kindpi pupu, Galili konu om. Opu kin, Galili konu elege,

eim jep oł nga ei eririm. Jiisas eim ok noł wain eririm. Nga wu ei kingam er ka erim, jep oł tał mil̄ erim.

5

Besesra Konu Ełe Noł Gop Kembis Ełe Jiisas Wu Endi Er Ka Erim

¹ Pe ei poru neng kin, Jura wumb kor owundu nge kuni owundu endi tonu onum nengin kin, Jiisas eim Jerusalem konu ełe tonu pum. ² Jerusalem konu ełe mandi kung siipsiip ngii ondu konu ełe endi sim konu ełe, noł gopu kembis endi mułum. Noł ei Eipru wumb ek embe ełe embe yi siłmin, ‘Besesra’ niłmin. Konu ełe ngii tika angıl orung engim. ³ Ngii tika ełe, wumb pei ening pim wumb ni, ningił kis mułum wumb ni, simb kis mułum wumb ni, wumb ngenj embił pei kułum wumb, pei konu ełe mulnjung. Noł ei ołup tumba ni kui er mułułmun. ⁴ Kunum endi, Gos Owundu nge enjel endi kindang opu, noł ełe mandring pupu, noł ei ołup tang kin, wumb endi ok opu mani noł ełe pułum ei, eim ening ei poru nipi, ka sałiłim. ⁵ Wu endi ngii tika ełe mułum wu ei, eim ening kunum kinan tang pałiłim. Wu ei kung ngii 38 pei mułum. ⁶ Jiisas opu kenim ni, wu ei or pepi mułum. Jiisas piinim ni wu ei ening kunum kinan tum pim. Pe Jiisas ek nipi wu ei ngum, “Nim ngenj ei opu, ka ba ni piin min?” ⁷ Ening pim wu ei ek nipi orung kindim, “Wu Owundu, noł ei ołup ełim kunum ei, wu endi na paki tangin bii ei, wu endi mon. Nam bii ni ełe ei, kaplı enerang, wumb na to mani kindik, ok ku noł ełe puk pułmun,” pa nim. ⁸ Jiisas ek nipi

eim ngopu yi nim, “Nim tonu angkin ninim peł ei sakin pui!” nim. ⁹ Pe sikir wu ni angpi, eim peł ei sipi pum.

Pe kunum ełe, kor kunum. ¹⁰ Jura wumb wu ei kanik yi ninjing, “Pe kor kunum ei, nim nimbil erang peł ei ko wukun tu wun? Ninim nge peł tu wun ei, sin nge men tolmun lo ełe mon ninim,” pa ninjing. ¹¹ Ba wu ening peng opu ka pum wu, ni ek yi nim, “Wu ei ka er ka erim wu ei eim yi nim, ‘Nim peł ei sakin pui!’ nim,” pa nim. ¹² Pe wumb eim kii sinjing, “Wu nii nim peł ełe sakin pui nim?” ¹³ Ba wu ening pim wu opu ka pum wu ei, Jiisas pii kun enerim mon. Nimbil erang, wumb pei tuk ełe mulnjung. Jiisas eim konu eipi pum.

¹⁴ Ekii se Jiisas wu ei, men tolmun ngii owundu ełe kanpi wu ei nim, “Piini! Nim pe ka mołun; nga oł kis endi enenjii. Nim nga en kin oł embin tui owundu endi nim tonu ombo,” pa nim. ¹⁵ Pe wu ni pupu, Jura wumb kanpi yi nim, “Wu endi na er ka erim, ei Jiisas.” ¹⁶ Yi neng kin, Jura wumb Jiisas tumun ni piik enjing. Nimbil erang, eim oł ei kor kunum men tolmun lo ełe mon niłim kunum ei, Jiisas eim jep oł ei enim. ¹⁷ Ba Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, “Na Arnan ei kunum kunum kongun er mołum. Pe na yi ku kongun ei end,” pa nim. ¹⁸ Yi neng kin, Jura wumb, “Jiisas to kundmun mendpił,” ninjing. Nimbil erang, eim lo ek kor kunum pałim ek ei, ekii sipi enałim. Ei ek yi ninim, “Gos ei na Arnan mendpił,” ninim ek ei yi mił, “Eim Gos mił mołpu ninim min?” a yi ninjing.

Gos Kingam Eim Dinga Peng Kongun Enim

¹⁹ Pe Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, “Na ek keimi mendpił nip enim ngond. Na Gos kingam nam noman ełe oł endi enand, mon. Nam Arnan elim kanił epi ei minj end. Arnan eim elim epi pei ei, na eim kingam yi ku ermbii. ²⁰ Na Arnan eim noman ka na ngopu, eim epi pei enim mił na andan tołum. Nga Arnan eim kin kongun owundu kombur nga na andan tumba ku. Yi mił erang kin, enim puku sik erngii. ²¹ Arnan eim wumb kułii eim nga noman konj ngołum. Yi mił ku, nam noman ełe wumb ombu noman konj ngamb konj mułngii ni piił ei, na yi mił ku eł. ²² Arim, wumb oł kis enjing kin kos piinermaba. Eim kongun ei mok topu, na eim kingam kos ei piip ermbii nip, eim kingam ngum poru nim. ²³ Yi mił pałim, wumb pei Arim embe ambił tonu kindiłmin. Yi mił ku, kingam anm embe ambił tonu kindngii. Wumb endi kingam nam embe ambił tonu kindnenjing kin, Arim eim kindang eim embe ambił tonu kindnerngii,” pa yi nim. (Jiisas eim kin Gos eim kindang om ei, ek ekin mił nim.)

²⁴ “Na ek keimi mendpił nip enim ngond. Wumb endi na ek ni piipi na kindang onj ei, Gos kin pii gii nim kin, eim noman konj sipi kunum kunum ka mułmba. Wumb ei oł kis enjing, eim kos ei tonu onermba mon! Eim wumb koltmun ngenj ei si kindpi, pe eim noman konj nga sipi kunum kunum mułmba.” ²⁵ Jiisas ek nga nipi yi nim, “Keimi mendpił na enim kanip nind. Kunum endi tonu ombo min, ei pe tonu onum ei, wumb kułii wumb ei Gos nge kingam na ek ei piingii. Wumb na ek ei piingii wumb ei, noman

konj sik kunum kunum ka mułngii. ²⁶ Na Arnan, eim noman konj nge puł wu, eim noman dinga ei na eim kingam ngum. Pe kingam na yi ku, nam noman konj ka nam kin pałim. Wumb Gos ek pii gii ninjing kin, kingam na wumb ei noman konj ei ngumbii. ²⁷ Gos kindang opu mei wu tełim ei, na eim arim eim kingam wumb oł kis enjing kos piipi, ‘Erangli!’ ni piipi ngum. ²⁸ Enim ek ei kin puku sinerngii mon. Kunum endi tonu ombo wumb kułii mer tukpu ełe wumb ei, na ek ei nimbii piingii. ²⁹ Piik, tukpu konu ełe si kindik tor ongii. Wumb oł kun ełmin wumb ei angk, noman konj sik kunum kunum mułngii. Wumb oł kis kanim kanim erik kulk wumb ei, angk tonu ok, nga oł kis enjing kos ełe piik kin konu kis pungii.”

Wumb Kombur Jiisas Nge Ek Puł Ei Ni Tor Kindiłmin

³⁰ “Na nam noman ełe epi endi enermbii. Na Arnan eim ek nim mił piinj ek ei nip, wumb oł kis enjing kos ermbii. Nimbii erang, wumb kos piimbii ei kun ka salim mił piimbii. Na kindang onj ei, eim noman ełe na ekii sip ermbii end. ³¹ “Pe na nam mendpił ek endi ni tor kindmbii ek ei, ek keimi min mon? Nii piimba? ³² Ba Arnan mołpu na ek ek ei nipi tor kindim. Pe na piind, na ek ei nip keimi mendpił pałim. ³³ Ok enim Jon multum konu, ek nik, kii sik kindik ei, Jon ek keimi na kin nipi tor kindrim. ³⁴ Wumb na ek ni tor kindik, na enj oł pułe nik enmin ei, piinand mon. Ba na noman ełe on ek ninim ek ei, Gos enim sipi orung simba ni piip ek ei nind. ³⁵ Jon eim dup alam mił tiłang erpi wumb ngum. Enim

noman elege, dup alam ei kin kunum aninga er ka piinjing,” Jiisas yi ninim. ³⁶ “Ba epi endi ei, Jon na kin ek nirim ei to mani kindim ei, na nge pułe ni tor kindnim. Kongun pei na Arnan ngum kongun ei, er poru nimbii. Kongun ombu na end, na kongun ei erip, wumb andan tamb, wumb piingii nip end. Na Arnan kindang onj ni piingii. ³⁷ Na Arnan ei, na kindang onj. Na Arnan, eim na nge pułe nipi tor kindim. Enim eim ek endi piinalmin. Nga eim kinalmin ku. ³⁸ Eim nge ek ei, enim kin pinalim ku. Nimbil erang Arnan wu endi kindang opu, eim kin enim pii gii ninenjing. ³⁹ Gos nge ek ka mon elege gerngii ei, enim noman konj sik, kunum kunum mułngii ni piiłmin. Ek ei, na nge ek pułe ei, ni tor kindilim,” pa nim. ⁴⁰ “Ba enim na kin ok, noman konj ei simin ni piinanmin. Enim noman yi pinalim,” pa nim.

⁴¹ “Wumb na embe ambił tonu kindngii ni piinand. ⁴² Ba na enim noman elege piind. Enim Gos kin noman ka ngok ngok enmin oł ei, enim noman elege pinalim. ⁴³ Na Arnan nge noman dinga elege na onj; ba ei na nind ek ei, enim piinanmin. Ba wu endi eim nge noman dinga elege nipi omba wu ei, enim nimba ek ei, piingii. ⁴⁴ Enim wumb eipi, sin embe ambił tonu kindngii ni piinmin. Ba enim Gos mendpił tonu mołum ei, sinim embe, ei ambił tonu kindmba ni piinanmin. Pe Gos Owundu tonu mołum ei, enim eim embe elege, pii gii ningii ei kapli enanim mon. ⁴⁵ Enim piinmin mił, na Gos kin ek nip enim oł kis kos er ngumbii ni, noman to piinerngii mon! Wu endi enim kin kos er ngumba wu ei, Moses. Wu ei enim piik

kin, ‘Sin paki tumba,’ ni piinmin, ba ei enim kos erpi ngumba wu,” pa nim. ⁴⁶ Pe enim Moses nge lo ek ei pii gii nik pim kin, na ek ei pii gii ningii ku. Nimbil erang, Moses eim na nge ek ei pultum. ⁴⁷ Ba Moses eim pultum lo ek ei pii gii ninenjing kin, kapli na nge ek ei enim pii gii ningii mił nenj?”

6

*Jiisas Eim Wumb 5,000 Pei Kuni Ngum
(Masyu 14:13-21, Mak 6:30-44, Luk 9:10-17)*

¹ Jiisas eim ek ei nipi poru ni pendpi, eim Galilii noł gopu ełe orundung orung pum. Pum konu ei, nga embe, ‘Taiperiyas noł gop’ niłmin. ² Pe wumb tiłap owundu ei eim wumb ening pim wumb ni, eim jep oł pei erim ei, kanik kin, eim pum konu ełe ekii sik punjung. ³ Jiisas eim nge ekii siłmin wu ombu eim sipi kin, tonu komung ełe tonu puk mulnjung. ⁴ Jura wumb kor kunum ka niłmin ei, ‘Pasopa’ kuni owundu niłmin kunum ei mandi ombla enim. ⁵ Jiisas eim mołpu kin, kan orung orung kind kenim ni, wumb tiłap owundu endi eim kin ongii nge onjung. Pe eim ek nipi, wu Pilip ngopu yi nim, “Sinim kuni min bres konu jiłi sipin wumb ei kuni ngumun?” ⁶ Pilip ek nimba ek ei piimbii nipi kin, Jiisas eim Pilip kii sim. Jiisas eim ermba mił oł ei pii poru nipi nim. ⁷ Pilip ek nipi, orung kindpi yi nim, “Sinim bres top ermin, ei ku 200 mił ba pałim, ei ya mołmun wumb ei, nungii ei kapli enermba,” pa nim. ⁸ Jiisas kin ekii siłmin wumb ei, wu endi embe Endru ei, Saimon Piisa angim, eim ek yi nim. ⁹ “Kangi endi eim

kuni bres embe ‘barlii’ angił orung kin, omu tał eim se mołum. Ei ya wumb tiłap owundu mołmun ei, kaplı ermba pinałim,” pa nim. ¹⁰ Jiisas eim ek yi nim, “Wumb nengin kin, mani mułngii,” pa nim. Wumb konu ełe kui engimb pei pim konu ełe mulnjung. Pe wu konu ełe mulnjung wu ei, 5000 pei yi mił, wu am pei mulnjung. ¹¹ Wumb pei mani mułangin kin, Jiisas eim bres angił orung ni sipi kin, Gos kin prei erpi, mok topu, eim ekii siłmin wumb ngum. Nga eim omu tał yi ku erpi ngum. Eim ekii siłmin wumb kuni ei, wumb pei ngok, wumb ei en enim kuni numun ni piinjing mił, nunjung. ¹² Wumb tiłap owundu ei kuni nangin kaplı erang kin, kuni mend orung pei mułum. Pe Jiisas eim ekii siłmin, wu ombu kanpi yi nim, “Enim kuni orung mołum ei, sik kułou tungii. Mon peng kin, kuni ei wii mił ba, ei mon!” pa yi nim. ¹³ Pe wu ombu, bres barlii nunjung orung mułum ei sik girenj kon engki nga tał tu wunjung ei, wumb pei kuni nunjung, orung mułum ei, sik girenj kon tunjung.

¹⁴ Pe wumb pei Jiisas eim jep oł erim ei kanik yi ninjing, “Keimi mendpił, wu ni tor kindiķim wu ei Gos kindang mei konu ełe om ei, sin paki tumba nge om,” pa yi ninjing. ¹⁵ Pe Jiisas eim piim ni, wumb ei ok eim ambilk, eim en enim king mundngii enjing ei piipi kin, wumb pei si kindpi kin, eim endeim mendpił tonu komung ełe orung pum.

*Jiisas Eim Tonu Noł Peł Ełe Andpi Pum
(Masyu 14:22-23, Mak 6:45-52)*

¹⁶ Konu pou neng, Jiisas eim nge ekii siłmin wu ombu noł gopu ełe mani punjung. ¹⁷ Puk noł kanu ełe tonu puk kin, Kapaniyam konu ełe orung bin ni piik punjung. Pe konu emii ermba erim kunum ei, Jiisas eim wu ombu kin tor onerim. ¹⁸ Pe wu ombu noł kanu ełe pangin kin, konu pop owundu topu, noł tuk ełe topu, pinin nipi yi erim. ¹⁹ Pe wu ombu noł kanu ełe eim dolu sik pu, konu turii mił ełe puk kenjing kin, ni Jiisas noł peł ełe opu, mani noł kanu eèle mandi om. Wang kin, wu ombu en enim mund mong enjing. ²⁰ Ba, Jiisas eim opu yi nim, “Enim mund mong enerei! Na mendpił ond,” pa yi nim. ²¹ Wu ombu, eim noł kanu eèle tuk simin nik enjing ni, noł kanu ei pe mendpił, en enim pungii ni piik onjung konu eèle, kun tor om.

Wumb Pei Jiisas Kur Andik Punjung

²² Nga kopiiring, wumb tiłap owundu pei en enim yi piinjing. Jiisas eim nge ekii siłmin wu ombu mendpił noł kanu eèle punjung. Jiisas eim noł kanu eèle, tonu pupu, punerim. Noł kanu endi konu eèle, sinałim mon. Jiisas konu eèle tor omba nik, noł gop eèle orungdung wumb ei kopiiring ok, ok konu eèle mulnjung. Ba Jiisas eim noł peł eèle andpi pum ei, wumb en enim piinenjing. ²³ Taiperiyas konu eèle nge noł kanu kombur ok Owundu Jiisas bres sipi, Gos kin prei erpi, wumb kuni ngang nok enjing konu eèle mandi onjung. ²⁴ Pe wumb tiłap owundu ei molt kenjing ni Jiisas kin eim ekii siłmin wu ombu kin, konu eèle mulenjing. Pe noł kanu kombur eèle tonu puk,

Kapaniyam konu ele pupun, Jiisas kurmun nik,
Kapaniyam konu ele punjung.

Jiisas Eim Epin Konu Ele Bres Mil Molum

²⁵ Wumb tiłap ni konu ele tor puk, Jiisas eim kenjing. Kanik kin, yi ninjing, “Ek emb to wumb ngołun wu, nim kunum nenj ya on?” ²⁶ Jiisas eim ek nipi, wumb tiłap ei ngopu yi nim, “Na ek keimi mendpił enim kin nip ngond. Enim jep oł pei enj kanik kin, nga na kuruk onanmin mon. Ba enim kuni bres ei nangin, pinang punum ei piik kin, na kuruk onmun?” pa nim. ²⁷ Nga Jiisas eim yi pim, “Enim ya mei ele kuni minj numun kuni ei namin ni piik, ele nge kongun energii mon. Ba enim kongun erngii ei, noman konj kunum kunum mułngii ei nge kongun erngii. Noman ei kunum kunum konj sałim kuni ei singii. Singii kuni ei nge, wu kingam Gos kindang mei konu ele mani opu wu tełim ei, enim ngumba. Arnan Gos eim noman dinga wii ei, na kin ngum poru nim.” ²⁸ Pe wumb ei ek yi mił ninjing, “Sin nimbil oł erpin, Gos nge kongun ei erpin bin?” ²⁹ Jiisas ei nipi orung kindpi yi nim, “Gos nge kongun ei yi pałim. Enim Gos na kindang ya mei ele op kin, na kin pii gii ningii.” ³⁰ Wumb ei en enim yi ninjing, “Nim jep oł nipe jep oł eran, sin nim kin pii gii nimin? Pe nim kongun nipe kongun enjii? ³¹ Kumb ok sin nge kupenjpin noł ei, wumb mulenjing konu ele kuni mana ei, sik nunjung. Gos nirim ek yi mił ninim, ‘Gos tonu epin konu ele kuni ei, ngang kin nunjung.’ Pe nim kuni yi ku, sin nga numun ni piik enjing.” ³² Wumb ek yi mił nengin kin, Jiisas eim ek nipi orung kindpi yi

nim, “Na ek keimi nip enim ngond. Moses eim tonu epin konu elege kuni keimi ei sipi kin enim kupenjing noł ei ngunerim mon. Na nge Arnan eim tonu epin konu elege kuni keimi ei, noman konj kunum kunum enim ngonum. ³³ Gos eim bres ei ngum bres ei, tonu epin konu elege si kindpi, mani om bres ei, mei wumb noman konj ka ngomun,” pa nim. ³⁴ Pe wumb ei enim yi ninjing, “Owundu, nim bres ei, sin kunum kunum ngunjii!” pa yi ninjing. ³⁵ Jiisas ek yi nim, “Na nam kuni ei nge, noman konj wumb singii salim ei nam. Wumb endi na kin omba wumb ei, nga epi endi simbii ni piinermба mon. Ei yi mił, wumb ei, nga kuni tang piinermба. Nga wumb endi na kin pii gii nim kin, eim noł nga nuwa erang kin, piinermба mon. ³⁶ Na enim kanip ninj, enim na kan poru ninmin. Ba enim na kin pii gii ninenjing mon!” pa nim. ³⁷ “Pe wumb pei na Arnan ngumba wumb ei, na kin ekii sik ongii. Wumb endi na kin omba ei, na eim to tor kindnermbii; keimi mendpił mon! ³⁸ Na tonu epin konu elege si kindip, mani mei konu elege onj ei, nam noman elege ekii sip, endmbii nip onenj, mon! Na Arnan eim kindang onj ei, eim nge noman piimba mił ei, na ekii simbii. ³⁹ Eim noman elege yi piipi kin, na kindang onj ei, yi mił; wumb pei eim na ngopu poru nim ei, na wumb endi si kindnermbii mon. Ekii se muł mei poru nimba kunum ei, nam wumb pei Gos kin, nga konj sip orung simbii. ⁴⁰ Na nge Arnan ei eim noman yi pałim. Wumb pei na kangi ei kanik pii gii ninjing kin, noman konj ka sik kunum kunum mułngii. Mułngii wumb ei, na kunum

poru nimba kunum elege, wumb ombu na konj sip orung simbii.”

⁴¹ Jiisas eim yi nim, “Na nam kuni bres ei tonu epin konu elege, si kindip mani onj.” Yi neng kin, Jura wumb ek ei piik, popuł sik, eim ek ngok, ek pei nik eim ngunjung. ⁴² Pe wumb en enim yi ninjing, “Wu ei Jiisas, Josep nge kingam. Sinim eim arim mam ei kaninmin. Nimbil erang eim yi ninim? Na tonu epin konu elege si kindip mani mei konu elege onj, ninim?” ⁴³ Pe Jiisas eim ek dinga nipi, orung kindpi yi nim, “En enim mołmun tuk elege, ek eipi eipi ninerngii mon! ⁴⁴ Wumb endi na kin wii onermba, mon! Na nge Arnan ei na kindang kin, na onj. Eim wu endi tu wupu, na ngum kin wumb ei, eim kunum poru nimba kunum elege, na wumb ei, nga konj sip orung simbii. ⁴⁵ Ek ni tor kindi kindiłmin wumb mon elege ek ka pałim ei,

‘Gos wumb pei, ek ei emb topu wumb ngołum. Pe wumb ei, na nge Arnan ek ei piik, ekii sik poru nik wumb ei, na kin ołmun,’ pa nim.

⁴⁶ Wumb endi Gos endeim kinałmin mon. Na Gos kin ouni mołup kin, na kindang mei elege onj. Na endeim mendpił, na Arnan Gos kanił. ⁴⁷ Na ek keimi mendpił nip enim ngond, wumb endi na kin pii gii nimba wumb ei eim noman konj sipi kin, kunum kunum mułmba. ⁴⁸ Na nam kuni ei nge, noman konj wumb singii sałim ei, nanim ngoł. ⁴⁹ Kumb ok, enim nge kupenjing noł, wumb mulenjing konu elege kuni mana niłmin kuni ei nok, kolk mon erik, poru nik. ⁵⁰ Ba pe kuni ei eim tonu epin konu elege si kindpi mani om kuni ei, na nam moł kuni ei, wumb endi sik nungii ei, na

kin pii gii ningii wumb ei, kunum kunum konj mułngii. ⁵¹ Na kuni ei, noman konj peng kin, tonu epin konu ełe si kindip, mani onj. Pe wumb endi, kuni ei sipi nim kin, eim noman konj sipi, kunum kunum mułmba nge, ei simba. Pe na kuni ei, eim ngumbii ei, nam ngamb to kundangin kin, mani mei ełe wumb ei noman konj singii.”

⁵² Pe Jura wumb en enim mołmun tuk ełe ek eipi nik yi mił ninjing, “Nimbił erang eim ngenj ngopu kin, sinim ei ngenj kuni mił ei ngumba?”

⁵³ Jiisas eim ek nipi, orung kindpi yi nim, “Na ek keimi nip enim ngond ei, Gos kindang mani opu mei wu tełim ei, na kołup miyem bein tamb kin, wumb na kin pii gii ningii wumb ei, noman konj kunum kunum mułngii ei, singii. Ei yi mił, wumb endi kuni ni, noł nunjung kin kunum kunum konj mułngii. ⁵⁴ Wumb endi na nge miyem ngenj mił epi nołmun wumb ei eim noman konj sipi kin, kunum kunum mułmba. Gos Owundu kunum poru nimba kunum ei, na wumb ei nga konj sip orung simbii. ⁵⁵ Nimbił erang, na nge ngenj kin miyem ei, noman tuk nge kuni mendpił mołum.

⁵⁶ Wumb endi na ngenj, miyem mił epi ei nopus, na kin piipi, mułmba wumb ei, na nam wumb ei kin mułmbii ku. ⁵⁷ Arnan eim konj kunum kunum mołpu kin, na kindang op, Arnan nge noman dinga ełe nge, nam noman konj moł. Pe yi mił ku, wumb endi na ngenj mił epi ei num kin, nam nge noman dinga ełe, eim noman konj kunum kunum sipi, mułmba ei, eim ngumbii.

⁵⁸ Pe kuni ei tonu epin konu ełe si kindpi mani om kuni ei, ok enim kupenjing noł wumb mulenjing konu ełe, kuni nok, kolk poru ninjing, ei kin ende

mon. Wumb endi, kuni ei num kin, eim noman konj sipi, kunum kunum mułmba,” Jiisas yi nim.
59 Kapaniyam konu ełe men tołmun ngii ełe, Jiisas eim ek emb topu, wumb ngopu, eim ek yi nim.

Ek Noman Konj Pimba Ek Ei Jiisas Nge Mendpił

60 Pe Jiisas eim kin ekii siłmin wu pei ek ei piik, noman embin to piijing. Piik yi ninjing, “Wumb nii endi ek ei piimba?” **61** Ba eim ekii siłmin wu ombu, ek ei piik kin, ek orung orung ninjing ei, Jiisas ei eim noman ełe, ek ei piim. Jiisas eim nge ekii siłmin wu ombu ngopu yi nim, “Enim ek ei enim noman ełe to kis enmin?” pa nim. **62** “Pe Gos kindang mani mei wu tełim ei, na mani onj, konu ełe nga orung epin konu ełe tonu pup kin, nimbıl oł mił piingii ei, enim kis piingii? **63** Noman konj ei, Gos Gui Ka wumb ngołum; ba sinim wumb noman konj sinalim. Pe sinim ngenj ei, wumb kułii mił mołum. Na ek ei nip enim ngond ek ei, enim noman ełe kuni mił mołum ek ei, enim noman konj ngołum. **64** Ba enim mołmun konu tuk ełe mołmun wumb ei, kombur pii gii ninanmin.” Kumb ok pii gii ninarik mulnjung wumb ombu ei Jiisas piim. Wumb ei, na nge opu orung wumb konu ełe, ni tor kindmba ni yi piirim. **65** Pe Jiisas ek yi nim, “Wu endi na nge opu orung wumb kin na ni tor kindmba ei nge na piip kin, ok ek ei, nip enim ngunj,” pa nim. “Pe na nge Arnan ei, eim dinga wu ei ngunełang kin, wu ei na kin onełang mon.”

66 Jiisas ek ei nipi, poru neng kin, wu ombu Jiisas kin ekii sik erik, wu ombu Jiisas si kindik, enim orung punjung. Puk kin, nga Jiisas kin

tep to endnenjing mon. ⁶⁷ Pe Jiisas eim ek nipi, eim kin ekii siłmin wu engki nga tał ei, kanpi yi nirim, “Enim yi ku, na si kindik, pungii enmin min?” ⁶⁸ Saimon Piisa eim ek nipi, orung kindpi yi nim, “Owundu, pe sin konu jili orung bin? Nim nge ek ei mendpil, noman konj kunum kunum sin kin noman konj ngumba. ⁶⁹ Sin nim kin pii gii nipin poru ninmin. Nim Gos nge oł kun ka nge puł wu ei, sin piinmin,” pa nim. ⁷⁰ Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, “Nimbił erang na enim wu engki nga tał wii top sinj; ba enim mołmun konu tuk ełe wu endi mołum ei, Seisen gui kis eim kin mołum,” pa nim. ⁷¹ Jiisas ek nim ei, Juras Saimon Eskeriyas nge kingam ei kin piipi nim. Jiisas kin ekii sinjing konu ełe tuk mołmun, wu engki nga endeim mulnjung konu ełe tuk, eim mułum. Ba ekii se, wu ei eim Jiisas sipipi, opu orung wumb angił ełe ngopu kin, ku sim.

7

Jiisas Nge Angim Noł, Eim Kin Pii Gii Ninenjing

¹ Pe ei poru neng kin, Jiisas eim Galilii konu ełe endim. Ba Jura wumb eim tumun ni erangin kin, eim Juriya konu ełe nga endnerim mon. ² Jura wumb en enim kor owundu kunum endi alap ngii ełe kuni owundu nołmun oł ei nge, kunum ei tonu omba ei, mandi enim nik enjing. ³ Pe Jiisas eim angim noł yi ninjing, “Nim ya konu ełe si kindkin Jura konu ełe pan, nim kin ekii sik ok wu ombu, nim enjii kongun ei kekingii,” pa ninjing. ⁴ Wumb ombu Jiisas kin ek yi ninjing, “Pe wu endi eim peni ełe mułmbii ni piip, yi ełim

ei, eim epi koi er enałim mon. Nim epi yi ermibii ni piikin kin, pukun wumb ningił ełe pei enjii,” pa ninjing. ⁵ Jiisas eim nge angim noł ei, eim kin pii gii ninarik kin, ek yi mił ninjing. ⁶ Yi nengin kin, Jiisas ek nipi yi nim, “Kunum ei wumb pei na piik kanik erngii ei, tonu onanim; ba enim kuni owundu pungii kunum ei, noman ełe pei sałim,” pa nim. ⁷ “Ya mei wumb ei, en kin opu orung er ngunerngii mon; ba na kin opu orung enmin. Ei nimbił erang, na ek nip tor kindił ei, ‘En enim oł kis enmin ei,’ na ni tor kindip kin, ek yi mił ei na kin opu orung enmin,” pa nim. ⁸ “Pe en enim kuni owundu ei puk, Jura wumb kor kunum ka niłmin kunum ei, puk keningii. Ba pe nga, na kor kunum ka ei pup kinermibii. Na bii kunum ei tonu onanim. ⁹ Jiisas eim ek yi nipi kin, eim Galilii konu ełe kunum kombur nga enj mułum.

*Jura Wumb Kuni Owundu Nik Elmin Alap Ngii
Ełe Jiisas Pupu Kenim.*

¹⁰ Jiisas nge angim noł ei Jura wumb kułou tok elmin konu ełe keningii nge ok punjung. Pe eim yi ku ekii se pum. Jiisas eim pum ei, peni ełe punarpi kin, koi mił erpi pum. ¹¹ Jura wumb kułou tok mulnjung kor kunum ka ełe molk. “Wu ni jiły punum?” pa nik, kuruk mulnjung. ¹² Pe Jura wumb eim kin ek kanim kanim ninjing. Wumb kombur molk, “Mon wu ei, wu ka,” pa ninjing. Ba wumb kombur molk yi ninjing, “Mon wu ei, eim wumb kanpi kin, ek kend topu niłim,” pa ninjing. ¹³ Jura wumb kombur Jiisas kin pii gii nik, wumb pei konu ełe tuk mulnjung; ba lo ek piiłmin wumb kin mund mong enjing. Erik

kin, wumb endi tonu angk, Jiisas nge ek endi ninenjing. Nimbil erang, wumb endi ek nipi, “Jiisas ei Mesiya” nimba wu ei, men tołmun ngii ełe, to anda kindngii niłmin, pim.

¹⁴ Pe Jura wumb kuni owundu kunum ka nik ełmin kunum ei, aninga mandi no poru ningii, er mułangin kin, Jiisas Gos ngii owundu tuk ełe angpi, ek nipi wumb ngum. ¹⁵ Pe Jura wumb kenjing ni mon gerpi nim. Neng kin, wumb puku sinjing. “Eim mon konu endi pupu neng kin, kinenjpin mon? Nga eim mon ei gernim mił nenj?” ¹⁶ Pe Jiisas wumb ei ek nipi ngopu yi nim, “Na pe nip, enim ngond ek ei, na nge mon. Ei Gos nge ek, eim na ‘Pui’ nipi, kindang kin, na onj. ¹⁷ Pe wumb endi, Gos ek ei piipi nipi, ermaba wumb ei, eim na nind ek ei piipi om kin, eim Gos kin ba. Min na nam noman ełe ek ei nind. ¹⁸ Wu endi eim noman ełe, ek ninim ei eim embe tonu ba ni piipi ninim. Ba wu endi kindang om ni piipi kin, eim embe er tonu kindpi kin, ek kun nipi ermaba wu ei, eim oł kis endi eim kin pinermab, mon! ¹⁹ Kumb ok Moses enim lo ek nipi, ngurum kunum ei, enim mołmun konu tuk ełe, wumb endi lo ek ei, ekii sinarik; ba enim na nimbil erang na to kundmun, ninmin?” ²⁰ Wumb ek nik, orung kindik yi ninjing, “Nim gui kis endi nim kin mołum. Wumb endi nim to kundnerngii mon!” pa ninjing. ²¹ Jiisas eim ek nipi, orung kindpi yi nim, “Na jep oł owundu endi enj ei, enim pei puku sinjing,” pa nim. ²² “Moses enim ngenj kopsingii oł ei, nipi ngum ei keimi. Pe enim oł ei, Moses kin onerim mon. Oł ei enim nge kupenjing noł kin tonu om; ba enim kangil kunum tonu opu, ngenj

kor owundu kunum elege kopsilmin,” pa nim. ²³ “Pe enim Moses nge lo ek ei, am kun ekii siłmin. Ba en enim kangił ei, kor owundu kunum tu wuk kin, ngenj kopsilmin. Pe na yi ku, kor owundu kunum ei, wu ening pim wu ei, er ka enj; ei nimbil erang na kin popul sinjing? ²⁴ Epi ningil elege kanik kin, epi mok tunerngii! Enim epi pei mok tungii ei, oł kun pałim mił kun erngii!”

Wumb Yi Ninjing, “Gos Kindim Wu Krais Wu Ei Min?”

²⁵ Pe wumb Jerusalem konu elege mołmun wumb kombur ek yi ninjing, “Nimbil erang wu ei to kundmun ninjing wu min?” pa yi ninjing. ²⁶ “Pe kineł! Eim wumb mulnjung konu peni elege, ni tor kindnim. Nga wumb ek endi ni orung kindnanmin. Pe keimi, Jura wu num peng pim wu ombu, piinmin ei, Gos kindim wu Krais min?” ²⁷ Pe sinim wu ei eim nge ngii konu elege sinim piinmin. Nga Krais omba kunum ei; ba wumb endi eim nge ngii konu elege piinerngii. Yi peng kin Jiisas ei Krais ya mon,” pa ninjing.

²⁸ Jiisas men tołmun ngii elege Gos ek ei piipi wumb tor kindpi mułang kin, ek kombur ei piipi, eim ek dinga nipi, orung kindpi yi nim, “Enim na piinmin! Na ngii konu elege enim piinmin ku! Ba na nam noman elege onenj, mon. Na Arnan eim na kindang kin, onj ei, oł kun mendpił pałim mił end; ba enim pii kun enanmin mon! ²⁹ Na nam eim piind. Na Gos kin ouni muls. Gos eim na kindang kin, na mani mei elege onj,” pa nim. ³⁰ Pe wumb eim kan ngumun ni piinjing; ba Jiisas eim kongun ei poru ninerim. Yi peng kin, wumb endi Jiisas

embiłmba mił, pinerim mon. ³¹ Pe wumb pei eim nim ek, pii gii nik, yi ninjing, “Gos kindang wu Krais tonu om kin, eim jep oł pei erpi, ya ei enim jep oł ombu to mani kindpi, kaplı piipi yi enermba mon!” yi ninjing.

Opu Ond Wu Kombur Kindangan Puk Kin, Jiisas Kan Ngungii Nge Punjung.

³² Lo ek piiłmin wumb ei, piinjing ni wumb pei Jiisas nge ek ei eipi eipi nengin kin piinjing. Lo ek ekii sik ełmin wumb ni, kułmał kałılımin wumb pei puk, opu ond wu kombur nengin puk kin, eim kan ngungii nge punjung. ³³ Pe Jiisas eim ke nipi, wumb ngopu yi nim, “Na enim kin kunum aninga er moł. Nga na eim kindang onj konu ełe orung bii,” nim. ³⁴ “Na bii konu ei, enim kuruk endngii ei, na kaplı kan sinerngii, mon! Nga na bii konu ełe, enim kan sinerngii mon!” ³⁵ Pe Jura wumb en enim ek nik yi ninjing, “Eim konu jiłi pang kin, sinim eim kur andinmin ninim? Eim sinim Griik wumb konu ełe pupu kin, Griik wumb kin, ek nipi ngopu, ermba ninim min?” ³⁶ Pe eim yi ninim, ‘Enim na kuruk pungii ei, kan sinerngii,’ ninim. Nga, ‘Nam bii konu ełe, enim kaplı punerngii,’ pa ninim. Ek ei pułe er pałim mił nenj?” pa yi ninjing.

Noł Konj Kunum Kunum Mołum

³⁷ Jura wumb kor owundu kuni owundu simba kunum ei, mandi poru neng kin, kunum owundu mendpił pałim. Jiisas eim angpi ek dinga yi nim, “Wumb endi na kin pii gii ninjing pim kin, kaplı na kin ok pii gii ningii. Yi mił peng kin, wumb endi noł nuwa mułum kin, na kin wang, noł

ngamb numba,” pa nim. ³⁸ Ei Gos nge ek ełe yi ninim, ‘Wumb na kin pii gii ningii wumb ei, eim noman tuk eèle noł konj mił tonu om̄ba,’ ” pa nim. ³⁹ Jiisas ek ei, Gos Gui Ka kin ek yi nim, “Wumb na kin pii gii ningii wumb ei, eim Gui Ka ei singii.” Kunum ei, Jiisas eim nge tiłap owundu ei sinarpi kin, epin konu eèle tonu orung punerim kunum ei, Gui Ka ei tor onerim.

Wumb Tiłap Tał Er Mulnjung

⁴⁰ Wumb kombur Jiisas ek ei piik, “Keimi mend-pił wu ei, Gos ek ni tor kindiłim wu mołum,” pa ninjing. ⁴¹ Nga wumb kombur yi ninjing, “Wu ei, Gos kindang nge wu Krais tonu om,” pa ninjing. Nga wumb kombur ek eipi nik yi ninjing, “Gos kindim wu Krais eim Galili konu eèle tonu om̄ba min? Jiisas eim Gos kindim wu Krais mon, ni piinjing. ⁴² Gos nge ek eèle yi nirim, “Gos kindang wu ei Krais eim Deipis nge tiłap ende. Pe eim Beslem konu eèle tonu om̄ba nirim konu eèle, ok Deipis multum konu ei sałim.” ⁴³ Wumb ek yi nik kin, wumb tiłap tał erik, Jiisas kin eipi eipi punjung. ⁴⁴ Wumb kombur, “Eim kan ngumun,” ninjing; ba wumb endi eim embiłmba wumb endi, mulerim mon.

Jura Wu Num Ombu Jiisas Kin Pii Gii Ninenjing

⁴⁵ Pe opu ond wu ombu, nga orung puk kin, lo ek piiłmin wu ni, kułmał kałiłmin wu owundu ombu ni, kanik yi ninjing, “Enim nimbil erang, wu ei tu wunmun? ⁴⁶ Yi nik opu ond wu ombu, ek ni orung kindik yi ninjing, “Ok wu yi nge endi, opu ek wu ei ninim mił ei ninerim mon!” pa yi ninjing. ⁴⁷ Yi mił nengin kin, pe lo ek piiłmin

wumb ombu ek yi ninjing, “Wu ei, enim kin ek kend topu ngonum, ku min? ⁴⁸ Enim kanmin ei, sin lo ek piipin, ełmin wu ombu ni, men tołmun wu num ombu ni, endi pii gii nik erangin kin, kenjing min? ⁴⁹ Ei mon! Ba wumb Jiisas kin pii gii ninjing ya wumb ei, Moses lo ek piinarik enmin, wumb ei, Gos kos owundu singii,” pa ninjing. ⁵⁰⁻⁵¹ Wu Nikoriimas ei wu ombu nge men tołmun ngii kongun ende ełmin wu ei, eim ok, epin tuk memb kunum ełe Jiisas kin purum. Wu ei eim ek yi nim, “Sinim lo ek ei wumb kos wii er ngumun ninim? Ei mon! Sinim eim nge ek ei ok piipin, eim nimbıl oł erim ei piimin,” pa yi nim. ⁵² Pe lo ek piiłmin wu kombur, eim kin ek nik kii sinjing. “Pe nim Galilii konu ełe wu min? Lo ek ei, ger kankin, enjii. Ek ni tor kindiłim wu endi, Galilii konu ełe tonu onermba,” pa nik yi ninjing.

8

Amb Endi Wu Pułum Oł Ei To Kindim

¹ (Wumb pei en enim ngii konu ełe eipi eipi pangin kin, nga Jiisas eim tonu komung Olip ełe tonu pum. ² Kupiiring ok eim pupu kin, men tołmun ngii owundu ełe nga pum. Pang kin, wumb pei eim kin wangin eim mołpu kin, ek emb to nipi, wumb ngopu kin, yi er mułum. ³ Lo ek piiłmin wu ni, lo ek połmun wumb ni, amb sik ełmin oł ei, amb endi lo ek ei to kindim nik, tu wuk kin, tuk ełe engindangin engim. ⁴ Engang kin, ek nik Jiisas ngok yi ninjing, “Ek emb to wumb ngołun wu, ya amb ei wu puk enmin oł ei to kindim ni kenjing,” pa yi ninjing. ⁵ “Moses

nge lo ek ele, wumb ombu yi erngii ei, kom ku to konduk erngii, pa nipi pendim. Pe nim nipe ek ninjii?” ⁶ Wumb en enim yi piinjing, “Sin ek yi ninmin. Eim nipe ek nimba ei, piipin kin eim oł kis kun pinermba mił ermba, ni kenjing. Ba Jiisas eim kan mani kanpi kin, eim angił orung ei sipi, mei ele mei tumb mił nipi, mani kanpi er mułum. ⁷ Wumb am ek nik, kii sik mułangin kin, Jiisas eim angpi, ek nipi, wumb ngopu yi nim, “Enim mołmun konu ele wumb endi eim oł kis enałim wu endi mułum kin, eim amb ei ok, ku tangił,” nim. ⁸ Jiisas eim ek yi nipi kin, nga mani mołpu kin, mei ele mei tumb nipi, mani kanpi er mułum. ⁹ Pe wumb ek ei piik kin, en enim oł kis erpin ni piinjing wumb ei, pei endeim endeim ni, anda punjung. Puk wu num ombu, kumb se pangin kin, wumb wii ekii se punjung ku. Jiisas endeim mendpił mułum. Nga eim mułum konu ele amb ni opu, eim kumb ele engim. ¹⁰ Pe Jiisas eim angpi kin, yi nim, “Amb, wumb ni jiłi mołmun? Wumb endi, nim kin kos ermba wumb endi mołum min mon?” pa nim. ¹¹ Amb ni ek yi nim, “Owundu, wumb endi mulałim mon!” Pe Jiisas yi nim, “Na yi ku, nim kin kos enermbii. Nim po! Pukun, nga oł kis endi enerii mon!” ni Jiisas yi nim.)

Jiisas Mei Wumb Ele Tiłang Mołum

¹² Ekii se Jiisas wumb men tołmun tuk mołmun wumb ek nipi yi nim, “Na nam mei wumb ele tiłang moł. Wumb endi na kin pii gii nim kin, eim noman tuk ele, emii pinermba mon. Wumb ei, eim tiłang konu ei eim kin pimba wu ei, noman konj simba,” pa nim. ¹³ Lo ek piik ełmin wumb

ei ek nik, eim ngok yi ninjing, “Nimbił erang ninim nge nikin ek ei, ni tor kindin? Kindin ek ei, keimi mon,” pa ninjing. ¹⁴ Pe Jiisas eim ek nipi yi nim, “Keimi, na nam nge ek ei nind; ba na nind ek ei keimi. Nimbił erang na nam angip onj konu ei piind. Nga nam bii konu ei piip moł. Ba enim na nam ngii konu ei enim piinanmin. Nga na konu jiłi bii ei, enim yi ku, piinerngii mon! ¹⁵ Pe enim mani mei oł pałim mił ei, wumb mok tonmun. Ba na wumb endi ei, mok tonał mon! ¹⁶ Ba na wumb mok tułamb kin, kaplı na mok kun mendpił tułamb. Nimbił erang, na nam endeim mendpił mon. Na Arnan na kindang mani mei ełe onj ei kin ouni kongun erpił wumb mok tumbuł. ¹⁷ Enim nge lo ek ei yi pałim, ‘Pe wu tał ek ende mił, ni tor kindngił ei, ek keimi,’ pa yi niłmin. ¹⁸ Na nam ek ei nind. Ei na Arnan na kindang op kin, nam ek yi ku, nip tor kindind.” ¹⁹ Pe wumb eim kii sik, yi ninjing, “Nim Arnim konu jiłi mołum?” Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, “Na Arnan, enim pii poł tunanmin ei, enim na Arnan ei enim piinerngii. Ba enim na pinjing kin, kaplı enim na Arnan ei piingii ku.”

²⁰ Men tołmun ku sałiğim konu ełe ek ei nirim kunum ei, eim men ngii owundu ełe wumb ek emb topu ngurum. Wumb endi eim sipi, kan ngungii mił pineririm. Nimbił erang, Jiisas nge kongun ei poru ninerim mon!

Enim Na Bii Konu Ełe, Enim Kaplı Punerngii

²¹ Jiisas eim ek nga nipi, wumb ngum, “Na pe konu ełe bii ei, enim na kinerngii. Pe enim kułangin kin, oł kis ei enim kin pim kin, na Arnan

kin tonu bii konu ele enim onerngii mon.” ²² Eim ek yi neng kin, Jura wumb en enim yi ninjing, “Nimbil erang eim ek yi ninim? ‘Na eim tui min epi endi sipi, eim to kundmba ninim min? Eim kan to kulmba nge ninim min?’” ²³ Pe Jiisas eim ek nipi ngopu yi nim, “Enim ya mei mani ele wumb; ba na nam tonu epin konu ele nge wu. Enim ya mei ele wumb; ba na mei konu ele nge wu mon!” pa nim. ²⁴ “Yi piip kin na ek nip enim ngond. Pe enim kulangin kin, enim nge ol kis ei pepi mulmba. Ele nge Gos kindim wu ei, na enim pii gii ninenjing kin, pe enim kulngii; ba ol kis pei ei piram pepi mulmba.” ²⁵ Pe wumb ek yi ninjing, “Nim wu nii?” Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, “Ok na enim kanip ninj, wu ei mendpil na mol,” pa nim. ²⁶ “Enim elmin ol ei nge, na am ek pei palim. Na enim elmin ol ele, kos wu mil piip ermbii. Ba ei eim, na pui nip kindang onj ei, eim nge ek ei keimi mendpil palim. Eim nim ek ei, na piip op kin, mei wumb ombu kanip nind.”

²⁷⁻²⁸ Jiisas Erinjin Gos kin ek nipi ngum ei, wumb en enim piinenjing mon. Piinerangin kin, Jiisas eim ek nipi wumb ngopu yi nim, “Ekii se enim Gos kindang opu, mei wu telim wu ei, na ond peri ele, tonu kindngii. Kindngii wu ei na mol ei, enim piingii. Na nam noman ele, ek endi ninand mon. Na Arnan nipi, andan to ngurum ek ei mendpil, nip enim ngond. ²⁹ Na Arnan ‘Pui’ nipi kindang kin, na onj. Eim na kin ouni molum. Na endeim mendpil mulamb kin, eim na si kindnalim mon. Kunum kunum na eim noman elim epi ei, minj erip yi el.” ³⁰ Jiisas eim ek yi neng kin, wumb pei eim kin pii gii ninjing.

*Wumb Wii Mołmun Wumb Nin Kan Ngii Mił
Ambił Gii Nik Mołmun Wumb*

³¹ Jiisas ek yi nipi Jura wumb pii gii ninjing wumb ei ngum, “Pe enim na ek ełe mendpił ekii sik mulnjung kin, na nge ek se endngii wumb mendpił mułngii. ³² Molk, ek keimi mendpił ei piik er mułangin kin, ek keimi enim erang tonu ok, kunum ka seng kin, wii mułngii. Oł kis ni, embin tui ni, oł kanim kanim ei enim kin tonu onermba. Ei yi mił enim wumb Seisen nge kongun wii erik, mulerngii mon!” ³³ Wumb ek nik, Jiisas ngok yi ninjing, “Sin Eiparam nge tiłap ende wumb. Sin kunum endi wumb kin kongun wii enałmin. Nim nimbił erang sin opun, kongun ni endi tonu onerang kin, kunum ka seng kin, wii mołmun nin?” ³⁴ Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, “Na ek keimi mendpił nip enim ngond. Wumb pei oł kis ełmin ei Seisen nge kongun wii ełmin; ba kumep pułe ei wumb kułngii. ³⁵ Kongun wii ełmin wumb ei, ngii konu ełe mulałmin mon. Arim kingam ei, mendpił kunum kunum mołum. Wumb kis en enim yi niłmin, wumb endi, sin tep enermba ninmin wumb ei, en enim am mendpił pungii. ³⁶ Pe yi mił, Gos kingam ei enim sipi, Gos kin orung sim kin, ei keimi mendpił; enim noman konj sik mułngii. Enim oł kis si kindangin kin, enim kunum ka seng mułngii. ³⁷ Na piind ei, enim Eiparam nge tiłap ende; ba na nge ek ei enim noman tuk ełe piñałim. Enim ek ei piinarik kin, na to kundmun ninmin. ³⁸ Na ek nip tor kindił ei, na Arnan nge epi pei kan poru nip nind. Pe enim yi ku, kupenjing noł ełmin oł ei enim yi ku ełmin.”

Enim Nge Erinjing Ei Seisen

³⁹ Wumb ei ek ni orung kindik yi ninjing, “Sin nge kupenjpin Eiparam,” pa ninjing. Pe Jiisas nga ek nipi, ngopu yi nim, “Pe enim Eiparam kupenjing noł mołmun; ba enim Eiparam ełim oł ei mił enim enanmin, mon!” pa nim. ⁴⁰ “Na ek keimi nip enim ngunj ei, na Gos nirim ek ei piip kin, nip enim ngunj; ba pe enim na to kundmun, ninmin. Ba Eiparam eim oł yi nge eneririm, mon. ⁴¹ Enim kupenjing noł ełmin oł ei enmin.” Yi neng kin wumb ek nik, eim ngok yi ninjing, “Mon, sin kupenjpin endeim mołum ei Gos. Sin eim nge kupam noł mendpił mołpun si kindinmin,” pa ni yi ninjing. ⁴² Pe Jiisas eim ek nipi, orung kindpi yi nim, “Keimi, Gos ei enim kupenjing pim kin, enim kaplı na noman ngungii. Nimbił erang, na Gos kin ouni mołup kin onj. Na nam noman ełe onenj mon! Gos na pui nip kindang kin, na onj. ⁴³ Nimbił erang enim na nge ek ei pii kun enanmin? Pułe yi mił pałim, enim na ek ei piinermin ni piinmin. ⁴⁴ Enim kupenjing ei Seisen nge kupam noł mołmun. Pe enim kupenjing nge noman ełe, ekii sik, dinga puk mołmun. Wu ei ok wumb to kondułum oł yi erpi kin, eim oł kun mendpił pałim ei ekii sinerim mon. Nimbił erang, oł kun ei eim kin pinerim mon. Eim ek kend topu nipi, ek kun mił niłim. Eim ek kend nge puł wu, ei eim mendpił mołum,” pa nim. ⁴⁵ “Ba na ek mendpił ei kun nip enim ngond. Nimbił erang enim na ek ei ekii sinanmin? ⁴⁶ Enim mołmun konu tuk ełe wu endeim angpi kin, na oł kis kun pinerim mił ei en pa yi nimba min? Mon pim kin, na ek mendpił

kun pim ek ei ninj. Ba nimbil erang, enim na nind ek ei pii gii ninanmin? ⁴⁷ Gos nge kingam noł ei, Gos nge ek pei ei piiłmin. Enim Gos nge kingam noł molałmin mon! Nimbil erang enim Gos nge ek ei piinalmin mon.

Eiparam Tonu Oneririm Kunum Ei Jiisas Kumb Ok Multum

⁴⁸ Jura wumb ek dinga nik, orung kindik yi ningjing, “Sin nim Sameriya konu ełe wu pa niłmin. Nim gui kis endi nim kin mołum, pa niłmin. Ei keimi mendpił, min mon?” ⁴⁹ Pe Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, “Na gui kis endi na kin mulałim mon. Na nam Arnan nge embe ambił tonu kindił ei, enim na embe ei to mani kindinmin,” pa yi nim. ⁵⁰ “Na nam embe ei, tonu ba ni, kongun ei enand mon. Wu endi na nge embe ambił tonu kindmbii ni piinim ei, eim wumb kos piipi, kun erpi, mok tumba. Eim na kin kun ermba ku. ⁵¹ Keimi mendpił, na enim kanip nind. Wumb endi na ek ei ekii simba wu ei, eim kulermba; ba kunum kunum konj mułmba,” pa yi nim. ⁵² Jura wumb ek yi ninjing, “Pe eim nim piinmin nim gui kis endi mołum. Eiparam mułum wu ei kułum; nga ek ni tor kindiłim wumb tonu onjung ei, kulnjung ku. Pe akip nim yi nin, ‘Wumb endi na ek ei, ekii simba wumb ei, kularpi kin, konj kunum kunum mułmba,’ pa nin. ⁵³ Nimbil oł en? Nim Eiparam sin nge kupenjin ei, nim to mani kindkin nin min? Eiparam eim kułum, nga ek ni tor kindiłim wumb tonu ok, wumb ei kulnjung ku. Pe ninim wumb nii mił tonu onjii en?” ⁵⁴ Pe Jiisas eim ek nipi orung kindpi yi nim, “Na nam

embe ambił tonu kindmbii ei, epi wii mił pimba. Ba nam nge Arnan eim na embe ei ambił tonu mendpił kindnim. Pe en enim yi niłmin, ‘Sin nge Gos’ niłmin. ⁵⁵ Ba enim eim piinanmin. Na nam eim piip moł. Pe na nam eim kinał, nimbii ei, enim ek kend tok niłmin mił, yi nimbii. Ei mon! Na nam eim piipi poru nipi kin, eim ek kun ei ekii sind. ⁵⁶ Enim nge kupenjing Eiparam ei eim na mani mei ełe ombii kunum ei kenmbii ni, ka piipi mułum ei, eim kanpi kin, eim noman ka seng mołum.” ⁵⁷ Nga Jura wumb ek nik, Jiisas ngok, yi ninjing, “Nim wu gał kangi wu mołun. Pe nim Eiparam er ken mił nenj?” ⁵⁸ Jiisas eim ek nipi, orung kindpi yi nim, “Na ek keimi mendpił nip enim ngond. Ok Eiparam eim tonu oneririm kunum ei, na muls.” ⁵⁹ Yi neng kin, wumb kom ku sik, eim tumun nik enjing. Ba Jiisas eim koi erpi kin, men tołmun ngii owundu si kindpi anda púpu pum.

9

Ningił Tumbun Mułum Wu Endi Ek Poł Tonum

¹ Jiisas eim andpi pupu kin, kenim ni, wu endi ningił tumbun mułum wu endi mułum. Wu ei, kangił kembis mam kirim ełe tor orum ei, yi er pirim. ² Jiisas eim kin ekii siłmin wu ombu yi ninjing, “Ek emb to ngołun wu. Pe wu ei, eim oł kis erim min, eim arim mam teł oł kis enjngił min?” ³ Jiisas eim ek nipi, orung kindpi yi nim, “Wu ei eim oł kis erim kin, nga eim arim mam teł oł kis enjngił pułe ei mon. Ba Gos eim kongun erpi, dinga owundu yi erang kin, eim nge pułe wu

ei kin tor wang kin, wumb keningii nipi, wu ei kin tonu om. ⁴ Pe mendpił ei, eni kunum mił ka sałim ełe, sinim Gos kongun ermin. Eim na kongun ełe kindang kin, na onj. Gos eim nge kunum poru nimba kunum ei, epin mendpił mił mułmba kunum ei sinim kongun endi kapli enermba mon. ⁵ Pe na ya mei ełe moł ei, na mei wumb nge noman tuk ełe tiłang moł.” ⁶ Jii Jiisas eim ek yi nipi, jipambił topu, mani mei el kindpi kin, mei kin jipambił dangindpi sipi, noł oi mił, wu ningił ełe pendim. ⁷ Pendpi eim yi nim, “Nim pukun, noł gopu Sailom ełe was enjii!” nim. Sailom ei sinim pułe yi nimin, ‘Eim kindang pum.’ Pupu, noł ełe was erpi, orung opu, ningił ka seng kin, kenim.

⁸ Wumb eim konu ende wumb ni, ok eim kanik wumb ni, “Wu ei ok mołpu kin, wumb ku ni epi ngei nipi, mołułum wu ei min?” Wumb eim ka mułang kin, kanik ek yi ninjing. ⁹ Ba wumb kombur yi ninjing, “Wu ei mendpił,” pa ninjing. Nga wumb kombur yi ninjing, “Mon, wu ei mił, wu endi mołum,” pa ninjing. “Ba wu ei, wu eipi.” Pe wu ei, eim mołpu kin, yi nim, “Ei na ya moł,” pa nim. ¹⁰ Yi neng kin, wumb ek nik ngok, yi ninjing, “Nim ningił ei opu, ka erim mił nenj?” ¹¹ Pe eim ek nipi, orung kindpi yi nim, “Wu ei, Jiisas niłmin wu ni, eim mei kin noł eningii erpi sipi, na ningił ełe pendpi kin, yi nim, ‘Nim pukun, noł gop ‘Sailom ełe,’ was enjii!’ Neng kin, na pup, was erip, nam ningił ei, ka seng kin, epi kenj,” pa nim. ¹² Wumb wu ei kii sinjing, “Pe wu jiły pum?” Wu ni yi nim, “Na kinenj,” pa nim.

¹³ Pe wumb wu ei ok ningił tumbun multum ni,

lo ek piilmin wumb mulnjung konu elege sipnjing.
¹⁴ Kunum ei, kor owundu kunum Jiisas noł oi sipi kin, wu ei kin yi erpi kin, ningił tumbun mułum ei, er ka erim. ¹⁵ Lo ek ekii siłmin wumb nga wu ei kii sinjing, “Nim ningił ei opu, ka erim mił nenj?” Wu ni ek nipi, orung kindpi yi nim, “Eim noł oi sipi kin, na ningił elege pindang kin, na pup was eramb kin, na ningił ei tiłang erim.” ¹⁶ Pe lo ek piilmin wumb ek yi ninjing, “Gos wu ei kindang onerim; eim kor owundu kunum ei eim piinanim min? Eim kor owundu ei lo ek piilim min mon?” Ba wumb kombur ek yi ninjing, “Oł kis elim wu ei, jep oł ei ermba mił nenj?” Wumb en enim ek yi nik, en enim eipi eipi puk, tiłap tał mił molk kin, ek yi ninjing.

¹⁷ Nik kin, nga wu ningił tumbun mułum wu ei, kii sik yi ninjing, “Pe nim wu ningił er ka erim wu ei, eim embe er sin mił nenj?” Wu ei, ek yi nim, “Ei wu ek ni tor kindiłim wu endi Gos kindim wu,” pa nim. ¹⁸ Keimi, ok wu ei, eim ningił tumbun multum; ba pe, eim ningił ei pirek neng kenim. Ba Jura wumb oł elege pii gii ninenjing. Pe wu ningił opu, ka pum wu ei, eim arim mam noł wii tunjung. ¹⁹ Wii tok kin, wumb ek nik, wu amb tał kii sinjing, “Wu ei elip nge kingenjngił min? Mam mengrim kunum ei, wu ei eim ningił tumbun multum pa ninmbił. Ba pe, nimbił erang eim ningił ka seng kin, epi kan kun enim?” Nik yi ninjing. ²⁰ Arim mam teł, ek yi ni orung kindinjngił. “Sił piinmbił ei mam mengrim kunum ei, eim ningił tumbun moł pirim ei, sił piinmbił. ²¹ Ba pe, eim ningił ei ka seng kin, epi

kanpi enim ei, sił pii poł tunanmbił. Wumb endi ni, eim ningił ei er ka erim ei, sił pii kun enanmbił ku. Eim wu dinga mołum ei, eim kaplı enim kii sik piingga.” ²² Wu ei nge arim mam teł, Jura wumb kin mund mong erkił yi ninjngił. Nimbıł erang Jura wumb owundu ek yi mił ni pendnjing wu ei, Jiisas ei Krais Gos kindang wu ei om nimba wumb ei, men tołmun ngii ełe, to anda kindngii nik pendnjing. ²³ Pe arim mam teł, ek pułe nikił yi ninjngił, ‘Eim wu dinga mołum ei eim kii sik piyei!’ ninjngił.

²⁴ Pe nga wumb ek nga nik kin, wu ei ok ningił tumbun multum wu ni, wii tok, se orung sik yi ninjing, “Gos eim jep oł ei erim. Nim Gos nge embe tonu kindkin, ek keimi ninjii. Sin piinmin wu ei, oł kis elim wu.” ²⁵ Wumb ek yi nengin kin, wu ningił ka mułum wu ni ek yi nim, “Na ningił er ka erim wu ei, oł kis elim wu min, ei na pii kun enand, mon! Ba epi endi na piind ei, na ok ningił tumbun multum; ba pe tiłang erang kin, kanip ei piind,” pa nim. ²⁶ Neng kin, wumb yi kii sinjing, “Eim nim kin, nimbıł oł erpi kin, nim ningił ei er ka erim?” ²⁷ Wu ni ek dinga nipi, orung kindpi yi nim, “Na enim ok kanip ninj ei, enim piinenjing min? Nimbıł erang nga piimin, ninmin? Pe enim wu ei kin ekii singii nge ninmin, min?” ²⁸ Pe Jura wumb ek kis nik, orung kindik yi ninjing, “Nim eim nge ekii sin; ba sin Moses kin ekii sinjin mołmun. ²⁹ Sinim piinmin ei, Gos ek nipi, Moses ngurum. Ba wu ei, konu jiły tonu om? Ei sin piinanmin!” pa ninjing. ³⁰ Yi nengin kin, wu ningił ka mułum wu ni yi nim, “Ei oł endi eipi

mił, owundu endi tonu om ei, enim piinanmin. Piinarik kin, konu jiļi wu ei tonu om; ba nam ningiļ ei erang opu, ka mułum ei piind,” pa nim.

³¹ Nga nipi yi nim, “Sinim piinmin ei, Gos wumb oł kis erik enmin, wumb ei ninmin ek ei, Gos piinanim mon. Ba wumb Gos kin men tok erik kin, Gos oł keimi pałim mił ekii sik enmin ei, en enim ek ningii ei Gos eim piiłim.

³² Am kumb ok mendpił, wu amb endi kangi endi mingang ningiļ tumbun multum ei, wu endi opu, ei er ka eririm nengin kin, sin piinalmin ei nge ek poł.

³³ Pe Gos ei kindneļang kin, eim oł yi nge endi eneļang mon!”

³⁴ Lo ek piiłmin wumb ek dinga nik, wu ei ngok yi ninjing, “Nim manim nim mengim ei, oł kis enjing konu ełe nim molkun, okun tonu on. Ei nim oł kis wu mendpił molkun kin, nga sin kin ek emb tokun, man mił ngunjii en min?” Wumb ek yi nik, eim men tołmun ngii owundu to tor kindnjing.

Noman Tuk Ełe Jiisas Nge Tiļang Ei Pinałim Mon

³⁵ Jiisas eim piim ni, wu ei to anda kindmin nengin kin, eim pupu, wu ei kan sim. Kan sipi yi nim, “Nim Gos kindang opu, mei wu teļim ei kin pii gii nin, min mon?”

³⁶ Pe wu ei ek nipi, orung kindpi yi nim, “Wu Owundu, Gos kindang opu, mei wu teļim ei, wu nii? Nim na kan nen kin, pii gii nimbii,” nim.

³⁷ Pe Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, “Nim eim kan poru nin ei, pe nim kin, ek tang mołum wu ei,” pa nim.

³⁸ Wu ei yi nim, “Owundu, na nim kin pii gii nind!” Nipi, mani mei ełe mołpu kin, Jiisas kin men topu erim.

³⁹ Jiisas eim ek yi nim, “Na mani mei elege op, wumb mok tumbii nge onj. Wumb Gos ek pii pol tunenjing kin, wumb ei ningil tumbun mil mulang mulangii wumb ei, nga ka seng kin, tilang mendpił erang kin, kanik pii poł tungii. Ba wumb ningil pe ka seng kin, ka nik, pii poł tonmun ni, wumb ei piik, nga ningil tumbun mil mulangin kin, tilang mendpił kanik kin, pii poł tunanmin, mon.” ⁴⁰ Pe lo ek piiłmin wu kombur elege mandi molk, Jiisas nim ek ei piinjing. Piik yi ninjing, “Sin yi ku, sin ningil elege tumbun mil mołang mołpun kin, Gos ek pii poł tunanmin, nin min?” a yi ninjing. ⁴¹ Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, “Enim ningil ei tumbun mil mulelang kin, enim kin Gos ek ei pii poł tunarik kin, enim oł kis endi enenełangin mon. Ba en enim yi niłmin, ‘Sin ningil ei, tiłang mendpił enim,’ yi niłmin elege nge, enim kin oł kis ei mołum,” pa nim.

10

Kung Siipsiip Nge Kung Gui Ei Nge Ek Ekin

¹ “Ek keimi mendpił na enim kanip nind. Wumb endi, kung siipsiip nge kung gui ondu elege, tuk punermba mon; ba wu endi, konu eipi orung opu, kung gui to tangindpi tuk ołum ei, wu epi waning wu opu, kung siipsiip sipi yi ekim. ²⁻³ Ba wu endi kung siipsiip kung gui ondu elege, tuk pułum wu ei, kung es tołum wu mołum. Kung gui ondu elege, tep mołpu ełim wu ei, eim kung gui ondu aki tang kin, kung siipsiip ombu, eim ek tangiłim ei piiłmin. Nga eim kung siipsiip pei embe sipi sipi ełim wu ei, kung siipsiip kung gui anda siłim.

⁴ Eim kung siipsiip ombu pei anda sipi, poru nipi kin, wu ei opu kumb se pang kin, kung siipsiip ombu, eim ek ei piik kin, eim pułum konu ełe, kung siipsiip ekii sik pułmun. ⁵ Wumb eipi endi kin, ekii sinałmin mon. Kung siipsiip en enim tungu ełmin. Nimbil erang kung siipsiip wumb eipi ek ei piinalmin mon.”

⁶ Jiisas eim ek ekin ei nipi ngum; ba wumb eim nim ek ei, pułe pii poł tunenjing, mon!

Jiisas Wumb Kung Siipsiip Mił Tep Ka Ełim

⁷ Nga Jiisas ek nipi yi nim, “Keimi mendpił, na enim kanip nind. Na nam kung siipsiip kung gui ondu mił moł,” pa yi nim. ⁸ “Wumb pei ok, kumb se onjung wumb ei, ek kend tok, epi waning sik ełmin wumb mił onjung. Ba wumb Gos nge kung siipsiip mił mulnjung wumb ei, en enim ek kend tok ełmin; wu ombu nge ek piinenjing mon. ⁹ Na nam ngii ondu mił moł. Wumb endi na kin pii gii nim kin, ngii ondu ełe, opu tuk ba wumb ei Gos eim sipi orung simba. Na nge wumb ei, kung siipsiip mił tep er mulmbii ni, pupu anda opu, kuni ka wii sipi nopu ermبا ei, yi mił ku, na wumb kuni nin, epi kanim kanim pei ngumbii. ¹⁰ Epi waning wumb ei, epi eipi endi simba nge onałim mon! Ba kung siipsiip ei, to konduk kin waning sik erngii nge piik ołmun. Ba na mei mani op, wumb pei noman konj singii nge onj. Wumb noman konj wii mendpił sinjing kin, en enim noman ka wii peng piingii.

¹¹ Na kung siipsiip nge tep wu ka moł. Kung siipsiip teł ka er mołułum wu ei, eim kołpu kin, kung siipsiip ombu paki tumba. Jiisas eim kołpu

kin, wumb paki tumba ei piipi kin, ek yi mił nipi wumb ngum. ¹² Wu endi ku simba nge piipi ni kongun erpi kin, kung siipsiip es tołum wu ei, kung siipsiip tep wu ka mularpi kin, kung siipsiip nge ernjing mił mularpi elim wu ei, eim mołpu kanilim ni, owu simbii endi ołum ei, eim kung siipsiip ombu si kindpi kin, tungu pułum. Pang kin, owu simbii ei opu, kung siipsiip nopus, to eipi eipi kindpi yi elim. ¹³ Nimbił erang wu ku kongun elim wu erpi kin, kung siipsiip ombu piinalim mon; eim kung siipsiip si kindpi kin, pułum. ¹⁴⁻¹⁵ Na kung siipsiip nge tep wu ka wii moł. Na nam kung siipsiip ombu piyamb kin, nga kung siipsiip ombu na piiłmin ku. Ei yi mił, na nge Arnan ei, na piiłim. Nga na eim piił ku. Piip kin, nam nge ngenj ełe kołup kin, kung siipsiip ombu paki tumbii. ¹⁶ Na nge kung siipsiip eipi kombur mołmun ku. Ei ya ełe nge kung gui tuk ełe mulałmin. Kung siipsiip ei ya ełe tu wamb kin, nam ek ei piingii ku. Ei kung siipsiip tiłap endeim mendpił mułangin kin, nga kung siipsiip tep wu endeim mendpił mołup kin, tep ermbii.

¹⁷ “Na nge Arnan eim, na noman ngum ei, pułe yi pałim. Na nam noman konj ei, si kindamb kin, wumb to kundangin kin, nga angip, tonu op, konj mułmbii,” pa nim. ¹⁸ “Wumb endi, na noman konj ei, sinermba mon. Na nam nge dinga ełe, nam noman konj ei, wak to kindip kin, nga nam nge dinga ełe nam noman konj ei eipi orung simbii kongun ei, na nge Arnan nipi ek ei na ngum,” pa nim.

¹⁹ Jura wumb ei, ek ei piik kin, wumb ok eipi eipi puk, tiłap eipi eipi mił mulnjung. ²⁰ Wumb

pei molk yi ninjing, “Wu ei, eim gui kis tuk mołum! Mułang kin, eim noman wulu pang kin, ek eipi eipi ninim. Nimbil erang, enim eim nge ek piinmin?” yi ninjing. ²¹ Nga wumb kombur yi ninjing, “Ek ei, gui kis nge ek mon. Pe gui kis ei pim kin, wu ningil tumbun mułum ei, kapli er ka er kindnermba mon; ba eim wu ei er ka erim,” pa ninjing.

Jura Wumb Jiisas Kin Buł Ngok, Opu Orung Enjing

²² Men tołmun ngii ei ombu aki tok, kor owundu kunum ka ei tonu wang kin, wumb pei Jerusalem konu ełe punjung. Puk kunum ełe konu jii nirim kunum ełe pirim. ²³ Men tołmun ngii andaring ond pos olt konu ełe ‘Solomon nge ngii tika,’ yi niłmin konu ełe, Jiisas eim andpi pupu, andaring ngii ełe endim. ²⁴ Endang kin, Jura wumb ok eim si pok erik, eim kanik yi ninjing, “Kunum nimerii nim ek nen kin, sin noman tał tonum? Pe nim Gos kindang mei mani wu Krais pin kin, ek ni tor kindan kin, sin piimin,” pa ninjing. ²⁵ Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, “Na enim kanip ninj; ba enim na pii gii ninanmin. Na kongun pei Arnan nge noman dinga ełe, kongun end ei, nam nge embe ełe andan tum kongun ei tonu onum. ²⁶ Ba enim kung siipsiip na nge tiłap ende mon pim kin, enim na kin pii gii ninanmin. ²⁷ Nam nge kung siipsiip ombu, nam ek nił ei piiłmin. Nga nam en enim piił. Nga en enim na nił ek ei ekii siłmin ku. ²⁸ Yi erangin kin, na en enim noman konj sik, kunum kunum mułngii nge ngoł ei, en enim am punerngii mon! Nga wumb

endi na angił ełe, kung siipsiip ombu sipnerngii, mon ku! ²⁹ Na nge Arnan ei, wumb ei kung siipsiip mił sipi kin, na ngum. Na Arnan eim nge noman dinga ei, epi pei to mani kindilim. Na nge Arnan angił ełe, wumb endi, na wumb ei, si tor sinermba mon. ³⁰ Na Arnan kin sik ende mendpił.”

³¹ Jura wumb kom ku nga sik, eim tungii nge enjing. ³² Jiisas eim ek nipi, yi nim, “Na nge Arnan kongun ei na ngang kin, enim kin kunum pei andan tunj. Enim kongun nipe kongun na end ei ni piik kin, enim na tungii nge enmin?” ³³ Jura wumb ek nik, orung kindik yi ninjing, “Sin kongun ka endi en nipay kin, nim kom ku tumun enanmin. Ba nim Gos kin ek buł ambiłin ni tumun nge enmin. Nim wu wii molkun kin, ‘Nam Gos moł,’ nin,” pa ninjing. ³⁴⁻³⁵ Nga Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, “Wumb ombu ok, Gos nge ek ei en enim piinjing. Gos eim ek nirim mił ei ngurum. ‘En enim gos,’ nim. Pe Gos nge ek ka ei am punermba mon! Nimbıl erang ninmin? Enim nge lo ek ei Gos yi mił ninim. Na enim kanip ninj ei, enim Gos mił mołmun. ³⁶ Ba na Arnan Gos eim na kindang, na ya mei ełe mani onj. Pe na ek yi nind, ‘Na Gos nge kingam,’ pa yi nind. Pe nimbił erang, enim yi ninmin, ‘Nim Gos kin ek buł ambiłin,’ ninmin? ³⁷⁻³⁸ Pe na nam nge Arnan Gos nge kongun enenj kin, enim na ek ei pii gii ninerngii. Ba na Arnan Gos, eim nge kongun ei na end. Pe enim na ek ei pii gii ninerngii pim kin, na nipe kongun enj ei piik kin, enim pii gii nei! Nik kin, en enim noman pimba mił, ei piingga. Na Arnan ei, eim na kin mułang, nga na eim kin

moł,” pa nim.

³⁹ Nga wumb Jiisas ambił gii nik, kan ngumun nik enjing; ba eim opu, tor pupu am pum.

⁴⁰ Jiisas eim am pupu, noł Joran konu ełe Jon ok wumb noł pendpi erim konu ełe tor pupu, konu ełe mułum. ⁴¹ Mułang kin, wumb eim mułum konu ełe wumb pei onjung. Ok kin, en enim ek yi ninjing, “Keimi, Jon eim jep oł endi enerim. Ba Jon eim wu ei nge nipi kin, ek pei nim ek ei keimi mendpił pałim,” pa yi ninjing. ⁴² Pe konu orung ełe wumb pei Jiisas kin pii gii ninjing.

11

Lasaras Kułum Poru Nim

¹ Wu endi ening owundu tang pim wu ei, eim embe Lasaras. Eim Besanii konu ełe pim. Besanii konu ełe, eim nge aim tał Mariya kin angim Masa teł mulnjunguł ku. ² Amb Mariya ei eim kopung mur ka wii tołum epi ei sipipi, Jiisas simb ełe, kopung ka wii kindpi kin, nga eim peng enjin ei sipi, Jiisas simb ełe kil ngum. Ngopu, yi enim amb ei, eim aim Lasaras ei, eim ening owundu tang pim. ³ Peng kin, eim aim tał ek nikił, Jiisas mułum konu ełe kindinjngił. Kindkił, ek yi ninjngił, “Owundu, nim noman ngołum wu ni, eim ening owundu tang pałim,” ninjngił. ⁴ Pe Jiisas ek ei piipi kin, yi mił nim, “Ening ei eim kułmba ening mon! Ening ei, Gos nge embe ambił tonu kindmba nge erim. Nga Gos nge kingam ei, na embe ambił tonu kindmba erim ku.”

⁵⁻⁶ Jiisas eim Masa kin, Mariya kin, Lasaras ni, wumb kei noman ngołum. Jiisas eim mołpu piim ni, Lasaras ening owundu tang pałim, nengin kin,

Jiisas eim kunum tał nga mułum konu ełe enj mułum. ⁷ Nga ekii se Jiisas eim nge ekii siłmin wu ombu kanpi nim, “Siniṁ Jura konu ełe orung pamin!” nim. ⁸ Pe Jiisas eim kin ekii siłmin wu ombu yi ninjing, “Ek emb to ngołun wu! Pe mendpił, Jura wumb nim ku tumun nik enjing ei piinarkin kin, nga konu ełe bii, nin min?” ⁹⁻¹⁰ Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, “Konu eni tonum kunum ei, wumb kongun ełmin. Pe wu endi, konu eni pim kunum ei, andłam ei bok tunałim. Nimbil erang, konu eni topu mei ełe tiłang erang kin, kanpi andiłim. Pe na kin yi mił ku; akip eni tonum kunum ełe, na kongun poru ninanim. Na kunum kułmbii nge kunum ei tonu onanim. Ba nga wumb endi, konu emii pałılım kunum ełe, andłam andiłim ei, bok tołum. Nimbil erang, tiłang endi, eim kin paki tang kin, andłam andnałim mon. Ba na kułmbii kunum ei tonu onenim kin, na kaplı endmbii. ¹¹ Jiisas eim yi nipi kin, nga yi nim, “Siniṁ nge wu puł Lasaras eim or pim kin, pe na to konj kindmbii nge bii end,” pa nim. ¹² Jiisas eim kin ekii siłmin wu ombu yi ninjing, “Owundu, pe wu ei eim or pim kin, eim nga kaplı mułmba,” ninjing. ¹³ Jiisas eim Lasaras koltum ni piipi, nirim ek ei nim: ba eim ekii siłmin wu ombu, en enim yi piinjing. Lasaras eim or mendpił peng ninim ni, yi piinjing. ¹⁴ Ba pe Jiisas eim ek yi nipi, wu ombu ngopu yi nim, “Lasaras eim kułum ei, na enim kin ek ekin top ninj ei, enim eim or pałim,” ni ninjing. ¹⁵ Na enim kin ka piip kin kunum ełe, Lasaras kułum kunum ei, na eim ngii konu ełe sikir punenj. Nimbil erang, akip enim na kin pii gii dinga nga ningii. Ba pe

sinim eim kin bin,” pa nim. ¹⁶ Tomas embe endi, ‘Diriimas,’ niłmin ei, eim ek yi nim. “Sinim eim kin ouni kułmun nge pamin!” nim.

Wumb Angk Konj Pungii Ni, Wumb Noman Konj Sik Erngii Ei Jiisas Nge Puł Wu

¹⁷ Pe Jiisas eim pupu, Besanii konu ełe tor pupu kin, piim ni, Lasaras eim kułum. Kułang kin, tukpu tunjung ei, kunum kapił kaplı, o pum ni piim. ¹⁸ Besanii konu ei Jerusalem konu ełe owundu mandi mił sim. ¹⁹ Pe wumb pei ok, Mariya kin Masa teł enginjngił kułum ei, ke nik ni, kaimb mułmun nik, tep to mołmun nik onjung.

²⁰ Amb Masa piim ni, Jiisas onum nengin kin, eim pupu, andłam ełe kan simbii nipi pum. Ba Mariya eim ngii konu ełe enj mułum. ²¹ Amb Masa pupu kin, Jiisas kanpi yi nim, “Owundu, nim ok ya ełe mułułan kin, na einan ei kulełang. ²² Nga pe na piind ku, pe nim Gos kin epi endi simbii ni, prei enjii ei, eim kaplı nim ngumba.”

²³ Jiisas ek nipi, ngopu yi nim, “Pe nim ainim ei nge angpi kin, konj ba,” pa nim. ²⁴ Neng kin, Masa ek nipi, Jiisas kin yi nim, “Na piind, eim Gos kunum ei poru nimba ełe angpi kin, nga konj tonu ombla,” ni piipi, yi nim. ²⁵ Jiisas ek nipi, eim ngopu yi nim, “Angk kin, tonu ongii oł ei nin, nga noman konj sik ełmin ei, pułe na. Pe wumb endi na kin pii gii nim kin, eim ngenj ełe kułang kin, eim noman tuk kulermba mon! Nga tonu opu, noman konj kunum kunum mułmba. ²⁶ Wumb pei konj molk, na kin pii gii ningii wumb ei, am punerngii mon. En enim noman konj ei sik kin, kunum kunum mułngii ei, nim pii gii nin, min mon?” ²⁷ Masa

Jiisas kanpi yi nim, “Owundu, na nim kin pii gii nind. Nim Krais, nim Gos nge kingam. Gos ok ek nipi kin, nim mei konu elege kindmbii nirim ei, nim mendpi!“ pa nim.

Jiisas Eim Ke Nim

²⁸ Masa eim ek yi nipi pendpi kin, eim pupu, angim Mariya kanpi nim, “Ek emb to ngopu eklim wu ei, opu mołpu kin, ‘Nim oi! ninim,’“ pa nim. Nipi kin, eim angim Mariya kanpi ek endi nipi ngum. ²⁹ Mariya ek ei piipi, sikir pupu Jiisas mułum konu elege tor pum. ³⁰ Pe Jiisas Besanii konu elege tor onerim mon; ba Masa pupu eim kan seng kin, ek tangkil enjngił konu elege enj mułum. ³¹ Pe Jura wumb ok Mariya kin kaimb er mulnjung wumb ei, kenjing ni, Mariya eim sikir angpi kin, anda pum. Pe aim pendnjing konu elege ke nipi ermba punum ni piik, wumb eim pum konu elege, ekii sik anda punjung.

³² Amb Mariya opu, Jiisas mułum konu elege tor opu, Jiisas kenim. Kanpi opu, Jiisas simb elege mani pupu, pepi yi nim, “Owundu, nim ya mułulan kin, na einan ei kulenenełang mon!” ³³ Yi nipi kin, eim ke nim ei, Jiisas kenim. Nga wumb eim kin onjung wumb ei, ke ninjing ku. Pe Jiisas eim kaimb sipi kin, noman elege embin to piim. ³⁴ Piipi kin, Jiisas eim yi nim, “Enim eim sipik, konu jiłi orung pendnjing?” Wumb yi ninjing, “Owundu, nim ya okun, kenjii!” ³⁵ Pe Jiisas eim ke nim. ³⁶ Pe Jura wumb eim ke nim ei, kanik yi ninjing, “Jiisas eim wu ei noman ngołum ei, piipi kin, ke ninim,” ninjing. ³⁷ Ba Jura wumb kombur ek yi ninjing, “Jiisas eim wu endi ningił tumbun mułum ei, eim

er ka erim. Pe wu kułum ei, Jiisas ełang kin wu ei kaplı kulełang.

Jiisas Lasaras Nga Er Konj Sim

³⁸ Jiisas eim noman ełe embin peng piipi kin, eim tukpu to pendnjing konu eèle om. Pe Lasaras tukpu to pendnjing ei, kom ku owundu endi eèle, tunduk tuk puk. Nga ku endi sik kin, tukpu ei ondu nguk. ³⁹ Pe Jiisas eim yi nim, “Enim kom ku owundu ei aki tei!” nim. Wu kułum wu ei, eim aim Masa mołpu kin, yi nim, “Owundu, wu ei kułum kunum kapıl kaplı poru nim ei, eim kumun ngonum,” pa nim. ⁴⁰ Jiisas ek nipi, Masa ngopu yi nim, “Nim nimbıł oł enim? Na ok nim kanip ninj ei, nim pii gii nin pim kin, kaplı Gos nge noman dinga owundu ei kenjii.” ⁴¹⁻⁴² Pe wumb ku ei tukpu eèle si kindnjing. Pe Jiisas eim kan epin konu eèle tonu kanpi yi nim, “Arnan, nim na prei end ei, nim piin. Kaplı na nim kin ka piip ngond. Na piind ei, kunum kunum nim na prei eèle ei piilin. Ba pe wumb ya eèle na kin ouni mołmun wumb ei na nim kin nind. Pe wumb yi piingga ei, nim na kindan onj ni piik wumb ei, na kin pii gii ningii,” pa nim. ⁴³ Jiisas eim ek yi nipi kin, eim wii dinga topu yi nim, “Lasaras, nim si kindkin anda wa!” nim. ⁴⁴ Pe wu kułii ei, angpi kin, anda om. Eim kultum kunum, kan simb angił eèle, kan to pendik mił ni, alap kumb eèle peng to pendik mił ni, kun om. Pe Jiisas ek yi nim, “Eim alap ngenj eèle pałim ei, si kindangin kin, panglı!” pa nim.

Wumb Peng Pim Wumb Ek Nik Piik Kin, Jiisas To Kundmun Ninjing.

(Masyu 26:1-5, Mak 14:1-2, Luk 22:1-2)

45 Pe Jura wumb kombur ok, Mariya kin ke
 nik mułmun wumb ei, Jiisas jep oł owundu erang
 kanik kin, eim kin pii gii ninjing. **46** Ba wumb
 kombur en enim puk kin, lo ek piik ekii siłmin
 wumb mulnjung konu ełe puk kin, Jiisas eim oł
 yi erim mił ei, kanik ninjing. **47** Yi nengin kin,
 kułmał kałiłmin wu ni, lo ek ei ekii sik ełmin wu ni
 puk kin, kaunsil kanik nik kin, kułou tunjung. Tok
 yi ninjing, “Wu ei, epi jep oł kanim kanim enim ei,
 er ermin mił nenj?” yi ninjing. **48** “Pe sinim kan
 wiik tamin kin, oł yi nge erpi pang kin, wumb pei
 eim kin pii gii ningii ei, nga Rom opu ełmin wumb
 ok, sinim men tołmun ngii owundu ni, sinim Jura
 wumb tiłap ei, to kis erngii, ei mon!” **49** Wumb
 mulnjung konu tuk ełe, wu endi mułum wu ei,
 embe Kaiyapas. Wu ei, eim kułmał kałiłmin ei,
 eim tep mułum kunum. Pe eim ek yi nim, “Enim
 noman ełe epi endi to piik kin, enanmin mon,” pa
 nim. **50** “Enim yi to piinerngii mon. Wu endeim
 kułmba wu ei, eim wumb pei paki tumba ei ka.
 Mon pim kin, sinim Jura wumb tiłap pei, Rom opu
 ond wumb ok, sinim pei to kundngii,” pa nim.
51 Eim noman ełe piim mił, ei piipi kin, ngunerim
 mon. Eim kułmał kałiłim owundu kongun tep
 ermba nik kin, ei kung ngii ełe ermba. Ba Gos
 yi erang kin, eim oł ekii se tonu omba ni piipi
 niłim wu yi nim. ‘Jiisas eim kołpu kin, Jura wumb
 pei paki tumba,’ ni yi nim. **52** Jiisas kołpu kin,
 Jura wumb mendpił paki tunermba mon. Gos
 nge kingam noł konu orung orung pei mołmun
 ei kin, pei kołpu kin, Gos nge wumb pei sipi kin,
 tiłap endeim mendpił kindmba. **53** Pe Jura noman
 pim wumb ei, kunum ełe ni piik kin, Jiisas eim

to kundmun ni piik enjing. ⁵⁴ Yi mił nengin kin, Jiisas nga tuk Jura wumb kułou tok erik kin, konu peni ełe endnerim. Pe eim konu ełe si kindpi kin, am pupu, wumb mulenjing konu ełe orung mandi mił, sim konu owundu ełe mułum. Pe eim mułum konu ei embe ‘Epriyam.’ Jiisas eim kin ekii siłmin wu ombu kin puk ełe, ouni mulnjung.

⁵⁵ Jura wumb kor owundu kuni ‘Pasopa’ nołmun kunum ei, mandi erim. Pe ‘Pasopa’ kunum ei, mandi erang kin, wumb konu orung eipi eipi wumb ei, Jerusalem konu owundu ełe tonu puk kin, en enim noman ełe kil ngumun ni, oł ei pii kun erik kin, Moses lo ek niłim mił, yi kun erngii nge punjung. ⁵⁶ Pe wumb pei, Jiisas kurngii enjing. Wumb en enim men tołmun ngii nirikring ełe angk molk, yi ninjing, “Enim er piinmin mił nenj? Eim pe kuni owundu ‘Pasopa’ ei, kanpi ermba nge omba, min mon?” ⁵⁷ Jura wumb kułmał kałiłmin wu owundu ombu ni, lo ek piıłmin wumb ni, ek ni piik enjing, “Wumb kii semin, eim jiļi mołum ei piipin kin, pe eim kan ngumun,” pa yi ninjing.

12

*Amb Mariya Kopung Ka Wii Tołum Ei Jiisas
Simb Ełe Kindim
(Masyu 26:6-13, Mak 14:3-9)*

¹ Kunum angił orung nga endeim mił molk, kor owundu kuni ‘Pasopa’ nungii ei, tonu omba pim. Pe kunum ełe, Jiisas eim Besanii konu ełe Lasaras nge konu ełe wu ei, Jiisas eim tukpu to pendnjing ei, Jiisas er konj nge sim wu ngii konu ełe pum. ² Besanii konu ełe wumb Jiisas nge

kuni er sinjing sim. Amb Masa eim kuni onguł erim. Nga Lasaras eim Jiisas kin kuni nunjung wumb ei kin, ouni mulnjung. ³ Pe amb Mariya eim ku owundu top erpi sim kopung ka ming owundu mił endi ei, tu wupu kin, Jiisas nge simb ełe kopung bein topu kin, nga Mariya eim nge peng enjin ei sipi kin, eim simb eèle kil ngum. Pe kopung muru ka wii tołum ei tuk ngii eèle pei muru ka tołum. ⁴⁻⁵ Ba Jiisas eim kin ekii siłim wu ei, embe Juras Eskerias konu eèle wu ei, ekii se Jiisas opu orung wumb onjung konu eèle nipi ngum wu ei, ek yi nim. “Sinim kopung ka wii tołum ei sakin, wumb eipi ngopun, ku 300 pei mił sipin kin, wumb wii mulnjung wumb ei ku ngopun. Nimbıl erang sinim enenjpin?” pa nim. ⁶ Ba Juras eim ek yi nim ek ei, wumb wii mołmun wumb ei kin ek keimi ninerim mon. Eim waning ermبا nge piipi, yi nim. Eim ku kon ei, eim tep mundang mołpu kin, ku waning nołum. ⁷ Jiisas eim yi nim, “Nim amb kun eran panglı! Ekii se, na tukpu eèle pendngii kunum ei, eim yi ermبا,” pa nim. ⁸ “Wumb epi sinalım wumb ei, enim kin kunum kunum mołmun. Ba na enim kin, kunum kunum mulał, mon!”

Gos Kułmał Kałymin Wumb Lasaras To Kundmun Ninjing

⁹ Jura wumb pei, Jiisas Besanii konu eèle mołum ni piik kin, eim mułum konu eèle onjung. Ok kin, Jiisas mendpił keningii nge onenjing mon. Ok Jiisas eim Lasaras kułum ei, eim er konj sim ei, Lasaras kenmin nik kin, onjung. ¹⁰ Kułmał kalk ełmin wumb owundu ei, Lasaras to kundmun

ku, ni piinjing. ¹¹ Nimbil erang, Jura wumb pei Lasaras piik kin, kułmał kalk lo ek piik ełmin wumb ei kin, si kindik kin, wumb ei Jiisas kin pii gii ninjing.

*Jiisas Jerusalem Konu Ełe King Mił Tuk Pum
(Masyu 21:1-11, Mak 11:1-11, Luk 19:28-40)*

¹² Kunum endi nga, wumb tiłap owundu ei ok, ‘Pasopa,’ kunum kor owundu kunum ei ok piinjing ei, Jiisas Jerusalem konu ełe omba ni piinjing. ¹³ Yi piik kin, wumb ei puk kin, ond onguł ni epi sik, andłam ełe kui er mulnjung. Molk kin, wumb ei, wii tok yi ninjing: “Pe Gos sin paki tumba! Sinim Owundu Gos eim kindang onum. Eim embe ambił tonu kindmin. Eim sin Esrel wumb nge King!” ¹⁴⁻¹⁵ Pe Jiisas kung dongkii wał endi, kan sipi, tonu ełe mołpu kin, om. Ei Gos nge ek ka ok pułum ełe yi mił nim.

“Saiyon konu owundu ełe, wumb mund mong enerei! Pe nga enim nge king ei onum kin, eim kinei! Eim kung dongkii wał peł ełe mołpu, onum.”

¹⁶ Ok Jiisas kin ekii siłmin wu ombu, Jiisas eim epi oł erim ei, pii poł tunenjing. Ba ekii se Jiisas epin tonu ełe pum, eim tiłang owundu ei seng kanik kin, en enim piinjing ni, Gos nge ek kumb ok pulp ełe pim ei, kun erang piinjing. Nga wumb eim kin enjing oł ei piinjing ku.

¹⁷ Ok Lasaras kułang paki to pendik kunum ei, wumb pei Jiisas kin molt, Jiisas eim Lasaras tukpu ełe wii tang kin, Lasaras angpi opu kin, konj nga multum ełe wumb pei, jep oł erang kanik wumb ei, Jiisas eim oł yi eririm pa nik, ek yi

ninjing. ¹⁸ Wumb pei ei jep oł erpi eririm ei piik enjing wumb ei, puk kin, andłam ełe, kuruk punjung. ¹⁹ Pe lo ek piik nik ełmin wumb ei, en enim ek nik, piik piik erik kin, yi ninjing. “Pe enim enjing oł ei kaplı enanim. Wumb pei en enim eim kin ekii sik punmun.”

*Griik Wumb Kombur Jiisas Kenmin Ni Piik Kin,
Punjung*

²⁰ Wumb pei, Jerusalem konu ełe tonu puk ei, en enim kor owundu kuni ‘Pasopa’ ełe puk kin, Gos kin men tok ermin ni punjung. Nga Griik wumb kombur ełe ouni punjung ku. ²¹ Wumb Griik wumb ei, Pilip kin onjung. Pilip eim Galilii konu ełe orung Beseira konu kembis ełe wu. Pe wumb eim kii sik, yi ninjing, “Wu puł, sin Jiisas kenmin ni piinmin,” ninjing. ²² Pe Pilip pupu kin, Endru kanpi ek ei neng kin, pukuł Jiisas kankił yi ninjing. ²³ Pe Jiisas eim ek nipi, yi nim, “Gos na kindang mani mei wu telim ei onj. Pe na tiłang owundu simbii kunum ełe, mandi enim,” pa nim. ²⁴ “Na ek keimi mendpił nip enim ngond. Pe Gos kingam Krais ei, eim mani mei ełe kindim. Pe Gos nge kingam kindang, eim mani mei ełe opu kulełang kin, eim mendpił mułułang. Ba Gos kingam mani mei konu ełe opu kułmba ei, eim wumb eim kin pii gii ninjing wumb pei, eim sipi orung simba. Ei yi mił ku, kuni mong eim endi mei ełe mani kulenenłang kin, eim mendpił mułang; ba kuni emb endi mei ełe mani kułang kin, kaplı ei kuni mong pei simba. ²⁵ Wu endi ngenj ełe bun bun kułpu ermba wu ei, eim nge noman opu konj pimba ei, am ba. Ba wu endi,

eim ngenj ei mendpił piinarpi kin, Gos nge ek ekii
sipi, eim kongun er mułmba wu ei, eim noman
konj sipi kin, kunum kunum konj mułmba ei, eim
am punermba mon! ²⁶ Pe wu nii endi, na nge
kongun ei erim kin, eim na kin ekii simba wu ei,
na mułmbii konu ełe, na nge kongun wu ei, eim
na kin ouni mułmbuł. Pe wu endi, eim na kongun
ei ermba wu ei, na nge Arnan eim embe ambił
tonu kindmba.”

Wu Kingam Ei Wumb Ond Peri Ełe Tonu Kun-dei!

²⁷ “Pe nam noman tuk ełe ei, embin tonum. Pe
na nip kin, ek nipe ek nimbii? Pe nam Arnan kin
yi nimbii, ‘Arnan, nim epi embin tui na kin tonu
omba enim ei, nim se! Na ek yi mił ninerbii
min? Nimbii erang, oł embin tui ei, na kin tonu
omba nge nip kin, akip onj. ²⁸ Nam Arnan ni nim
nge embe ei, tonu opu owundu pimba.” Jiisas eim
ek yi neng kin, pe Gos ek endi tonu epin konu
ełe tor opu, yi mił nim, “Na nam embe ei, wumb
ambilk tonu kindnjing. Pe nga am opu owundu
ba enim,” pa nim.

²⁹ Wumb Jiisas kin mandi angk mulnjung
wumb ei, ek piik kin, yi ninjing. “Gur gaki endi
enim,” ninjing. Nga wumb kombur yi ninjing,
“Mon, enjel endi opu, eim kin ek tangnim,”
ninjing. ³⁰ Jiisas eim ek nipi, wumb ngopu yi
nim, “Gos ek ei na kin mendpił ninanim mon!
Ek ei, enim kin paki tungii nge piingii, ninim,”
pa nim. ³¹ “Pe kunum mandi enim ei, Gos ya
mei ełe mołmun wumb ei, mok tumba. Pe Seisen
mei konu ełe mołmun wumb ei, tep mołum wu

kis topu kindmba. ³² Pe na mei ełe moł, ekii se wumb na ond peri ełe to kundngii kunum ei, na wumb pei sip kin, na nam kin orung simbii,” nim. ³³⁻³⁴ Jiisas eim ek yi nim ei, eim kułmba nge ei, piingii ni yi nim. Wumb ek orung kindik kin, yi ninjing, “Sin lo ełe piinmin ei, lo ek yi ninim, ‘Krais Gos kindang wu, mei ełe mani opu, eim kunum kunum konj mułmba,’ ninim. Nimbil erang, nim ek yi nin, wumb wu kingam ei ond peri ełe to kundngii nin? Wu kingam ei nii?” a nim. ³⁵ Jiisas ek nipi, wumb ngopu yi nim, “Pe kunum aninga kopur, mei wumb nge tiłang ei, na enim kin ouni mułmbii. Pe enim tiłang ełe, oł kun andik er mułngii. Mon pim kin, Seisen nge emii dinga ei, enim sipi orung simba. Wu endi eim emii peng ba ei, eim konu jiłi orung ba ei, eim piinermba mon! ³⁶ Pe enim tiłang peng mołmun ełe tiłang ei, na kin pii gii ningii. Enim na kin pii gii ninjing kin, enim tiłang ei nge, kingam ambiłam noł mił mułngii. Nga enim tiłang ei, andik kin, oł kun erngii ku!” pa nim. Jiisas eim ek ei nipi, poru nipi kin, eim wumb mulnjung konu ełe, tuk am pup kin, koi erim.

Jura Wumb Jiisas Kin Pii Gii Ninenjing

³⁷ Jura wumb Jiisas eim jep oł pei erim ei, kanik kin; ba enim Jiisas kin pii gii ninenjing mon. ³⁸ Pe ok ek ni tor kindiłim wu Aisaiya nirim ek ei, pe keimi tonu pim. Ok wu ei, Aisaiya eim ek yi mił nirim:

“Owundu wumb nii endi, sin ek ei ni tor kindin-jpin ei, pii gii ninenjing mon. Pe Owundu eim nge noman dinga ei, wumb pei kin

andan tang kin; ba wumb ei, pii poł tunen-jing.”

³⁹ Wumb Jiisas kin pii gii ninenjing. Nimbil erang ek ni tor kindilim wu ei, Aisaiya ek endi nga nirim mil ei, keimi pirim. Eim ek yi mil nirim.

⁴⁰ “Gos eim, en enim ningil ambił ak tang kin, en enim ningil ełe, kaplı kun kinerngii mon! Nga noman erang kin, kom ku mil peng kin, en enim noman ełe, pii kun enerngii mon! Pe nga en enim, nanim kin wangin kin nanim paki top kin, oł yi ermbii ni piik, enanmin!” pa ni Gos Owundu yi nim.

⁴¹ Ek ni tor kindilim wu ei, Aisaiya eim Krais Gos kindang mei konu ełe mani wu nge tiłang owundu ei, kanpi kin Krais nge ek ka mendpił nirim.

⁴² Pe Jura wumb num kombur, Jiisas kin pii gii nik kin; ba en enim lo ek piik nik elmin wumb ei kin, mund mong erik kin, ek nik tor kindnenjing. Nimbil erang, lo ek piilmin wumb ei, sin men tołmun ngii ełe, to anda kindngii, ni piik. ⁴³ Gos en enim embe ei, ambił tonu kindmba ni piinarik, mon! Wumb en enim nge embe ei, ambił tonu kindngii, ni piik enjing.

Jiisas Wumb Kos Piimba Ek Ei

⁴⁴ Jiisas eim wii dinga topu kin, yi nim, “Wumb nii endi, na kin pii gii nimba ei, na kin mendpił mon! Ba Gos na kindang onj kin, ouni pii gii nimba ku. ⁴⁵ Wumb endi, na kenmba ei mil ku, na Arnan na kindang onj ei, kenmba ku. ⁴⁶ Na nam ya mei wumb ełe, tiłang nge onj. Wumb nii endi na kin pii gii nimba wumb ei eim wumb nii endi,

noman tuk emii oł kis ełe, min oł ei mił mulermba wu ei, na tiłang ełe ekii simba. ⁴⁷ Pe wumb endi, na ek ei piipi, ekii sinerim kin, na eim ek kos mił piip, yi enermbii. Na mani mei ełe op, wu amb ek piip, kun erip kin, kos piip, ermbii nge onenj mon? Na wu amb pei, Gos kin orung simbii nge onj. ⁴⁸ Pe wumb endi, na nge ek ei ekii sinarpi buł ngopu erim kin, eim kin kos piipi, ermba wu endi mołum. Pe na ek nip, tor kindind ek ei, pii gii ninenjing kin, ekii se Gos kunum poru nimba kunum ei, eim kos owundu piimba. ⁴⁹ Na nam noman ełe piip kin, ninand mon. Na Arnan eim na kindpi kin, eim ek ei nipi, na ngopu kin, yi mił nim na nind. ⁵⁰ Pe na piind ei, na nge Arnan ek ei, kunum kunum konj ngumba nge nip kin, tonu kindiğim ei yi mił pałim. Na ek pei ni tor kindind ei, na nge Arnan na kanpi nim ek ei, na nip tor kindind,” Jiisas pa nim.

13

Jiisas Eim Ekii Siłmin Wu Ombu Simb Ełe, Was Erim

¹ Pasopa kuni nołmun kor owundu ei, tonu omba mandi erang kin, Jiisas eim piim. Eim mei ełe si kindpi kin, Arim kin orung ba nge ni piim. Piipi kin, eim nge wumb mei ełe mani mułngii ei kin, noman ngołum. Nga eim mei ełe wumb pei noman ngopu pupu kin, kułmba kunum ei, poru nim. ² Pe kunum poru neng kin, Jiisas kin ekii siłmin wu ombu kin, kuni nok mułangin kin, Seisen opu, Jura Eskerias konu ełe Saimon nge kingam eim noman tuk ełe pum. Pang kin, Juras eim Jiisas sipi kin, opu orung wumb ongii

konu eélé nipi, tor kindmba nge piim. ³ Jiisas eim piipi, poru nim kin, eim Arim epi pei kin, noman dinga eim ngopu, poru nim. (Nga Juras Eskerias Saimon nge kingam ermba oł ei piim ku.) Gos eim kindang om kin, nga eim Arim Gos kin, orung ba, ku. ⁴ Pe Jiisas eim kuni peł ei, si kindpi kin, eim angpi, kon takis ei, guł topu sepi kin, kon alap endi sipi, eim kend eélé tałpi kin, eim kongun wu mił erim. ⁵ Eim yi erpi kin, noł sipi, ming endi sim eélé noł bein to kindim. Pe noł ming ni sipi, eim nge ekii siłmin wu ombu simb eélé, was erpi kin, kon alap kend eélé tałpi pendim ni sipi kin, eim simb eélé kil ngopu, yi erim. ⁶ Eim simb was erpi opu kin, Saimon Piisa mułum konu eélé tor wang kin, Piisa eim ek yi nim, “Owundu, nim na simb eélé was enjii on?” a nim. ⁷ Pe Jiisas eim ek nipi, orung kindpi yi nim, “Na pe oł ei, ermbii end oł ei, nim pe pii poł tunenjii. Ba ekii se, oł ei pułe, nim pii kun enjii,” pa nim. ⁸ Piisa ek dinga yi nim, “Nim na simb was enenjii mon!” Pe Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, “Pe na nim simb ei was enenj kin, nim na kin ouni mulenjii mon!” ⁹ Nga Saimon Piisa yi nim, “Owundu, nim na simb eélé mendpił was enerii! Ba na peng eélé ni, angił eélé, pei was erii!” pa nim. ¹⁰ Nga Jiisas eim ek yi nim, “Wumb ngenj eélé, noł was ok pei enjing ei, nga was enerngii mon! Ba simb eélé mendpił, noł was erngii nge sałim ei, erngii. Pe enim noman tuk eélé ka seng kin, mołmun. Ba enim wumb pei mon! Wu endi, Juras Eskerias wu ei, eim noman tuk eélé oł kis sałim. ¹¹ Jiisas ek ei piipi, poru nim wu ei, eim opu orung wumb nipi, tor kindmba

wu yi nim, “Enim wumb pei noman tuk elege ka mulałmin,” pa nim.

12 Pe Jiisas eim kin ekii siłmin wu ombu simb was er poru nipi kin, eim kon takis ei, nga kindpi kin, eim peł konu elege orung mułum. Mołpu kin, ek yi nim, “Na enim kin oł enj ei enim piinmin, min?

13 Enim na ek emb to ngokun elin wu owundu niłmin. Nik kin, enim ek kun yi niłmin. Na yi mił moł. **14** Na ek emb top wumb ngop, wu Owundu mołup kin, na enim simb ei was enj. Nga enim yi ku, enim engnjing noł kin, oł yi mił erei!” nim.

15 Na oł ei pe erip kin, enim andan top enj oł ei, nga enim engnjing noł kin yi ku erngii. **16** Na ek keimi mendpił enim kanip nind, ‘Kongun wu ei, eim nge wu Owundu ei kaplı to mani kindnałim. Nga wu endi kongun ermba pum wu ei, eim kindang pum wu ei, to mani kindpi kin, eim wu Owundu mił mulermba mon. **17** Pe enim oł ei nge pułe piik kin, enim yi mił enjing kin, enim noman ka piingii.

18 “Na nam sip mundunj kin, enim wumb ombu kin nind ei, enim pei mon. Ba pe epi elege nge wumb ok pułmun Gos nge ek nirim ei, keimi pałim. Gos nge ek yi mił nirim: ‘Wu endi, na kin ende mołpuł kuni nunjpuł wu ei, na nge opu orung wu, tonu opu mołum.’ **19** Oł ei tonu onerang kin, na pe ek ei nip, enim ngond. Pe ekii se wu ei, oł yi erang kin, enim kanik kin, na Krais Gos kindang mei wu onj kin, pii gii ningii.”

20 Jiisas eim yi nim, “Na ek keimi mendpił nip enim ngond. Na nge kongun wu kindamb pangin kin, wumb endi sipi tuk simba wu ei, eim na kin

ouni simba. Nga wu endi na sim kin, na Arnan na kindang onj ei, ouni simba ku.”

*Juras Jiisas Sipi Kin Opu Orung Wumb Ngumba
Nge Pum*

(*Masyu 26:20-25, Mak 14:17,21, Luk 22:21-23*)

²¹ Jiisas eim ek yi mił neng kin, eim noman tuk ełe embin tang kin, piipi yi nim, “Na ek keimi mendpił nip enim ngond. Enim mołmun konu tuk ełe wu endi mołum wu ei na opu orung wumb ongii konu ełe nipi, tor kindmba.” ²² Eim ek yi mił neng kin, eim kin ekii siłmin wumb ombu, en enim kumb kin erik kanik, “Wu nii endi ninim,” ni piinjing. ²³ Wu endi Jiisas kin ekii siłim wu ei, Jiisas eim noman ngołum wu ei, Jiisas mułum konu ełe mandi wii mułum wu ei, embe Jon. ²⁴ Pe Saimon Piisa, Jon kanpi, peng ku tonu nim eim mandi mołum ei, eim kii se, Jiisas wu nii endi nimba ei, piimin ni piim. ²⁵ Pe Jon eim Jiisas mułum konu ełe mandi pupu, Jiisas nge kom sipi mołpu kin, yi mił nim, “Owundu, nim nii kin nin?” ²⁶ Jiisas eim ek nipi, orung kindpi kin, yi nim, “Pe na kuni bres sup kin kindip orung sip kin, eim ngamb numba ei, wu ei mendpił. Pe Jiisas eim kuni bres sup kin kindpi kin, orung sipipi, Juras Eskerias, Saimon nge kingam ei ngum. ²⁷⁻³⁰ Pe Juras kuni ei sipi nang kin, Seisen Juras noman tuk ełe tuk pum. Pe Jiisas eim ek yi nim, “Nim epi endi enjii pin kin, sikir enjii,” nim. Pe Juras kuni orung ei, sipi nopu kin, sikir anda pupu pum. Pe konu emii pim ei, poru nim. Jiisas eim ek ni piim; ba ei tonu peł ełe kuni ende nok mulnjung wu ombu, ek ei pułe pii poł

tunenjing. Wu kombur en enim yi piinjing. Juras ku tep elim wu ei kin, ninim ni piinjing. Juras eim epi top ermba ni konu kor owundu kunum top erpi, min wumb epi sinerang, wii mulnjung wumb ei ngopu, yi erang kin, Jiisas piipi ninim ni, yi piinjing.

Lo Ek Konj

³¹ Juras anda pupu pang kin, Jiisas eim ek yi nim, “Pe Gos kindang opu wu kingam telim, tiłang owundu seng kin, nga Gos wu kingam ei kin, tiłang owundu simba. ³² Pe na Gos nge tiłang owundu ei, na andan top ninj kin, Gos kindang mei wu telim ei, na nge tiłang owundu andan yi ku tumba. Gos eim andan topu, sikir ermba. ³³ Enim na kangil mił, na enim kanip nind. Kunum endi ekii se aninga, enim na kurngii. Pe kunum aninga, na nam enim kin ouni moł. Pe ek ei Jura wumb kan yi ku ninj ek ei, enim kanip nind ku. ‘Na bii end konu ei, enim punerngii.’ ³⁴ Na enim lo ek konj endi nip, enim ngond endi ei, yi mił. Enim engnjing noł noman ngungii ei, na enim noman ngoł mił, yi ngungii. ³⁵ Pe enim engnjing noł endeim endeim ni, noman ngunjung kin, wumb pei yi piingii ei, enim na kin ekii sik endnjing wumb, ni piingii,” Jiisas yi nim.

“Piisa, Nim Nam Buł Ngunjii,” Nipi Jiisas Yi Nim (Masyu 26:31-35, Mak 14:27-31, Luk 22:31-34)

³⁶ Saimon Piisa ek kii sipi, yi nim, “Owundu, nim konu jiłi punjii nin?” Nga Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, “Pe na bii end konu ei, nim na kin ekii sikin punenjii. Ba ekii se, nim na kin ekii sinjii,” nim. ³⁷ Piisa nga ek nipi yi nim, “Owundu,

nimbił erang pe, na nim kin ekii sip onermbii? Na pe kołup kin, nim paki tumbii,” Piisa yi nim. ³⁸ Nga Jiisas ek kii sipi, Piisa ngopu yi nim, “Pe nim kolkun, na paki tumbii nin min? Na ek keimi mendpił nip, nim ngond; kei kultu peļi wii tunermba kunum ei, nim na nge embe ei, kunum tekliki ni tor kindnenjii,” Jiisas yi nim.

14

Erinjin Gos Kin Pungii Andłam Ei Jiisas Mołum

¹ “Enim noman embin tonum, yi enerei mon! Enim Gos kin pii gii ninjing kin, na kin pii gii ningii ku,” Jiisas pa nim. ² “Na nge Arnan mołum konu ełe, konu pei sałim. Pe yi sinełang kin, na enim ok kanip niłamb. Na nge Arnan ngii ei pup kin, enim nge konu ełe, er kun ermbii ni pund. ³ Na pup konu ełe er ka er sep kin, nga orung op, enim kin ouni bin. Ei yi mił, na mułmbii konu ełe, enim na kin ouni mułngii ku.” ⁴ Jiisas eim yi nim, “Na bii end konu ełe andłam ei enim piinmin min?” ⁵ Pe Tomas ek nipi yi nim, “Owundu nim konu jiļi punjii nin? Sin piinanmin. Pe nim punjii andłam ei, sin er piimin mił nenj?” ⁶ Jiisas ek nipi ngopu, yi nim, “Na nam Arnan mołum konu ełe, andłam ei nge moł. Nga na nam ek keimi ei nge puł wu. Nga na nam noman konj kunum kunum ei nge puł wu moł, ku! Wumb endi na Arnan mołum konu ełe andłam eipi endi punermba, mon, andłam ei, na mendpił. ⁷ Pe enim na piik mulnjung kin, na nge Arnan ei, enim piingii ku. Pe enim eim piik kanik enmin mił, nga yi kun kanik piik erngii,” Jiisas yi nim.

⁸ Nga Pilip ek yi nim, “Owundu, nim Arnim ei, andan tan, sin kaplı piimin,” a nim. ⁹ Nga Jiisas ek nipi, Pilip ngopu yi nim, “Na enim kin kunum kinan muls. Pe Pilip nim na pii poł tunen, min? Wumb endi na piim wumb ei, na nge Arnan piim ku. Nimbıl erang nim yi nin, ‘Nim Arnim, sin andan tan kenmin, nin?’ ¹⁰ Pe nim Pilip, na kin pii gii ninen, min? Na Arnan kin moł; nga na Arnan ei nam kin mołum. Na ek nip, enim ngond ei, na nam nge noman ełe nip ngunand mon. Na Arnan eim na kin eim nge kongun ei end. ¹¹ Enim na kin pii gii ningii. Na nam Arnan kin moł. Nga Arnan eim na kin mołum. Pe enim ei piik, pii gii ninenjing kin, nga na kongun ni, jep oł pei erip punj ei, enim piingii. Piik kin, na kin pii gii ningii. ¹² Na ek keimi mendpił nip enim ngond, wumb endi na kin pii gii nim kin, eim na kongun ełe mił, yi ermba ku. Nga kongun owundu ermba ei, na enj kongun ei am tonu kindmba. Nimbıl erang, na Arnan mołum konu eèle bii pund. ¹³ Epi endi simin nik kin, na nge embe eèle prei enjing kin, enim kaplı singii. Yi erangin kin, na Arnan eim nge kingam na kin embe ambił tonu kindmba. ¹⁴ Enim na nge embe eèle oł endi ermbii nik, Gos kin kii sik, prei enjing kin, na kaplı ermbii.”

Jiisas Gos Nge Gui Ka Ei Kindmbii Nim

¹⁵ “Enim na kin noman ngunjung kin, na lo ek ei piik, ekii singii ku. ¹⁶ Nga na Arnan kin kii simbii Gos eim nge Gui Ka kindang, enim paki tumba wu ei, ek keimi puł wu. Ei enim kin kunum kunum mułmba. ¹⁷ Ei Gos ek ka ei, ek keimi mendpił nimba. Mani mei wumb pei eim

singii ei, kapli enanim. Nimbil erang, eim kanik kin, pii poł tunanmin. Nga eim kongun ełim mił, ei piinanmin ku. Ba enim ei piinmin. Nimbil erang, ei eim enim noman tuk ełe mołum kin, nga mułmba ku.

¹⁸ “Na enim kin si kindip pamb kin, enim kangił ernjing, menjing mulerang mołmun mił, yi mulerngii mon. Na enim kin orung ombii. ¹⁹ Mani mei ełe pii gii ninenjing wumb ei, na kunum aninga kinerngii mon, ba enim na keningii. Na noman konj sip, kunum kunum mułamb kin, ei nga enim yi ku, noman konj kunum kunum mułngii. ²⁰ Kunum ełe, enim piingii ei, na Arnan kin mułamb kin, yi mił ku, enim na kin mułangin kin, nga na enim kin, yi ku moł.

²¹ “Wumb nii endi, na nge lo ek ei sipi, ekii simba wumb ei, na kin noman ngonum. Ngang kin, na nge Arnan eim noman wumb ei kin ngang kin, nga na wumb ei kin, noman ngumbii ku. Nga na eim mułmba konu ełe tor wamb kin, na nam eim kin andan tumbii ku.” ²² Jiisas eim ek yi mił neng kin, wu Juras endi, eim Eskerias Saimon nge kingam mon. Wu eim ek nipi, Jiisas ngopu yi nim, “Owundu, nimbil erang nim sin kin, ni ninim andan tunjii nin, ba ya mani mei ełe pii gii ninenjing wumb ei kin, nim andan tunenjii nge nin, min?” ²³ Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, “Pe wumb endi na noman ngołum ei, eim na nge ek ekii simba wu ei, na nge Arnan wumb ei, kin noman ngumba ku. Nga sił Arnan kin, na ouni o puł, wumb ei kin mułbuł. ²⁴ Wumb endi na kin noman ngunałim ei, eim na nge ek ei ekii sinałim

ku. Pe enim piinmin ek ei, na nam nge ek mon. Na Arnan nge ek ei, eim na ngopu kindang kin, na onj.

²⁵ “Pe na enim kin ouni mołpun kin, na ek ombu enim kanip nind. ²⁶ Ba enim paki mendpił tołum ei, Gos Gui Ka enim paki tumba. Na nge noman dinga ełe, na Arnan ei kindmba. Gos Gui Ka enim kin epi pei andan tumba. Tang kin, enim nge noman ełe pirek neng kin piingii ei, na enim ok nip ngur ek ei, pei enim noman ełe piingii.

²⁷ “Na enim si kindip, bii peng kin, na enim noman emin ngond. Nam nge noman emin kanim eipi enim ngond ei, mani mei ełe pii gii ninenjing wumb ei, en enim noman emin ngok enmin oł ei nge, na enim ngunand mon. Enim noman embin tum kin, mund mong yi energii mon! ²⁸ Na enim kanip kin nip ngunj ek ei, pii poru ninmin, ‘Na pe enim si kindip kin, na Arnan kin bii end. Ba na nga enim kin orung ombii.’ Pe enim ok na kin noman ngunjung kin, na nge Arnan kin bii nge, enim ka piingii. Ei nimbił erang, na Arnan kin bii kunum ei, Gos Gui Ka kindamb kin, enim kin mołpu kin, dinga ngumba. Nga na Arnan eim Owundu mołang kin, na mani moł. ²⁹ Nga pe oł ei, tonu onerang kin, na ek ei, ok nip enim ngond. Pe ekii se, yi mił tonu om kin, enim na kin pii gii ningii. ³⁰ Pe na enim kin ek pei nip, enim ngumbii pinalim. Nimbił erang, mani mei ełe pii gii ninenjing wumb ei, Seisen noman tuk ełe mułang kin, ei ongii mandi onum. Pe eim oł endi na kin ermبا ei, kaplı enanim. ³¹ Ba mani mei ełe wumb pei, epi endi piingii ei, na Arnan

kin noman ngop ei nge, na Arnan ek nirim mił ei,
na ekii sił.”

“Pe enim engngei! Sinim pamin!” Jiisas pa nim.

15

Jiisas Eim Ond Mong Wain Mił Mendpił Mołum

¹ Jiisas eim ekii siłmin wumb ek niipi ngum, “Nam na ond wain mendpił mił moł. Na nge Arnan ei, ond wain pin nge tep eim wu mił mołum. Nga wumb ei na kin pii gii ninjing wumb ei, na nge ond angił mił mołmun. ² Na nge angił ełe ond mong tunałim ei, na Arnan top tor kindilim. Ei yi mił, wumb nga oł kun ka enarik wumb ei, na kin pii gii ninenjing wumb ei, na Arnan wumb ei, top tor kindmba. Ond angił kombur mong tołum ei, na Arnan eim kołmung topu, er ka erpi erang kin, nga mong pei ka tumba. Ei yi mił, wumb oł kun ka kombur oł ei ełmin; ba oł kun pinalim mił oł ei, top si kindmba. Yi erang kin, wumb ei, oł kun ka mendpił nga erngii. ³ Na nge ek nip, enim ngond ei erang kin, enim noman tuk ełe, kun ka wii mułngii. ⁴ Enim na kin ouni mułangin kin, na enim kin mułmbii. Pe ond angił ei pupu, ond mam ełe kin pinerim kin, ei ond mong tunermba. Yi mił ku enim na kin mulenjing kin, enim yi ku, oł kun ka wii enerngii mon!

⁵ “Na ond wain mendpił mił moł. Nga enim ond wain ei angił mił mołmun. Wumb endi eim na kin mułang kin, na eim kin mułmbii ei, eim oł kun ka wii pei ermبا. Pe enim na wak tunjung kin, enim oł kun ka wii endi enerngii, mon! ⁶ Pe wumb endi na kin mulerim kin, ei yi mił, ond wain angił

kułii erang kin, to tor kindinmin mił, yi erngii. Erik kin, ond angił ei, kułou tok kin, dup kałłmin.

⁷ Pe enim na kin mułangin kin, na nge ek ei enim noman tuk ełe pim kin, enim noman ełe Gos kin prei erngii ei, enim kin oł yi mił ku, tonu ombo.

⁸ Pe enim oł kun ka wii enjing kin, na Arnan oł ełe nge, eim embe ambił tonu ba. Seng kin, enim na nge kongun wumb mendpił erik mułngii.

⁹ Na Arnan na noman ngołum mił, yi ku, na enim kin noman ngoł. Enim na kin mulnjung kin, na noman ełe, enim kin kunum kunum er ngumbii.

¹⁰ Pe enim na nge lo ek dinga ei ekii sinjing kin, enim na nge noman kunum kunum er ngumbii. Ei mił ku, na nam Arnan nge lo ek dinga ei, kun ekii sił. Sip kin, eim nge noman kaimb ngopu ełe ei, na moł.

¹¹ “Na nam ek ei, enim kin ngond ei nge, noman ka ei enim kin peng kin, enim noman ka piik mułngii. Ei enim noman tuk ełe piki to peng kin, kunum kunum ka piingii. Yi ni piip kin, na ek ei enim kin ngond. ¹² Na nge lo ek dinga ei yi mił pałim. Enim engnjing noł mołmun ei, noman ełe ngungii ei, na enim noman ngoł mił ngungii. ¹³ Pe wumb endi eim nge wu puł pei ni, wumb endi pakı tumbii ni, erpi kułmba ei, noman ngok, ngok enmin oł ei, to mani kindmba. ¹⁴ Pe enim na ek dinga nind ek ei ekii sinjing kin, enim nam nge wumb puł mendpił mułngii. ¹⁵ Kongun wu ei eim nge wu owundu ermba oł ei piinalim. Pe yi ku, na enim kongun wu ninermibii mon. Nimbił erang, na Arnan nge ek nipi ngurum ek ei, na enim kin nip poru ninj. Ei nge, na piip kin, enim nge wu puł mendpił nind. ¹⁶ En enim na sik, mundnenjing

mon! Ba na enim sip, poru nip kin, mundunj. Mondup kin, enim kongun elege kindinj ei, enim Gos kongun erangin kin, ol kun ka wii tonu omba nge nip kindinj. Pe enim nge kongun kun ka wii tonu wang kin, kunum kunum yi erik mułngii. Mułangin kin, enim na nge noman dinga elege, Gos kin prei erik na Arnan ngok epi endi simin ningii ei, enim kapli ngumba. ¹⁷ Na enim ek dinga yi mil nge ngond. Enim engnjing noł, endeim endeim ni, ei noman ngungii.”

Mei Wumb Pei Jiisas Kin Ekii Silmin Wu Ombu Kin, Opu Orung Erngii

¹⁸ “Ya mei elege pii gii ninenjing wumb, enim kin opu orung enjing kin, enim piingii ei, na kin kumb se, opu orung erik, ei piingii. ¹⁹ Nga enim pii gii ninenjing mei elege wu mendpił piłang kin, wumb ei, enim si tuk, noman ngok silangin. Ba enim ya mei elege nge wumb mon. Na enim pii gii ninenjing wumb ei si tor kindip kin, enim nam nge sip mundunj. Elege nge, mei elege pii gii ninenjing wumb ei, enim kin opu orung erngii. ²⁰ Na enim kanip nind ek ei piik mułngii, ‘Kongun wu ei eim nge wu owundu ei, to mani kindnermba mon! Pii gii ninenjing wumb ei, na muls konu elege ok, na kin ol embin tui ngunjing ei, ol ei mil, enim mułngii konu elege, yi erngii ku. Na nge ek ekii sinjing pim kin, enim nge ek ei, ekii singii ku. ²¹ Ba wumb ei, na Arnan mołpu kin, na kindang onj ei, piinenjing wumb ei, enim kin ol pei yi erngii. Nimbil erang, enim na nge ekii silmin wumb mołmun. ²² Pe keimi onarip kin, na ek wumb ei ngunenj pim kin, wumb en enim ol kis

enjing ei, singambił piinerngii. Ba pe, wumb en enim oł kis ei koi erngii konu ełe endi sinałim mon. ²³ Wumb endi, na kin opu orung ermba ei, eim nge Arnan ei kin, opu orung ermba ku. ²⁴ Kongun ełe kanim kanim ok, wumb endi enerik oł ei nge, na enim konu tuk ełe enj. Pe keimi, na jep oł ei enenj pim kin, wumb en enim oł kis ei pim kin, ei piinerngii. Ba pe oł ei kanik porunik, na nge Arnan kin ouni, opu orung enmin. Nimbił erang, enim na kin pii gii ninenjing. ²⁵ Ba en enim enmin oł ei, en enim lo ek endi, lo mon ełe poł pendnjing ek ei, pei keimi tor onum. Ek ei yi mił ninim, ‘Wumb en enim na kin opu orung wii enmin.’

²⁶ “Ba paki tołum nge wu endi, enim kin erang, dingga mułngii ei, eim na Arnan kin mołum ei, na kindamb, enim kin omaba. Omaba wu ei Gos nge Gui Ka ei ek keimi mendpił niłim. Gos Gui Ka pim kin, na Arnan kin mołpu kin, omaba. Gui Ka ei opu, na nge ek ei nip tor kindmba. ²⁷ Nga enim na nge ek ni tor kindngii ku. Nimbił erang, ok enim na kin mułangin kin, na kongun ei pułngun mondup kin enj. Nga ok moltk kin, pe mołum,” Jiisas pa nim.

16

Jiisas Ek Nga Eim Ekii Siłmin Wumb Ngum

¹ Jiisas nga ek yi nim, “Na enim pii gii ei, si kindik, enerngii ni piip kin, ek ei nip enim ngond. ² Enim Jura men tołmun ngii ełe wumb enim to anda kindngii. Nga ekii se, enim Gos nge kongun paki tok ermin ni piik kin, wumb ei, ok enim to kundngii. ³ Wumb en enim na nge Arnan ei

piinarik kin, nga na piinarik kin, oł yi mił erngii.

⁴ Ba na enim kin oł embin tui oł ei nge, tonu om̄ba ni piip kin, na enim kengip ngop nind. Nga ekii se, oł ei tonu om̄ kin, enim ei piingii.

Na enim kin ek yi nir mił, ei piingii. Nimbil erang, ok na enim kin mołup kin, ek ei nip enim ngunerir.

Gos Nge Gui Ka Kongun Yi Elim

⁵ “Ba na Arnan kindang onj konu ei, nga orung bii end. Ba enim mołmun wu ei, endi na, ‘Nim konu jiļi punjii en?’ Ek yi endi nik kin, na kii sinenjing mon. ⁶ Ba na ek ei, enim kanip nemb kin, enim nge noman ełe embin mendpił enim.

⁷ Ba na ek keimi nip enim ngond. Na enim si kindip kin, na bii ełe nge, enim paki tumbii. Pe na punenj kin, Gos Gui Ka ei, enim paki to ermba ei, enim paki tunermba. Pe na punenj kin, enim dinya paki to ermba Gos Gui Ka ei, enim kin onermba. Ba na punj kin, eim kindamb kin, enim kin om̄ba. ⁸ Nga Gos Gui Ka opu, ya mei konu ełe, pii gii ninenjing wumb ei, kongun erpi andan tang kin, en enim piingii ei, oł kis enjing pimba. Nga oł kun ka oł pałim ni, Gos en enim kos pimba ei, piingii ku. ⁹ Gos Gui Ka andan tang kin, wumb en enim oł kis enjing pułe ei, en enim na kin pii gii ninarik kin, endnjing ei, piingii ku. ¹⁰ Nga oł kun mendpił ei nge pułe andan yi mił tumba. Nimbil erang na Arnan kin nga orung bii ei, enim nga na kinerngii mon.

¹¹ Gos wumb kos piimba ei nge pułe andan yi mił tumba. Nimbil erang, mei ełe wumb tep er mołum wu ei Seisen, eim dup owundu kin kunum kunum mułmba. Yi mił

ku, wumb pii gii ninenjing wumb ei kos owundu singii ku.

¹² “Na ek pei pałim ei nip enim ngumbii end; ba pe na enim ngumbii end ei, pe enim kapłi ei piinerngii pałim. ¹³ Ba Gos nge Gui Ka ei ek keimi mendpił niłim ei, opu ek nipi enim kin ek keimi andan tumba. Nga eim noman ełe ek endi nipi enim ngunermba mon! Ba Gos nge ek eim piipi ek ei nipi enim ngumba. Ngopu kin, nga oł ekii se tonu omba ei nipi enim ngumba ku. ¹⁴ Gos Gui Ka eim na nge ek ei sipi opu kin, enim tor pułe nipi andan tumba. Oł yi erm̄ba ełe, na embe ambił tonu kindmba. ¹⁵ Na Arnan nge epi pei ei, na nge ei piip kin yi mił nind. Gos Gui Ka na nge epi pei ei sipi opu kin, enim kin andan tumba,” pa nim.

*Noman Embin Tonum Ei, Nga Kunum Kunum
Ka Piimba*

¹⁶ Jiisas nge ek yi nim, “Pe nga kunum aninga kopur enim kinerngii. Nga ekii se kunum aninga enim na keningii!” ¹⁷ Jiisas eim kin ekii siłmin wu kombur en enim ek yi mił ninjing, “Ek ei pułe sinim piimin ni, ninim mił nenj? Eim yi nim, ‘Enim pe kunum aninga na kinerngii. Nimbil erang nga nam Arnan kin bii ni pund,’ pa nirim. ¹⁸ Nga ek yi ninjing, ‘Pe kunum aninga,’ ninim ei nipe ek ninim? Sinim eim ninim ek ei, pułe pii poł tunanmin,” ninjing. ¹⁹ Nik kin, Jiisas eim kii singii enjing ei, Jiisas eim piipi kin, ek nipi ngopu yi nim, “Na ninj ek ei, pułe piimin nik, kii sik orung orung er mołmun min? Na ek yi mił ninj, ‘Kunum aninga pe enim na kinerngii. Nga ekii se kunum aninga enim na keningii,’ pa

ninj. ²⁰ Ei na ek keimi mendpił nip enim ngond. Mani mei ełe wumb ombu pei, na to kundnjung kin, ka piingii. Ba ełe nge, enim noman embin to piingii. Nga noman embin ei, opu ka peng kin, nga enim ka mendpił piingii. ²¹ Amb endi kangił mengmba ei piipi kin, noman embin to piilim. Nimbıl erang ei ngenj kumbii ełim; ba eim kangił mengpi kin, eim ngenj kumbii nga piinerim mon. Eim kangił mengpi tonu om ei, kangił kan ka kanpi se mułum. ²² Ei mił pe enim noman embin piinmin. Ba na enim nga kenmbii kunum ei, enim ka piingii. Enim noman ka piingii ei, wumb endi to eipi kindnermba mon!

²³ Kunum ełe enim epi endi na kin kii sinerngii mon! Na ek keimi mendpił nip enim ngond. Pe enim na Arnan kin epi endi simin ni, prei erngii ei, na nge noman dinga ełe, enim kii singii epi ei enim ngumba. ²⁴ Ok enim na nge noman dinga ełe epi endi simin nik kin, Gos kin prei enenjing mon! Pe enim epi endi ei kii sik ei, sinjing kin, en enim noman ka mendpił seng piingii,” pa nim.

Mei Ełe Oł Kis Ei Jisas To Mani Kindim

²⁵ Jisas nga ek yi nim, “Na ek ombu nip ek ekin top ninj. Nga ekii se kunum endi, tonu omba ei, enim kin ek ekin top nip enermbii, mon! Ba nam ek kun nip tor kindip kin, Arnan mołum mił eim kin nip tor kindmbii. ²⁶ Kunum ełe, enim na nge noman dinga ełe, Gos kin prei erngii; ba na enim kin ek nip yi ninenj ełe, na nam prei eramb kin, na Arnan kii sip enim paki tumba, ei mon nip end. ²⁷ Na nge Arnan enim noman ngonum. Ngang kin, nimbıl erang, enim na kin noman ngonmun.

Na Arnan Gos kin mołup, enim kin onj ei enim pii gii ninjing. ²⁸ Kumb ok na nam Arnan kin ouni mołup, Arnan si kindip mani mei ełe onj. Pe na mei konu ełe ei si kindip kin, Arnan kin nga orung bii,” pa nim.

²⁹ Pe Jiisas eim kin ekii siłmin wu ombu en enim yi ninjing, “Pe nim ek ekin tunarkin kin, ek ni tor kindin,” pa ninjing. ³⁰ “Pe sin pii kun enmin ei, nim wumb endi epi kii simba ni, kui enan mon. Ninim, epi pei pii poru niļin wu ei, pe sin pii gii ninmin ei, nim Gos kin ouni molkun on,” pa ninjing. ³¹ Jiisas eim ek nipi orung kindpi yi nim, “Pe enim na kin pii gii ninmin min? ³² Piinmin! Pe kunum mandi enim ei, tor wang kin, wumb enim endeim endeim muļngii konu ełe, si pok erik, en enim konu eipi eipi kindngii. Kindangin kin, enim na si kindik kin, konu ełe eipi eipi pungii. Ba na nam mendpił mulermbii mon! Na Arnan kin ouni muļmbuł,” pa nim. ³³ “Na nam noman ełe yi piind ei, enim na kin noman emin seng muļngii ei, na enim kin ok ek yi ninj, ‘Mani mei ełe enim oł embin tui pałim. Ba enim noman dinga peng muļngii! Muļangin kin, na ya mei ełe wumb dinga oł kis ei na to mani kind poru ninj,’ ” pa nim.

17

Jiisas Eim Prei Erpi Kin, Eim Kin Ekii Siłmin Wu Ombu Paki Tum

¹ Jiisas ek yi ni poru nipi, eim tonu epin konu ełe tonu kanpi yi nim, “Arnan, kunum tonu op poru ninim. Ninim nge kinganim ei eim embe

ambił tonu kindnjii. Yi mił Arnan, ninim nge kinganim na, nim embe ambił tonu kindmbii.

² Nimbil erang, nim na noman dinga ngun, poru nim. ‘Na wumb pei tep er mułmbii,’ nin. Ninim wumb sakin kin, na ngun wumb ei, nam nge noman konj ei, wumb ngumbii. Pe noman konj ei ngunj, wumb ei sik, kunum kunum konj mułngii.

³ Noman konj sik, kunum kunum mułngii ei yi mił; wumb en enim piinmin. Nim Gos keimi endeim mendpił molkun kin, nam Jiisas Krais, nim mendpił na kindan onj ni, yi piingii. ⁴ Arnan, na nim nge embe ambił tonu kindip kin, ya mei ełe wumb ei, andan tunj poru nim. Neng kin, nim na kongun ei erii ni ngun, kongun ei, na er poru ninj. ⁵ Pe na Arnan, kumb ok mei sineririm kunum ei, na nim kin ouni mult ei, nam tiłang owundu pirim. Pe na yi piind, Arnan, ok nam tiłang owundu ei na ngunjii!

⁶ “Nim mei wumb ełe tor sakin kin, wumb na ngun wumb ei, ninim nge noman dinga ei, na andan tunj. Ninim nge wumb ei, na ngo poru nin. Nga wumb ei nim nge ek ei ekii ka sinjing. ⁷ Pe wumb en enim piinmin ei, Arnan nim epi pei na noman dinga ngo poru nin ei piik kin, nga epi ei, ninim kin onum ni piinmin ku. ⁸ Nim ek pei ni na ngun ek ei, na nip wumb ombu ngunj ei piik kin, keimi na nim kin ouni mołup kin, onj ni piinmin. Piik kin, nim na kindan onj ni, nim kin pii gii nik mołmun.

⁹ Na prei eramb kin, nim wumb omba paki tunjii. Tokun kin, mani mei ełe pii gii ninenjing wumb pei ei kin, nim paki tunjii na prei enand mon. Ba Gos, ninim wumb sakin kin, na ngum

wumb ei kin, prei erip paki tunjii. Nimbil erang wumb ei, ninim sakin mundkun eran kin pii gii ninjing wumb ei, nim nge wumb molmun. ¹⁰ Na nge wumb ei, nim nge wumb pei, nga nim nge wumb ei, na nge wumb. Pe wumb ei, na embe ambiil tonu kindinmin. ¹¹ Na nim kin ombii. Pe na mei konu ele nga mulermibii; ba wumb ei mei konu ele mu lungii. Na Arnan ol kun ka nge pu l wu. Arnan, ninim wumb ei, tep eran kin, ninim nge noman dinga e le mu lungii. Silip noman ende pa l im ei mil, wumb en enim yi mil peng ku, mu lungii. ¹² Na wumb ombu kin, ouni muls kunum ei, na tep ka eramb kin, nim nge noman dinga e le ka mulnjung. Nim noman dinga endi nikin, na ngun ei, piip kin, na tep ka er mu lamb kin, endi am punerim ei, ninim nge mon pu lun e le, ek yi narin mil ei, keimi pimba pa l im. Wu endeim mendpi l am ba. ¹³ Arnan, pe na nim kin ond. Na mei konu e le molup kin, na ek ei nemb kin, na nge noman ka ei, wu ombu kin piki tang, mu lungii ei nge, en enim noman ka peng yi er mu lungii. ¹⁴ Arnan, nim nge ek ei, na nip wu ombu ngunj. Ba wumb pii gii ninenjing wumb ei, wumb ombu kin opu orung enjing. Nimbil erang wumb en enim pii gii ninenjing wumb ei mil, wumb endi mon. Nga yi mil ku, na pii gii ninenjing wumb ei mil endi mon ku. ¹⁵ Na prei erip kin, mei e le si tor sinjii ninand mon! Na prei erip kin nimba wumb ombu tep ka enjii nge nind. Yi eran kin, wu kis endi Seisen ei opu enim pii gii ei to eipi eipi kindnermba mon. ¹⁶ Nga en enim mei e le nge wumb mon! Pe na yi ku, mei e le nge wu mon ku! ¹⁷ Gos nim wumb ei eran kin, ninim na nge ek ei, ekii singii. Ninim ek

ei ek keimi mendpił. ¹⁸ Ok nim na kindan op mei ełe wumb mulnjung konu ełe muls ei, yi mił ku; na wu ombu mei ełe wumb mołun konu tuk ełe punmun. Punmun ei, kindind ei nge, mei wumb pei nim ek piingii. ¹⁹ Na nam nge noman konj ngop kin, wu ombu kin paki tumbii ei, ninim nge ek keimi ei, pii gii ninjing kin wumb ei, ninim nge ek ekii singii. Pe wu ombu nim nge wu mendpił mułngii.

²⁰ “Na wu ombu kin mendpił, prei er ngunand mon! Ba wu ombu puk kin, na nge ek ei ningii wumb ei kin, wumb na kin pii gii ningii nip end ku. ²¹ Na nim prei er ngond yi; wu ombu pei noman ende sek mułngii. Arnan, nim na kin mułan, na nim kin mułamb enmbił oł ei, wumb ei yi erngii. Erik kin, siłip kin piik mułngii, ei nge, mani mei ełe pii gii ninenjing wumb ei, yi piingii. Gos nim kindan onj ni piik kin, pii gii ningii. ²² Nim na embe ambił tonu kindin ei mił ku, na en enim kin yi ku erinj. Ei nge, en enim noman ende sek mułngii. Ei yi mił ku, kumb ok siłip noman ende se mułmbuł. ²³ Nim na kin ende mołmbuł yi ku, na en enim kin ende mołmun. Yi mił ermbił ei, en enim noman ende sek mułngii. Pe nga mei ełe pii gii ninenjing wumb ei, en enim piingii ei, Gos nim na kindan onj, ni piingii. Nim wumb ei noman ngołun mił ei, na noman ngoł.

²⁴ “Arnan, na noman ełe yi piind. Nim wumb sakin kin, na ngum wumb ei, na pu mułmbii konu ełe, ouni mułmun nind. Ei nge, na wumb nam nge tiłang owundu ei kenengii. Kumb ok mei sineririm kunum ei, Gos nim na noman ngołun. Nga tiłang owundu ei, ngurun ku. ²⁵ Na Arnan!

Nim Gos oł kun ka mendpił puł wu. Mani mei ełe pii gii ninenjing wumb ei, nim pii poł tunerik mon! Ba na nim piil. Nga ya wu ombu nim piilmin ku. Gos nim na kindan onj ni piinjing. ²⁶ Na nim nge oł dinga ei, wumb kanik andan tunj. Na nga andan tumbii nge wumb, en enim noman ngok enmin, oł ei piingii. Nim ei piikin kin, nim na noman ngun yi ku, wumb ei kin ngunjii. Nga yi ku, na en enim kin, ende mułmbii,” pa nim.

18

*Juras Jiisas Opu Orung Wumb Kin Ngum
(Masyu 26:47-56, Mak 14:43-50, Luk 22:47-53)*

¹ Jiisas eim prei erpi ei poru neng kin, eim kin ekii siłmin wu ombu kin, ouni puk, noł endi embe Kiron. Noł Kiron ełe orung puk kin, orung ond Olip mong nołmun ond pin pendnjing konu ełe, tuk punjung. ² Juras Jiisas nipi, opu orung wumb ngumba wu ei, eim konu orung ełe ond Olip telnjing konu ełe, eim piim ku. Nimbil erang, kunum kunum Jiisas eim kin ekii siłmin wu ombu kin, ond mong Olip telnjing konu ełe, kułou tołmun konu ełe Juras eim piim. ³ Pe Juras eim opu wu kombur sipi kin, nga kułmał kałiłmin owundu enim nge opu ond wu kombur kindangin wu ni, lo ek piilmin wu ei sipi, konu orung ełe, tuk om. Pe wumb ombu, dup jep kandik sik, opu epi sik, ambilk tu wunjung. ⁴ Jiisas eim kin, oł ombu pei tonu omba erim ei, Jiisas eim piipi poru nim. Nipi kin, wumb onjung konu ełe mandi pupu yi nim, “Enim nii kuruk onmun?” pa nim. ⁵ Pe wumb ek nik, orung kindik yi ninjing, “Sin Jiisas

Nasares nge konu elege wu ei kurpun onmun,” pa ninjing. Pe Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim. “Ei na mendpił moł.”

Nga Juras eim Jiisas sipi, opu orung wumb ngumba wu ei, wumb kin ouni angk mulnjung. ⁶ Nga Jiisas eim ek yi nim, “Ei na mendpił moł!” Yi neng kin, wumb puku sik, orung bin ni erik, mei elege mani bok tunjung. ⁷ Jiisas nga ek nipi yi mił kii sim, “Enim nii kuruk onmun?” Wumb ek nik yi ninjing, “Jiisas Nasares konu elege wu ei kurpun onmun,” yi ninjing. ⁸ Jiisas ek nipi, ngopu yi nim, “Na enim ek poru ninj ei, ‘Na mendpił moł.’ Pe enim na kuruk onjung kin, wu ombu wak tangin pungii,” pa nim. ⁹ Eim ek yi nim ek ei, ok eim nirim ek ei, keimi pimba ni piipi nim. “Arnan, nim wu ombu na ngun ei, endi wak top kindnenj.” ¹⁰ Saimon Piisa eim tui kepii olt endi, se mułum ei sikir sipi, kułmał kałilim owundu wu ei nge kongun wu endi nge kom elege, tui topu, kiłip to kindim. Tum kongun wu ei, eim embe ‘Melkas’ niłmin. ¹¹ Pe Jiisas eim Saimon Piisa kanpi yi nim, “Tui kepii olt ei nge, konu elege orung kindii! Na Arnan oł embin tui ei to mundum ei, na kin tonu onermba ni piin min?” pa nim.

Jiisas Anas Mułum Konu Elege Sipnjing

¹² Pe opu ełmin wumb tiłap ei ni, opu tep ełim wu ni, Jura wumb opu ond wu ombu ni, enim ok Jiisas ambił gii nik, kan ngunjung. ¹³ Wu Kaiyapas gułum Anas mułum konu elege ok sipnjing kunum elege, Kaiyapas eim kułmał kałilim wu owundu kongun konj ei erim. ¹⁴ Kaiyapas eim

ok Jura wumb kanpi yi nirim, “Wu endeim kaplı kołpu, sinim wumb pei paki tumba,” nirim.

*Piisa Yi Nim “Na Jiisas Kinal,” Nim
(Masyu 26:69-70, Mak 14:66-68, Luk 22:55-57)*

¹⁵⁻¹⁶ Saimon Piisa kin, na Jon, Jiisas sipnjing konu elege ekii se punjnguł. Nga wu endi eim kułmał kałilim wu owundu ei kaniłim. Yi peng kin, wu Piisa ni pupu, Jiisas sipik enjing konu elege tuk pum. Pupu, kułmał kalk ełmin wumb ei, ekii se pum; ba Piisa eim kung gui ondu mandi elege torung angpi mułum. Pe na Jon, wumb onjung konu elege tuk elege onj. Pe na pup kin, kung gui ondu tep mułum ambił ei kin ek neng kin, na Piisa nirik tu wunj. ¹⁷ Ambił kung gui ondu elege tep er mułum ambił ei, ek nipi, Piisa ngopu yi nim, “Nim wu ei kin, ekii sakin endin wu kun min?” Piisa ek nipi yi nim, “Na mon!”

¹⁸ Kongun wumb ni, opu ond wumb ei, en enim dup endi kelnjing. Nimbıl erang konu jii nim. Wumb ei, dup elege mandi dup piik mulnjung. Nga Piisa eim tuk elege pupu angpi kin, dup elege piipi mułum ku.

*Kułmał Kałilim Wu Owundu Ei Jiisas Kii Sim
(Masyu 26:59-66, Mak 14:55-64, Luk 22:66-71)*

¹⁹ Kułmał kałilim wu owundu ei, eim Jiisas kin ekii sik ok, wu ombu nge kii sim. Nga eim ek nipi, wu ngopu eririm ek ei mił piimbii nipi kin, Jiisas kii sim. ²⁰ Jiisas eim ek nipi, orung kindpi yi nim, “Na wu amb pei kanip ek peni elege nip ngoł. Nga kunum kunum men tołmun ngii elege ni, Gos nge men ngii owundu elege, nirik wumb pei ek emb top nip, wumb ngoł ku. Konu elege Jura wumb kułou

tołmun konu ełe, ek embe top nip ngoł. Na ek endi koi er ninal mon. ²¹ Nimbil erang nim na kii sin? Ek emb top wumb ngop ei piinjing wumb mołmun wu, kii sakin piinjii. Wumb ombu na nir ek ei piik mołmun,” pa nim. ²² Jiisas eim ek yi mił neng kin, opu ond wu endi mandi angpi mułum ni opu, Jiisas angil misin topu, yi nim. “Nim ek yi mił nikin, kułmał kałilim wu owundu ngon min?” pa nim. ²³ Pe Jiisas eim ek nipi orung kindpi yi nim, “Pe na ek kis endi nił pim kin, kapli pe nim ni tor kindan wumb pei piingii. Ba ek kun ninj pim kin, kapli pe nimbil erang nim na ton?” pa nim.

²⁴ Pe Jiisas kan to pendnjing mił peng kin, wu Anas Jiisas kindang, kułmał kałilim wu num Kaiyapas mułum konu ełe kindim.

*Piisa Nga Yi Nim, “Na Jiisas Kinal Mon!”
(Masyu 26:71-75, Mak 14:69-72, Luk 22:58-62)*

²⁵ Saimon Piisa eim dup piipi, angpi mułang kin, wumb eim kanik yi ninjing. “Nim wu ei kin ekii sakin wu min?” Pe eim ek kend topu yi nim, “Ei na mon!” nim. ²⁶ Kułmał kałilim owundu wu ei nge kongun wu endi Piisa eim wu ei kom tui kepii kin tum ei nge, tiłap ende wu endi, opu yi nim, “Keimi mendpił na nim kenj ei nim eim kin ouni tuk ond mong Olip pin ełe, tuk mułun ni kenj,” pa nim. ²⁷ Piisa nga eim ek dinga nipi yi nim, “Na Jiisas kinal mon!” Yi neng kin, pe mendpił kei kultu peļi wii tum. Wii tang kin, Piisa eim kin Jiisas ok nirim mił, ek ei piim.

*Jiisas Pailos Mułum Konu Ełe Sipnjing
(Masyu 27:1-2,11-14, Mak 15:1-5, Luk 23:1-5)*

²⁸ Kułmał kałilim wu num ombu ngii ei kin si kindik. Pe nga Jiisas sipik, gapman owundu ngii ełe mułum konu ełe sipnjing kunum ełe, kopiiring sipnjing. Jura wumb en enim gapman owundu ngii ełe nirik punenjing. Nimbıl erang, en enim lo ek yi mił pałim. “Sin wumb eipi ngii ełe nirik bin ei, sin ngenj ełe penj mułmba; ei mon!” niłmin. “Ełe nge, sin kuni owundu ‘Pasopa,’ ei nunermin,” ni piinjing. ²⁹ Yi piik kin, torung mulnjung. Pe Pailos eim tor opu, yi nim, “Enim wu ei, nimbıl oł erim nik, kos erngii tu wunjung?” ³⁰ Wumb ek nik, orung kindik yi ninjing, “Pe wu ei, oł kis endi enełang kin, sin nim kin tu wunełamin mon,” pa ninjing. ³¹ Pailos ek nipi, orung kindpi yi nim, “En enim wu ei sipik, en enim lo pałilim mił, kos piik erngii, sipei!” a nim. Nga Jura wumb ek yi ninjing, “Sin lo ek wu endi to kundmun min niłmin, ei sin to kundmun mił mon?” pa yi ninjing. ³² Nengin kin, oł ei, Rom wumb oł yi mił ełmin oł ei nge ok, Jiisas eim ond peri kułmba nge, ei ni pendrim. Pe eim ok, wumb kan nirim ek ei mił, keimi pimba erim. ³³ Nga Pailos gapman ngii owundu ełe nga nirik pum. Pupu kin, Jiisas wii tang wang kin, Pailos ek nipi, Jiisas kii sim. Sipi kin, yi nim, “Nim Jura wumb nge king min mon?” ³⁴ Jiisas eim ek nipi, orung kindpi yi nim, “Pe ninim noman ełe, ek ei piikin nin, min wumb endi eipi, na king nim ek yi mił nengin kin, nin min?” ³⁵ Nga Pailos ek nipi, orung kindpi yi nim, “Na Jura wu min? Nimbıl erang ninim nge Jura wumb tiłap ei ni, kułmał kalk ełmin wu num ombu ni, nim tu wuk, na moł konu ełe ngunjung. Pe nim nimbıl oł kis endi en?” ³⁶ Pe

Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, “Na nge konu sinim tep er mołum konu ei, ya mei ełe konu tep er mułułamb kin, keimi na nge kongun wumb ei opu erik, Jura wumb endi ok, na sik, Jura wumb ngunenełangin mon! Ba na sinim tep er kanip mołum konu ei, ya mei ełe mon!” pa nim. ³⁷ Nga Pailos ek yi nim, “Pe nim king endi min?” Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, “Ei ninim na king pa nin. Na minan ei na mei ełe mengim. Na mei ełe tonu onj ełe nge, na ek nip, wumb ngop, kongun yi mił erip, ek keimi nip tor kindip eł. Wumb pei ek keimi mendpił ei ekii siłmin wumb ei, na ek ei piilmin.” ³⁸ Pailos ek nipi, ngopu yi nim, “Ek keimi nim nin ek ei nipe mił?” Yi ni pendpi anda pupu kin, Jura wumb kanpi kin, ek nipi ngopu yi nim, “Na wu ei, oł kis endi erim ei, na kur kan sinand. Wu ei kin, oł kis endi eim erim pinałim.

*Pailos Yi Nim, “Jiisas Ond Peri Ełe Nil To Kun-dei!” Nim
(Masyu 27:15-31, Mak 15:6-20, Luk 23:13-25)*

³⁹ Ba enim nge oł endi yi pałim. Ei ‘Pasopa’ kunum ei, kan ngii wu endeim ni kindmbii, niłmin. Pe na Jura wumb king ei, enim kin tor kindmbii min mon?” ⁴⁰ Wumb pei nga wii dinga tok, yi ninjing, “Ei mon! Nim Barapas kindan wanglı!” Barapas eim wumb to kondpu, wumb eipi epi nge waning sipi ełim wu mołum.

19

¹⁻² Yi nengin kin, Pailos ek yi neng kin, opu wumb Jiisas sipik kepii tunjung. Nga opu wumb kan jimbiltang gał mułum ei nge sik, king nge

peng kon endi mił erik, peng ełe pendik kin, king nge alap mił alap kundii endi sik, eim telnjing.
³ Talk pendik kin, opu wumb ok yi ninjing, “Jura wumb nge king owundu mołun?” Nik, ek kulsik, angił misin tok, yi enjing.

⁴ Pailos nga tor opu wumb kanpi yi nim, “Enim kinei! Pe na eim sip tor tu wup, enim ngamb kin, enim piingii ei, na eim erim oł ei endi, na kan sinand̄ mon!” ⁵ Pe Jiisas tor om. Opu kin, eim kan jimbiltang gał mułum ei sik, eim peng kon mił enjing, ei eim peng ełe mułang kin om. Nga alap kundii king mił talk kin, kindangin om. Opu kin, Pailos wumb kin ek yi nim, “Wu ei, enim kinei!” ⁶ Yi mił peng kin, kułmał kałiłmin wu owundu nin opu ond wumb ombu nin Jiisas kenjing ni, wumb ombu wii dinga tunjung, “Eim ond peri ełe nil to! Eim ond peri ełe nil to,” yi wii tunjung. Pe Pailos ek nipi, wumb ngopu yi nim, “En enim wu ei sik, ond peri ełe nil tei! Na wu ei oł kis erim oł ei, kan sinenj mon!” pa nim. ⁷ Jura wumb ek nik orung kindik yi ninjing, “Sin lo ek endi pałim ei, lo ek ei yi ninim, ‘Wu ei kułmba. Nimbil erang na Gos nge kingam moł,’ niłim.”

⁸ Pe Pailos ek ei piipi kin, mund mong nga erim. ⁹ Yi erang kin, Pailos kin Jiisas nga gapman ngii owundu ełe nirik punjnguł. Pukuł kin, Pailos kin ek yi nim, “Nim jiļi molkun on?” Ba Jiisas eim ek endi nipi, orung kindnerim mon. ¹⁰ Pailos ek nipi yi nim, “Nimbil erang nim na ek ei, ni orung kindnan? Na dinga ełe, nim ond peri ełe nil tumbii ei, nim pii poł tunan min?” ¹¹ Jiisas ek nipi, orung

kindpi yi nim, “Pe Gos tonu mołum ei, nim dinga ngunełang kin, nim kaplı na to mani kindnełan mon! Nga wu ei na sipi, nim angił ełe ngum wu ei, eim nge oł kis ei nim nge oł kis en ei to mani kindim. Eim nge oł kis am tonu mendpił pałim!”

¹² Pailos eim ek ei piipi kin, Jiisas ek dinga nip, tor kindamb ba, ni piim. Ba Jura wumb wii tok, ek dinga nik yi ninjing, “Pe nim wu ei kindan pum kin, nim Rom wu owundu, Siisa nge wu puł mon!” pa ninjing. “Wu nii endi, ‘Na king’ nimba wu ei, Rom wu owundu, Siisa nge opu orung wu mułmba.” ¹³ Pailos eim wumb ek ei piipi kin, ek yi nipi, opu wu endi Jiisas sipi anda tu wum. Pe Pailos eim tonu kos piik ełmin konu ełe mułum. Pailos mułum konu ei, kom ku peł kuł sałmin konu ełe mułum. Nga Eipru wumb konu ełe embe yi niłmin, ‘Gapasa’ niłmin. ¹⁴ Pe kunum ei, kuni owundu ‘Pasopa,’ kor kunum nik, kuni er kun erik ełmin. Nga ‘Pasopa’ kunum ba konu eni beli pim. Peng kin, Pailos ek yi nim, “Jura wumb en enim king ei kinei!” pa nim. ¹⁵ Pe kułmał kałiłmin wu owundu ek orung kindik yi ninjing. “Sin nge king endi eipi mulałim, ba wu Siisa sin nge king endeim mołum. ¹⁶ Pe nga Pailos eim Jiisas wumb nge angił ełe ngum. Ngang kin, wumb ombu Jiisas ond peri ełe nil to pendngii nge ngum.

Jiisas Ond Peri Ełe Nil Tunjung

(Masyu 27:32-44, Mak 15:21-32, Luk 23:26-43)

¹⁷ Yi mił peng kin, wumb ombu Jiisas sipnjing. Sipangin kin, Jiisas eim ond peri ei ko wupu sipi kin, tor pum. Pum konu ei embe, ‘Wumb peng embił konu,’ niłmin. Konu ei embe endi

Eipru ek nik, ‘Golkasa’ niłmin. ¹⁸ Konu ełe, wumb ombu Jiisas ond peri ełe nil tunjung. Tok kin, nga wu eipi tał ond peri ełe tał eipi yi ku nil tunjung. Wu endi Jiisas nge angil taring ełe nil tok kin; nga endi Jiisas nge angil tundung ełe nil tunjung. Tok nga, Jiisas wu tał kin tuk mii menb ełe nil tungung. ¹⁹ Pailos eim mon endi połpu kin, Jiisas pim ond peri ełe tonu kind pendim mon ei, ek yi mił nim, “Jiisas Nasares Konu Ełe Wu Ei Jura Wumb King.” yi ni poł pendim. ²⁰ Konu orung ełe, Jiisas ond peri ełe nil tunjung ei, konu owundu ełe mandi mił sim. Pe Jura wumb pei Pailos ek pułum ei gerik piik enjing. Erik ek ei, Eipru wumb ek ni, Griik wumb ek ni, Rom wumb ek ni, ei mił poł pendim. ²¹ Pe Jura kułmał kałiłmin wu num ombu Pailos kin ek yi ninjing, “Pailos, nim ek mon yi pulerii mon! ‘Jura wumb nge king’ ei mon; ba nim ek mon yi mił poł! ‘Wu ei eim yi nim, na Jura wumb nge king,’ yi pułii!” pa ninjing. ²² Pailos ek nipi, wumb ngopu yi nim, “Ek na puls, ei poł poru ninj ei penglı!” pa nim.

²³ Nga opu ond wumb kapił kaplı ombu, Jiisas ond peri ełe nil to pendik kin, Jiisas alap ni konduk ei, mok tok, en enim wu endeim endeim ni sinjing. Nga kon takis ei sik ku; ba kon takis ei mui tołmun konu endi sineririm. Sinerang kin, kon ei, tonu orung orung er mani puk pirim. ²⁴ Pe opu wumb en enim ek yi nik, “Sinim kon takis ei, to piltan to yi enermin mon!” nik. “Sinim kom ku kembis mił siłin kin kinjmał erpin kin, wu endeim mendpił konduk ei simba,” ninjing. Nik oł yi erik kin, Gos nge ek ok pultum yi nirim, mił keimi tonu opu poru nirim.

“Na nge alap konduk ei mok to sinjing. Nga na kon takis ei, kom ku kembis mił kinjmał erik kin, wu endeim simba nik, yi enjing.” Ei keimi tonu wang kin, wumb yi enjing ei Gos nge ek nirim mił keimi tonu om.

²⁵ Pe Jiisas ond peri ełe to pendnjing konu ełe, Jiisas eim mam ni, angim Mariya ei, Kliyopas nge ambim ni Mariya Makandala ouni ok engnjing. Amb ombu ok, Jiisas to pendnjing ond peri ełe, mandi ok engnjing. ²⁶ Jiisas eim kenim ni, mam kin, Jiisas eim noman ngopu ełim wu ei, na Jon ouni mandi ond peri ełe enginjngił. Pe Jiisas eim ek nipi, mam ngopu yi nim, “Wu ei, nim kinganim mił mołum.” ²⁷ Nga Jiisas eim noman ngołum wu, na Jon kanpi yi nim, “Amb ei, nim manim mił mołum,” pa nim. Pe kunum ełe, na Jon, Mariya nam ngii konu ełe orung sip kin, tep er se moł.

*Jiisas Kułum Poru Nim
(Masyu 27:45-56, Mak 15:33-41, Luk 23:44-49)*

²⁸ Pe ei poru neng kin, Jiisas eim piim ni, eim kongun ei pei poru nim. Nga Gos nge ek mon ok pułum ei, keimi tonu orum ei, poru nipi yi nim, “Na noł nuwa enim,” nim. ²⁹ Noł ming endi piki to pim ei, epi gupu tołum noł wain ei kindangin kin, piki top pim. Pe wumb endi sikir pupu, noł tuk siłim epi ei mił epi endi sipi mułang kin, Jiisas numba piipi kin, epi endi tu wupu kin, noł gupu tołum epi tuk kindim. Kindpi kin, goltum endi tu wupu kin, Jiisas gupu ełe pendim. ³⁰ Pe Jiisas eim noł gupu tołum noł wain ei, nopus yi nim, “Nam kunum pei ei poru ninim,” a nim. Yi mił nipi kin,

eim peng to mani kindpi kin, kułum. Nga eim noman tuk gui ei, wak tang pum.

Opu Ond Wu Endi, Jiisas Demb Ełe Kıleng Tum

³¹ Pe kunum ei, kuni owundu ‘Pasopa’ numun nik, kuni er kun ełmin. Nga kor owundu tonu wang kin, Jura wumb lo ek yi mił ni pendiłmin ei yi mił, “Kor owundu ełe, wumb kongun endi enerngii mon!” pa niłmin. Ei yi mił peng piik kin, kulnjung wu kei ngenj tonu ond peri ełe mulerngii, ni piinjing. Pe wu Kombur Pailos kanik kii sik, ek yi ninjing. “Enim sikir ok kin, wu kei nge simb angił ełe sikir embił engin tangin kin, sikir kułangin kin, si mani singii,” pa ninjing. ³²⁻³³ Pe opu ond wumb puk kin, wu tał Jiisas kin ouni ond peri ełe nil tunjung wu tał, simb angił ełe, ambilk engin tok enjing; ba puk kin, Jiisas kenjing ni kułum pim. Nga eim simb angił embił kin engin tok enenjing, mon. ³⁴ Ba opu ond wu endi Jiisas demb ełe kiłeng tum. Tum konu ełe, sikir miyem kin noł ouni tor om. ³⁵ Pe na Jon, oł ei erim, ei kanip piinj. Pe nga, na Jon ek ei nip tor kindind ei kaplı, enim pii gii ningii. Na ek nind ek ei, keimi mendpił! Na piip kin, ek nind ei, ei keimi mendpił nip tor kindind. ³⁶ Epi ei tonu om ei, Gos nge ek ok pułum ei nirim ei, keimi tor om. Ek ei yi mił pałim,

“Eim nge embił endi to engin tunerngii mon!”

³⁷ Nga Gos nge ek ok pułum ełe, ek endi yi mił ninim,

“Opu ond wu ei, kiłeng to kundum wu ei keningii,” pa nim.

*Kom Ku Tukpu Ełe Jiisas Tukpu Tunjung
(Masyu 27:57-61, Mak 15:42-47, Luk 23:50-56)*

³⁸ Ei epi poru neng kin, Josep wu ei eim Air-masiya konu ełe wu ei, eim Jiisas kin ekii siłim wu endi om; ba eim Jura wumb kin mund mong erpi kin, eim pii gii ei ni peni ełe kindnerim. Josep eim opu, Pailos kanpi kin, yi nim, “Na Jiisas ngenj ei simbii ond,” pa nim. Pe Pailos kaplı neng kin, Josep Jiisas ngenj ei sipim. ³⁹ Nikoriimas wu ei, eim ok, Jiisas multum konu ełe epin kunum kunum orum wu ei, eim om ku. Om wu ei, eim ond kanim eipi eipi tał ei nge muru ka tołum epi ei sipi tu wum. Tu wum ond tał nge, epi muru ka wii tołum ei ende kindik mundnjung. Pe ond kopung ei, epi embin owundu er 100 mił yi kaplı erim. ⁴⁰ Wu tał Jiisas nge ngenj ei sipinjngił. Pe wu tał epi muru ka tołum ei, Jiisas ngenj ełe kindikił. Nga alap ka wii pandi tokuł ei enjngił Jura wumb, wumb kułii tungii pendik ełmin oł ei, enjngił. ⁴¹ Jiisas ond peri ełe, to pendnjing konu ełe, aka pin endi sim. Pe aka pin ełe, tukpu konj endi sim. Tukpu konj ei, ok wumb kułii endi tukpu ełe tunenjing mon. ⁴² Pe kunum ei, kor owundu kuni ‘Pasopa’ kunum mandi erang kin, Jura wumb kuni er kun ełmin kunum ei, mandi poru nimba. Nga tukpu konj mandi mołum ei, wu tał Jiisas konu ełe pendinjngił.

20

*Jiisas Nga Angpi Tonu Opu Konj Pum
(Masyu 28:1-8, Mak 16:1-8, Luk 24:1-12)*

¹ Pe Mariya Makandala eim kor kunum kopiiring ok tangpi kun enerang kin, eim Jiisas pendnjing konu tukpu ełe tor om. Opu, eim kenim ni Jiisas eim pendik, tukpu eèle kom ku owundu endi, ondu ngok pendnjing; ba eim kenim ni, ondu ngok pendnjing mił pinerim. ² Yi peng kin, eim nga sīkir pupu, Saimon Piisa kin wu endi Jiisas eim noman ngołum wu ei, Jon kin mulnjunguł konu eèle kanpi yi nim, “Sinim Owundu tukpu eèle pinałim; sipinjing pałim. Sin piinamin; eim sipi jił orung pendnjing da.” ³ Pe Piisa kin na kin sił ngii konu eèle punjkuł. ⁴ Pupuł kin, sikir punjpuł; ba na Jon, Piisa eim pend si kindip na ok punj. Pup kin, Owundu tukpu tunjung konu eèle, ok tor punj. ⁵ Pup kin, mani pii połup, tukpu eèle epi sip kenj ni alap tuk sim; ba eim tuk pup kinenj. ⁶ Saimon Piisa ekii se tor opu, tukpu eèle tuk pupu, kenim ni alap ei mendpił sim kenim. ⁷ Nga alap, Jiisas eim peng eèle pandi tok pendnjing alap ei, sinerim mon! Alap ei simbir ka erpi, orung eèle eipi kind sim. ⁸ Pe na Jon ok onj, tukpu eèle tuk punj ku. Pup, epi ei kanip kin, na pii gii ninj. ⁹ Pe kunum ei, Gos nge ek ok pułum ei, sił pii kun enenjpił. Gos nge ek ei yi nirim, “Jiisas eim tukpu eèle angpi konj ba,” yi mił ninim. ¹⁰ Pe sił Jiisas kin ekii siłmbił wu tał, nga ngii konu eèle orung punjpuł.

*Mariya Makandala Eim Jiisas Kenim
(Masyu 28:9-10, Mak 16:9-11)*

¹¹ Pe Mariya eim, tukpu eèle, torung angpi kin, ke nipi engim. Ke ni, pendpi kin, tukpu eèle kan tuk kind kenim. ¹² Kenim ni, enjel tał alap kuru

kindinjngiļ wu tał mulnjunguļ ni kenim. Ok Jiisas eim ngenj pim konu ełe mulnjunguļ enjel endi, Jiisas nge peng sim eèle muļang kin, endi Jiisas nge simb sim konu eèle muļum. ¹³ Pe enjel tał ek nikił Mariya ngokuļ yi ninjngiļ. “Amb, nim nimbiļ erang ke nin?” Pe eim ek nipi, ngopu yi nim, “Na nge Owundu sipnjing paļim ei, eim sipik, jiļi orung pendnjing ei na piinand,” nim. ¹⁴⁻¹⁵ Yi nipi, kan orung kind kenim ni, wu endi engim. Ba amb Mariya ei, eim wu ei Jiisas ni piinerim mon! Pe amb Mariya eim yi ni piim; ei eim aka pin tep muļum wu endi ni piim. Nga Jiisas eim kanpi kin, yi kii sim, “Amb nim nimbiļ erang ke nin? Nim wumb nii kurun?” Mariya ek nipi, ngopu yi nim, “Pe nim eim si pendin kin, na nen kin, piip eim simbii,” pa nim. ¹⁶ Pe Jiisas eim ek nipi yi nim, “Mariya!” Pe amb Mariya nga ak topu, Eipru wumb ek eèle yi nim, “Raponai!” Puļe ei yi miļ, ‘Ek emb to ngolum wu,’ yi nim. ¹⁷ Jiisas ek nipi, eim ngopu yi nim, “Nim na ambiļ gii ninerii mon! Na Arnan kin nga orung tonu punenj, kokuļ. Nim orung pukun kin, na engnan noļ kankin yi ninjii! ‘Na Arnan nga enim Ernjing moļum eèle tonu pund. Nga nam nge Gos ni, enim nge Gos moļum konu eèle, tonu bii pund,’ ” Jiisas yi nim. ¹⁸ Pe amb Mariya Makandala eim orung pupu, Jiisas eim kin ekii siļmin wu mulnjung konu eèle pum. Pupu, ek nipi yi nim, “Na Owundu kan poru nip ond.” Nipi, Jiisas eim kanpi, nipi ngum ek ei nipi, wu ombu ngum.

Jiisas Kin Ekii Siļmin Wu Ombu Jiisas Nga

*Kenjing**(Masyu 28:16-20, Mak 16:14-18, Luk 24:36-49)*

¹⁹ Jiisas kin ekii siłmin wu ombu, Jura tep ełmin wumb owundu kin mund mong enjing. Erik kin, en enim ngii endi ondu dinga ngo pendik kin, nirik mulnjung. ‘Konu kor kunum endi, konu eni mani pang kin, en enim ngii nirik mulnjung. Pe Jiisas eim opu tuk ełe engim. Angpi kin, yi nim, “Enim noman emin panglı,” nim. ²⁰ Yi mił neng kin, Jiisas ngenj orpuł angił ni, demb ei andan tum. Jiisas kin ekii siłmin wu ombu, nga Owundu kanik kin, ka piinqing. ²¹ Jiisas ek nga nipi wumb ombu ngopu yi nim, “Enim noman emin ka piinqii. Arnan kindang onj mił, yi ku nga enim kindamb kin, nam kongun ei er pungii!” pa nim. ²² Eim ek yi mił nipi kin, eim pop topu, wu ombu kin kindpi kin, yi nim, “Gos nge Gui Ka enim kin ngond,” pa nim. ²³ “Na enim noman dinga ngond. Pe enim wumb kombur oł kis ei kil ngonmun ningii; ei kaplı poru nimba. Nga enim wumb kombur oł kis ei panglı ningii wumb ei, oł kis pimba ku,” pa nim.

Tomas Jiisas Kenim

²⁴ Jiisas eim kin ekii siłmin wu engki nga tał mulk konu ełe Jiisas wumb ei kin, nga tor orum kunum ei, wu endi tuk ełe mulerim wu ei Tomas, nga eim embe endi ‘Dirimas,’ niłmin. ²⁵ Pe wu eipi ombu, Jiisas kanik Tomas ninjing; ba Tomas eim ek nipi, wu kombur ngopu yi nim, “Pe na Jiisas nge ngenj orpuł ei kanip, nam angił mong ei sip ambiłip, eim angił ni, demb ełe orpuł ei kanip enenj kin, kaplı na pii gui ninermibii mon,” pa nim.

26 Nga ekii se, kongun endi opu pang, Jiisas kin ekii siłmin wu ombu kin, Tomas ni ouni mulk. Molk kin, en enim Jura tep ełmin wumb kin, mund mong erik kin, ngii ondu dinga ngo pendik poru nik, en enim nirik mulk konu ełe, Jiisas opu tuk ełe engim. Angpi kin, ek yi nirim, “Enim noman emin ka senglı,” nirim. **27** Pe Jiisas eim ek nipi, Tomas ngopu yi nim, “Nim angił mong ei yi ełe pendkin kin, na angił orpuł ełe kenii!” nim. “Nga nim nge angił ei, na demb orpuł ełe, tuk kindii! Pe nim pii gii ei to kindnenjii; ba nim pii gii dinga ninjii!” pa nim. **28** Tomas ek nipi, orung kindpi yi nim, “Nim na nge Owundu! Nim na nge Gos mendpi!” **29** Jiisas ek nipi, Tomas ngopu yi nim, “Nim na kankin pii gii nin min? Wumb na kinarik kin, pii gii nik yi enmin wumb ei, ka piingii.”

Jon Nge Pułe Ek Ei Pultum

30 Jiisas eim jep oł nga pei erpi kin, eim nge ekii siłmin wu ombu mulk, tuk ełe erim. Ba na Jon Jiisas erim jep oł ei, pei mon ełe pulenj, mon. **31** Ba na ek poł poru ninj ei, enim Jiisas ei eim Krais Gos kindang wu eim, enim pii gii ningii ei, eim Gos nge kingam. Pe enim eim kin pii gii ninjing kin, kaplı enim eim nge embe ełe, enim noman konj sik, kunum kunum mułngii nge singii.

21

Jiisas Eim Kin Ekii Siłmin Wu Angił Orung Nga Tał Jiisas Kenjing

1 Ekii se nga, Jiisas eim kin ekii siłmin wu ombu kin tor om. Opu kin, Taipiriyas konu ełe ni konu orung ep noł gop mołum konu ełe, Jiisas eim nge

yi mił tor om. ² Saimon Piisa ni, Tomas eim embe nga endi ‘Dirimas,’ niłmin ei ni, Nasaniyel, Kena konu kembis ełe, Galilii konu owundu ełe wu ei ni, Sependii nge kingam tał ni, nga wu tał Jiisas kin ekii sinjngił wu tał kin, ouni mulnjung. ³ Pe Saimon Piisa ek nipi, wu ombu ngopu yi nim, “Na omu tumbii pund,” nim. Wu ombu ek nik, eim ngok yi ninjing, “Sin nim kin ouni bin,” ninjing. Pe puk, noł kanu ełe, tonu puk punjung. Ba kunum pei ei emii peng kin, en enim omu endi tunenjing mon. ⁴ Pe konu kupiiring konu eni tonu ombo erang kin, Jiisas eim pupu, noł gop orung wer ełe, engim. Ba eim kin ekii siłmin wu ombu ei, Jiisas ni piinenjing mon. ⁵ Pe Jiisas ek nipi, wu ombu ngopu yi nim, “Kang wu kei, enim omu endi sinmin min?” Pe wu ombu ek nik, orung kindik yi ninjing, “Mon.” ⁶⁻⁷ Nga eim yi nim, “Enim omu kon nga sik, noł kanu angıł tundung ełe kindik, omu kombur singii,” nim. Yi neng kin, omu kon pulnjung ni, omu pei sinjing. Pe omu kon ei tonu singii pinerim mon; kon ei wurup mendpił nim. Na Jon, ek nip, Piisa ngop yi nim, “Ei Owundu!” Pe Saimon Piisa eim kon takis gułpu sepi, kongun erim. Nga eim Owundu ek ei piipi kin, kon takis ni kindpi, puku sipi, noł ełe mani pum. Pupu kin, Jiisas mułum konu ełe sikir pum. ⁸ Jiisas kin ekii siłmin wu kombur wangin kin, omu mer kon ełe, piki top pim ni, ambił gii nik tonu sinjing. Nga wu ombu noł wer ełe, turii mił mulenjing. Mulk konu ełe ei su yi mił, 300 simb mił sim. ⁹ Pe ok noł wer ełe, tor ok kenjing ni, dup endi nopu pim. Pim konu ełe, kenjing ni omu kombur dup ełe pim. Nga bres orundung

kenjing ni sim ku. ¹⁰ Jiisas ek nipi wu ombu ngopu yi nim, “Enim omu pe kon poł sinjing ei, kopur tu wei!” ¹¹ Pe Saimon Piisa eim noł kanu ełe tonu pupu, omu kon ni ambiłpi kin, noł peł ełe ambiłpi sipi kin noł wer ełe sipim. Omu owundu owundu tuk omu kon ełe piki top pim. Omu tuk mołmun ei, omu peng yi mił 153 pei mołmun. Mulnjung omu pei ombu mulk, ba omu kon kiłip tunerim mon. ¹² Jiisas ek nipi, wu ombu ngopu yi nim, “Enim ok, kuni nei!” a nim. Pe Jiisas nim ek ei, wu endi eim kii sinerim mon, “Nim nii?” En enim piinjing ni, “Ei Owundu,” ni piinjing. ¹³ Jiisas eim dup konu ełe opu, bres ni sipi, wu ombu ngum. Nga omu yi ku erim.

¹⁴ Jiisas eim kołpu nga tukpu ełe angpi opu kin, nga konj pupu endim. Pe eim kin ekii siłmin wu ombu kin, kunum tekliki peni ełe tor wang kin, kenjing.

Piisa “Nim Na Nge Kung Siipsiip Ombu Kuni Ngo!”

¹⁵ Kuni nok poru nik, Jiisas ek nipi, Saimon Piisa ngopu yi nim, “Saimon, nim Jon nge kingam, nim epi eipi pei ełe to mani kindkin, na noman ngon min?” Saimon ek yi nim, “Keimi Owundu, nim piin; na nim noman ngond.” Pe Jiisas ek nipi eim ngopu yi nim, “Nim na nge wumb kung siipsiip wał mułangin kin, na nge ek emb tokun ngunjii ei, kung siipsiip mił kuni ngunjii.” ¹⁶ Jiisas ek nga nipi, Piisa ngopu yi nim, “Saimon Jon nge kingam, nim na noman ngon min mon?” Piisa ek orung kindpi yi nim, “Owundu, na nim noman ngond,” nim. Nga Jiisas ek nipi, Piisa ngopu yi nim, “Nim

na nge pii gii ninjing wumb kung siipsiip mił ei, tep ka er mułii!” a nim. ¹⁷ Jiisas nga ek kunum tekliki nipi, Saimon ngopu yi nim, “Saimon Jon nge kingam, nim na noman pałim min?” Pe Piisa eim noman embin to piim. Nimbil erang pe ek kunum tekliki mił nipi, Piisa kindpi yi nim, ‘Pe nim na noman ngokun nin min?’” Pe Piisa ek nipi, Jiisas ngopu nim, “Owundu, ninim epi pei piilin wu. Nim piin, na nim noman ngoł.” Pe Jiisas nga ek yi ku nim, “Nim na nge wumb kung siipsiip mił mułangin kin, na nge ek emb tokun ngunjii ei kung siipsiip mił kuni ngunjii,” pa nim. ¹⁸ Na ek keimi mendpił nip nim ngond, ok nim wu kangi wu multum kunum ei, ninim kan talkin, ninim konu jił bii ni piilin konu ełe kunum ei, ninim kan talkin, ninim konu jił bii ni piilin konu ełe pułun. Nga ekii se, nim tukui enjii kunum ei, nim angił tonu kindkin mułan kin, wumb nim kan kend ełe talk, ninim bii ni piinenjii konu ełe sipngii,” Jiisas yi nim. ¹⁹ Jiisas ek nirim ei pułe yi mił, Piisa eim ond peri ełe kułmba oł ei mił nirim kunum ei, eim Gos nge embe ei ambił tonu kindmba nge nim. Jiisas eim ek ełe nge piipi kin yi nim. Pe Jiisas Piisa kanpi yi nim, “Nim na bii konu ekii se!” a nim.

Jiisas Eim Noman Ngołum Wu Ei Nge Ek

²⁰ Piisa eim kan ak topu, kenim ni, na Jon ekii sip onj. Na ok kuni nuk kunum ełe, na Jiisas multum konu ełe, mandi mołup yi ninj, “Owundu, nim wu nii opu orung wumb ongii konu ni tor kindmba?” ²¹ Piisa na kanpi kin, ek yi nipi Jiisas ngum, “Owundu, wu Jon ei eim nipe

oł mił endi eipi kułmba?” ²² Pe Jiisas ek nipi, Piisa ngopu yi nim, “Pe nam noman ełe, eim konj mułang kin, na nga orung ombii kunum, ei kapłi. Pe ei nim nge epi mon! Nim na kin ekii se onjii.” ²³ Yi mił nga ek ei, angim noł mulnjung konu ełe, eipi eipi nipi angim noł kin ngum. Ngopu, yi nim, “Ekii siłim wu ei, Jon eim kulermba. Ba Jiisas eim ‘Wu ei kulermba,’ ei, yi ninerim mon. Ba Jiisas eim yi nim, “Ei na nam noman ełe pim kin, wu ei konj mułang kin, na orung ombii kunum ei, ei nim nge epi mon!” ²⁴ Ei ekii siłim wu endi, eim ek ei ni tor kindnim. Nga eim ek mon ei połpu, poru nim ek mon ei, sinim piinmin ek mon ei, ek keimi mendpił ninim. ²⁵ Ba nga oł kanim kanim pei, Jiisas eim erim ku. Kapłi wu nii endi, eim Jiisas nge oł erim mon ei, pułmbii ni piim kin, kapłi mon pułngii ei, pei mułmba. Na piind ei, ya mei konu ełe orung orung pei mon pułułangin kin, kapłi konu endi wii sinenełang, mon!

**Gos Nge Ek Ka Ei Sinim Kin Ngolum
The New Testament in the Nii Language of Papua New
Guinea
Nupela Testamen long tok ples Nii long Niugini**

copyright © 1980 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Nii

Dialect: Central Wahgi

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2018-04-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

57529bce-9e23-5350-904d-243a1b359818